

A - a

- a *cm.* *ì'-'*;
det. **wání.**
- a long time (since) *n.* **ìllávkà.**
- a while ago *adv.* **bèezó.**
- abandoned *n.* *c'* **dìkù.**
- abate *v.* **cídmà.**
- Abdim's white-bellied stork *n.* **kègè².**
- abdomen *n.* **àbú; d'háblá; yùbù.**
- ability *n.* *m'* **là ; ù'láú.**
- able to *v.* **héksè .**
- abnormal *ad.* **gànenè.**
- abortion *n.* *d'* **rwaasi.**
- abound *v.* **dòkàsá.**
- about to *v.* **lávà¹.**
- above *n.* *á'* **cònà .**
- abrade *v.* **vót.**
- abroad **còpú nà'isá, see: à'isá.**
- abscond *adv.* **bídù;**
v. **dáklà.**
- absent *adv.* **pídù;**
v. **ádá; zádá.**
- absent-minded *ad.* **bà²; fyàflàam;**
hòróm; kyàkòo; pàlòo; pàlùu;
vyàvlàam;
adj. **sàa.**
- absorb *v.* **hàdǵá.**
- abundant *adv.* **hwàmbàm; jàdàdà;**
pòkrò pòkrò; túsà; yàmbàs;
id. **dàràk; màdàmàdà;**
mèsmèsé; tép; wícíci;
n. *d'* **kwicbi.**
- Abyssinian Roller *n.* **àgâu.**
- acacia *n.* **bèbkè; kòoká; óbò.**
- accept *v.* **yaccè.**
- acceptance *excl.* **kyá.**
- accessible *adj.* **dwévé.**
- accident *n.* **nàamàd hwén;**
v. **gáa hǵngò.**
~-prone *n.* **ù'gyózò .**
- accidentally *adv.* **remé.**
- accommodate *v.* **cílkà.**
- accompany *v.* **swí; tón.**
accompaniment *n.* *d'* **swí.**
accompanying *n.* *ì'* **bèsékè.**
- accumulating *id.* **kwìncì kwìncì.**
- accusation *n.* *v'* **kà.**
false ~ *n.* *c'* **kàtà , see: d'kàtà².**
- accuse falsely *v.* **kéekè.**
- accustomed *n.* *d'* **vètké, see: vètá.**
~ to *v.* **vètàsà, see: vètá.**
- ache *n.* *m'* **sòngò .**
- acknowledge *v.* **bòmò²; yaccè.**
- acne *n.* **cìckí; sàsàmbíndì.**
- across *n.* **pàsò;**
vn. *m'* **pàsànnà.**
- act *n.* *à'* **émkò , see: èmà²; v'gègè¹;**
à' **yòmkkò ;**
v. **èmà².**
~ crazy *v.* **ù'kyàankyáan.**
- activity *n.* *à'* **yòmkkò .**
- actually *adv.* **gè² ;**
con. **álà¹ .**
- Adam's apple *n.* **góggrò.**
- adapt *v.* **màaksí.**
- add *v.* **dòkàsá; kèré; sòvàsá; sùdú;**
swídí.
~ to *v.* **dàmà¹; tèmèsé , see: tèmè.**
- adder *n.* **bòmó¹; òbál-bòmò, see:**
òblá.
- adjust *n.* **sùlsùlù.**
- adoption *n.* **màcúngàgà.**
- adornment *n.* *c'* **wàlgò.**
- adult *ad.* **gèkké;**
n. **kòngí;**
v. **bùrkskú.**
- adultery *n.* *d'* **ómò¹.**
- adze *n.* *ì'* **hyòbò.**
- affect *v.* **hàdèsé;**
vt. **vòsà .**
- afford *v.* **héksè .**
- afraid **gélkà, see: k'gèlà.**

African Black Kite

African Black Kite *n.* **kálà**.
African rosewood tree *n.* **lòmbò**.
afterbirth *n.* **yòn³**.
afternoon *n.* **gùbàm d'hwén**.
again *adv.* **támá¹**.
age *n.* **c'sètà** .
aged person *n.* **kóngómá; mànkà**.
age-group *n.* **hwèngàd gòmò;**
hyámkálá.
— of girls reaching puberty *n.* **dùkkí**.
by — *adv.* **gàbòn s'gábò**.
agenda, hidden *n.* **gátúnlàndà**.
agitated *adv.* **kàgàggà; rìkàa**.
ago *n.* **í'tòoké**, *see:* **tó¹**.
agree *v.* **sèsè** .
agreeable *n.* **í'kàsí; d'kèmcné**.
ah! *excl.* **ká;**
id. **há²**.
ahead *adv.* **hwìcì** .
aid *c'* **yòmko;**
n. **gàdgò ; c'tósó;**
v. **gàdgá**.
aim at *v.* **règsá**.
aim off *v.* **gèttá**.
aimless *adv.* **rìgrèrigrè;**
id. **wánkálwánkál** .
air *n.* **ém¹ ;**
v. **sùt**.
ajar *n.* **d'hàká²**.
alarm *v.* **kwèsákà**.
alcohol *n.* **gógró; hòmán hwèlà** , *see:*
m'hò.
alert, become *v.* **gázábkà**.
algae *n.* **ù'yòoró**.
alien *n.* **d'hàmcè**.
alienation *n.* **c'hàlà**.
alight *v.* **sèrèp**.
alike *ad.* **hòdán**.
alive, be *v.* **pòtò**.
all *adv.* **kwé¹**.
— over *id.* **dàràk; hà¹**.
— sorts *n.* **lèvún lèvúnè**.

animal

all right *v.* **máankà**.
Allied Hornbill *n.* **cénkàr rímúní**.
allotment *n.* **d'pòdè**.
allow *vt.* **làgà** .
almost *ad.* **kósá**.
alone *ad.* **gálgálá;**
adv. **bánkál; dànglí ; wíndá;**
id. **górgóro; wàtwàtà²;**
n. **c'dìkù;**
v. **mòomsè**.
aloud, speak *v.* **bàsá** .
already *adv.* **dámá**.
— happened *n.* **kángòodò**.
also *adv.* **támá¹;**
con. **má**.
alternating *n.* **kàbèkábénè;**
m'sèekànté.
although *adv.* **yàwágé**.
aluminium *n.* **kòm k púskní**, *see:*
k'kòmò.
always *adv.* **kóyè dàvà**, *see:* **kóyè;**
málé.
ambience *n.* **s'kàrgí**.
ambush *n.* **m'kwé ;**
v. **pàkò**.
among *n.* **míi**.
amount *n.* **m'hònná;**
pro. **mán**.
amulet *d'* **dápá;**
n. **v'dágá ; k'dápá**.
amusement *n.* **hwèrè**.
ancestors *n.* **á'ùtù**.
ancient *ad.* **dèhnê** .
— times *ad.* **dèhnê ;**
n. **m'gòsá**.
and *conj.* **dà²; nà³**.
Andropogon guyanus *n.* **k'kàmplà**.
angel *n.* **ák pùsùnì**.
anger *an.* **d'hwìnsù; s'lèbè**.
abate — *v.* **lèbssé**.
angry *adj.* **rédiédé;**
adv. **yòzòzò**.
angrily *adv.* **ràbàbà**.
be — *v.* **hwìnsà; pàpàrsà**.

animal *n.* ù'tùsù.
 animals *n.* rínnánùtùsù.
 game ~ *n.* nàamá.
 kind of wild ~ *n.* bákká².
 animated, be *an.* c'zántká.
 ankle *n.* ìsád'núná.
 anklet *n.* kòmí s'ná, *see:* ì'kòmò.
 Annona Senegalensis *n.* lándá.
 annoy *vn.* sògmò.
 be annoyed *v.* hwínsà.
 another *adj.* d'hyàn.
 answer *v.* sèsè .
 ant *n.* gángári; gígá²; kúrkútù;
 kwèrkwéré; mèsè; pìndù;
 sòocsèn; tètéké¹; zòndè.
 anthill *n.* d'dàn; d'órgò; k'rèrè.
 anthill lizard *n.* bètk-d'hérgè; gòng-
 d'òrgó.
 army ~ *n.* rùsmú.
 kind of ~ *n.* méegè.
 ~-lion *n.* dágdù.
 soldier ~ *n.* kàpè.
 ant-eater *n.* bìcú; kwèbé.
 antelope *n.* gèevè; zòorè.
 harnessed ~ *n.* dòndóokà.
 kind of ~ *n.* déré¹.
 anticipate *v.* gàdèsè.
 antidote *n.* géccò; hàbgcú .
 antimony *n.* mágwídí.
 antithesis *n.* d'hórmò .
 anus *n.* àró; lónwìdì.
 anvil *n.* dáacò; híd àn témó;
 tàarú'nàzò; témó; témcò.
 anxiety *n.* d'vergá ;
v. óskè.
 anxiously *id.* gòlgòlò.
 any *pro.* kóupé wà.
 ~one *pro.* kówè.
 ~thing *pro.* kóyè.
 ~where *adv.* kópè.
 apart *v.* hánà.
 ape *n.* dàptà².
 apex *n.* dèbè; híd sìpì.
 aphid *n.* bèdé²; gwèrgwéré.
 ~ gate *n.* v'lòngò .
 apparatus *n.* rí nà'yòmkò, *see:* k'rí.

appeal to *v.* làamsá.
 appear *rwán*, *see:* rwá¹.
 ~ quickly *id.* dâal.
 appearance *n.* d'kàgcò.
 appease *n.* sákàn táabà;
v. làamsá;
vt. pàlà .
 appeasement *n.* d'hòzá.
 apply *v.* làkná; sùkù²; tàpá² .
 appointment, have an *v.* gítá¹.
 apprehensive *adv.* kàgàggà.
 approach *v.* bòpò ;
vi. hòdgá.
 appropriate *adv.* gèbéské; zígðip .
 ~ amount *adv.* rèksèi.
 be ~ *v.* hwèpksá.
 April *n.* ù'siisi.
 apron *n.* k'sógcò .
 leather ~ *n.* bàazá.
 apt *adv.* zígðip .
 arch *adv.* kwàmbàm.
 arched iron tool *n.* cùbú.
 archer *n.* táagè.
 archers' ring *n.* d'màkà.
 archery competition *n.* m'mòggò.
 are *v.* lá¹;
v (cop). wá¹.
 area *n.* d'bòngnè; d'gárgátà;
 kàbvàn.
 argue *v.* dùmú.
 arm *n.* à'kómá
 ~ band *n.* kòmí c'kómá, *see:*
 ì'kòmò.
 ~ pit *n.* d'hàpà.
 upper ~ *n.* c'tàmpò.
 around *ad.* gwèrgwèrè;
adv. pédé pédé;
id. gòrgòrò; gyòrgyòrò.
 space ~ *n.* d'gyàarà.
 arrange *v.* àmgá ; còcàbsá; dédgà ; sà²
 ; séepè; sèrpsé.
 ~ in rows *v.* édga.
 arranged *adj.* cécép;
adv. kwézkwézé.
 arrange (agree) *v.* sà² .
 arrest *v.* címá.

arrive

- arrive *v.* **cílkà**;
vi. **ca¹**.
- arrogance *n.* **m'gínú**; **d'mà**.
- arrow *n.* **m'bàdá**; **dèelà**;
gyùmbèlàrà; **jùmbèlàrà**.
— end *n.* **v'sèn**.
— shot *id.* **pát**.
boys' play — *n.* **d'lón¹**.
- artery *n.* **v'lòn²**.
- as *ad.* **hòdán**.
- asbin salt bag *n.* **v'léngé**.
- ascend to top *v.* **hwénksò**.
- Asclepiad *n.* **gàni**.
- ash-colour *id.* **gìngìmi**.
- ashes *n.* **m'rìnà**; **tòkàrkònnò**; **m'tón**.
throw — on self *n.* **ù'bítú**.
- aside *adv.* **à pàgà**, *see:* **pàgá**.
move — *vi.* **pàgá**.
put aside *vt.* **pàgàsá**.
- ask *v.* **ìpká**.
- askew *adv.* **hélknée**.
- aslant *ad.* **hélknée**.
- asleep *id.* **pók¹**;
v. **ómsè**.
- assiduous *adj.* **còkáv nàyòmko**, *see:*
còkò.
- assistance *n.* **sòmà²**.
- associate with *v.* **yáábà**.
- assorted *id.* **s'gó s'gó**, *see:* **gó**.
- assumption *n.* **k'kéeké**.
- astir *id.* **kècèkècè**.
- astonished *id.* **hwàú**.
- astride *id.* **kóf**; **kwéf**; **tés**.

back

- at *prep.* **á³**; **àn²**.
- at all *adv.* **bàrù**.
- at ease *v.* **bàtúsù**.
- at once *id.* **gíríp**; **háp¹**; **títék**.
- attach to *v.* **làkànsá**.
attach loosely *v.* **rágtà**.
- attack *n.* **swìrktíp**;
v. **âtársè**; **zòpàrsé**.
- attempt *n.* **d'hángá**.
- attend (visit) *v.* **gwèzè**; **hèvé**.
- attention, pay *v.* **gánú c'cón**; **gòogó²**;
kàakítú; **kínt ù'cón**.
attentively *adv.* **sáné**.
- August *n.* **hwèlá nàyòrò**.
- aunt *n.* **hàn k'ínu**, *see:* **hànù**;
màamá.
- autumn *n.* **dàktàmtón**.
- aversion *n.* **d'bògò**.
- avoid *v.* **s'kwèbàlsè**; **kwébàrskè**.
- awake *n.* **m'hwèngcê**;
v. **gápskà**.
waking *id.* **hàbàt**.
- aware of plot, become *v.* **kwármà**.
- awareness *n.* **s'nàpà**.
- away *n.* **à'ísá**.
be — *v.* **nàbá**.
- awkward *adj.* **jàndàl**.
awkwardly *adv.* **kòdgnóo**; **kódríi**.
- awl *n.* **ì'còbcò**.
- axe *n.* **d'gétà**; **ì'gyùrù**; **v'rómó**.
prize — *n.* **gyuri taagne**.

B - b

- babble *an.* **c'gásrá**.
babbling *n.* **dúská**; **dúsmá**.
- baboon *n.* **dàpt-bìkà²**.
- baby *n.* **d'gyòzò**; **wàagyòzò**.
- baby mouse *n.* **dàkà²**.
- baby (the) *n.* **bèsètè**.
- bachelor *n.* **dìkù**; **wà kémpà**, *see:* **wà³**.
— rodent *n.* **dìkù**.

- back *adj.* **dìmá¹**;
id. **tázàl**;
n. **d'cìnà**; **k'kúngsè**; **v'rèdé**.
— of bed *adj.* **dògò**.
— of beyond' *n.* **ù'kògò**.
— of head *n.* **ì'rèbé**.
at the — *n.* **dùngú**.
backbone *n.* **tèlkád cìnà**.
look — *v.* **bèlèdìmá²**.

back line leader

lower ~ *n.* à'bàì; k'dútú; kwáká.
 lying on ~ *n.* d'gàhángnà.
 turn ~ *v.* bèlèdímá².

back line leader *n.* kwèsám vàn
 òmá.

bad *n.* v'dúmú .
 ~ character *n.* v'hálé.
 ~ day *n.* hwèd yòndá.
 ~ luck *n.* v'kènè.
 ~ reputation *n.* ù'gyózò .
 ~ shooter *n.* làmbà.
 ~ work *v.* kyómpò.

bag *n.* k'bàì; k'bàngó; ì'càgnà.
 woven/salt ~ *n.* v'léngé.

bake *v.* zóó .

bake (pottery) *v.* zòmà.

balance *v.* hyògádsà; sògádsá; tégdè ;
 tògdá; tògádsá.

balanced *adj.* dàs;
adv. byà; vàm;
id. kyòm.

balancing load *adv.* s'hyàngàrnà.

bald *ad.* kólkólo¹;
n. sàmbsàmbù.
 ~ head *n.* dàlmà.

baling iron *n.* k'làngàlàngà.

ball *n.* d'kàglá.
 ball-shaped *adj.* bírbíri; dák .
 food ~ *n.* d'bònkállò; d'kwátkà .
 small food ~ *n.* ì'bònkállò.

balsam apple *n.* bìibí.

bambarra groundnut *n.* gwàan-
 bírbíri².

bamboo *n.* d'òprò ; v'gòbò.

banana *n.* máyàná.

band *n.* v'àpà; d'bùgù;
v. ròbnà.

bandage *n.* c'lèpkò.

bandicoot *n.* swéenà.

bang *id.* bùk; kàgàt ; kàkàkà; kwèk;
 kyàs ; kyòs ; pàgát.

bangle *n.* cékàn dòkò; v'dágá ; kòmí
 c'kómá, *see:* à'kómá; ì'kòmò ;
 kòmí c'kómá, *see:* ì'kòmò.

leather ~ *n.* v'càrí.

bank (money) *n.* bintàlmá.

bead

bank (river) *n.* bìlà².
 opposite ~ *n.* bìlámposò.

baobab *n.* kùbù.
 ~ flower *n.* k'kòróró.
 ~ fruit *n.* k'kùbù.
 ~ leaves *n.* m'kwìgí.
 ~ seed *n.* vòtòní; yàanán kùbù.
 young ~ leaves *n.* c'nàamàngèdè.

barb *n.* v'còckò; v'swèn.

barbet *n.* gwìisi; hóotùhòrù.

bare *ad.* rénggréngó;
adj. kwánggràm ; zánggràm.

bargain *n.* c'hwàalà.

barge in *v.* pètkè.

barge into *vt.* tàsà.

bark *id.* hâu³; kyáin; wáu;
n. k'kwá; m'sín; ténó;
v. tènè .

barn *n.* d'bè.

barren land *n.* k'dákká; m'kwézgà.

barrenness *n.* pèsmò .

barrow *n.* d'sàkà.

barter *v.* sèsè .

base *n.* d'widí.
 at the ~ *n.* d'bèbò.

basil *n.* jáu; mègmègè.

basin *n.* ì'kwáanò; k'pándá.

basket *n.* k'àdùdù; d'gyòbò; d'sàkó.

bat *n.* kwàati; kwèngó.
 fruit ~ *n.* kùntòmò.
 insect-eating ~ *n.* kàdàrí.
 kind of ~ *n.* kòoncé.
 large black ~ kùntòm-rímú.
 small red ~ kùntòm-gyózó.
 vampire ~ *n.* kùntòm-kwèngó.

bate *v.* rènà.

bathe *v.* àksé; zòlá.
 bathing *n.* ù'zòló.

battle *v.* dàbgá.

Bauhinia reticulata *n.* bòmà¹;
 pákpákò.

be *v (cop).* rè.
 ~ away *v.* nàbá .
 ~ long *v.* ì'zìssí.
 ~ tired *v.* pòóká.

bead

- bead *n.* *v'*dágá ; tórkamá; *k'*yógdó;
*k'*yògòmbí.
beads *n.* *k'*yògòobí.
beak *n.* *k'*dómó.
beam *n.* kánk àn sàpà.
bean *n.* kòntí; *v'*yálà.
— cake *n.* *d'*káká; *d'*kwásá.
— mush *n.* *m'*rúné.
— seeds *n.* tàzgná.
immature — pods *n.* gùdù.
— meal *n.* *d'*gádbá.
stunted — *n.* rákráknà.
bean-ropes *n.* *v'*hwènyálà.
bear (child) *vt.* mátà.
beard *n.* *s'*raru.
ram's — *n.* *v'*lòmò.
beast *n.* ù'tùsù.
beat *an.* *s'*bí;
v. bàagá; báaká; bú; dàkànná;
pòdmò; pòkónnò; rádga;
sòpánnà;
vt. vòsà .
— you! *id.* hàmmà.
beater *n.* ù'dámó.
beating *id.* kyàs .
beating drum *id.* kírkítíkàtáp.
fake beating *v.* dímánà.
beauty (person) *n.* rëndí.
beauty (quality) *n.* réndò; *c'*wàntá.
because *conj.* dóm; rémán.
beckon *v.* kàptá.
become .
— alert *v.* gázábkà.
— bored of *v.* mà².
— curled *v.* kwétámkè.
— deaf *v.* kyúrúmkù.
— emaciated *v.* lèeké.
— entangled *v.* sádkà.
— fed up with *v.* mà².
— flabbergasted *v.* rímskì.
— flustered *v.* rímskì.
— impatient *v.* kwéntè².
— large *v.* yátámkà.
— lost *v.* táalà.
— rich *vi.* kùmù , *see:* kùmá.
— warm *v.* dāngà.
bed *n.* *k'*bàgà; *k'*yànà; ù'zàngè;
*k'*zègà.

belle

- bug *n.* kángaré.
— mat *n.* bakazowa.
bedroom *n.* kúdòndò.
cornstalk — *n.* *k'*kwágmà .
bee *n.* gáb s'zàtnà; pámá²; sèenè;
swèemà.
beehive *n.* *k'*guusù; kákád c'swèn.
—eater *n.* àgáu.
kind of — *n.* ùbgnù.
beef *n.* *v'*àrè.
beer *n.* *m'*kyá; *m'*sàsà; ù'yàngá.
sour — *n.* ù'wàamà .
sweet — *n.* c'zùbù.
unfinished — *n.* *m'*zèmsná.
beetle *n.* gèrègèré; gètùkòklò;
gyòbó; gyòbó-tàtì; gyògró ;
gyògró ; jyòbó; máràrú;
tàkàmmálànkù.
dung or scarab — *n.* còkó .
imago — *n.* bimbì.
kind of — *n.* gètùgwámbá.
water — *n.* ómvàn dwà.
befit *v.* hwèpksá.
before *conj.* dáamâ; kàndà.
before, not á dè.
beg *excl.* nèenè;
v. dòogsó ; kóná; kwèdé¹.
beggar *n.* kán kónà.
begin *v.* gòlámkò;
vt. tàká¹.
beginning *n.* *d'*ètè ; *d'*tàkà¹.
beginning of fable *n.* *d'*bírbìt.
begrudge *v.* hwínsà; kèmgte.
behaviour *n.* *v'*gègè².
good — *n.* *d'*kâu.
behind *adj.* òimá¹;
n. dùngú .
behoves *i'*gèbskè.
belch *n.* *i'*gàdù ; *d'*gàsà;
v. gàsá.
belching *n.* *d'*gàsà.
believe *n.* *s'*gàbà .
believer *n.* ká s'gàbà, *see:* s'gàbà.
bell *id.* kárám-kárám;
n. *d'*pàmà.
belle *n.* rëndí.

bellows

- bellows *n.* *k'vùkcù*;
v. *hwìrkí*.
 ~ funnel *n.* *v'sàkcà*.
- below *n.* *d'bèbò*.
- belt *n.* *v'dágá* ; *c'gàgnù*; *v'gùdù*.
- bench *n.* *d'cé*.
- bend *v.* *álà²*; *dàà²*; *dáskà* ; *dèkèsé*;
gàlà ; *gàlám*; *gè¹*; *kàgá¹*;
kòdòsò; *kòndkò*; *kòntsó*;
mùtù; *mùtùskù*; *nàdá*.
 ~ down *v.* *dèkè*; *kìdìsì*; *kùgù*; *kwidí*.
 ~ over *v.* *gàlùsù*; *kàgdá*; *kùdú*;
tàdá.
 bendable *id.* *gòzòm*.
 bent *ad.* *gàndàl*; *kódóp*; *kúdúp*;
id. *gòzòm*.
 bent down *id.* *kìdìp*.
 bent over *id.* *kwèdèè*;
n. *m'kidi*.
- beneath *mìn c'hí*, *see: c'hí*;
prep. *pàrásnè*.
- benniseed *n.* *hyòkó*; *hyòk-*
zèégàmzèenè.
 ~ and rice *n.* *hyòkán-bínyá*.
- berry *n.* *m'gòngòrìmè*.
 ~ plant *n.* *gòngòrìmè*.
- beside *adv.* *pédé pédé*.
- better *v.* *màccà*.
 get ~ *v.* *mácmà*.
- between *n.* *m'hàkrò*.
- bewitched *n.* *d'gàgè* ; *kwèrcé*.
- biceps *n.* *d'bòckcò*; *dòkò³*.
- bicycle *n.* *dókv s'kòmò*, *see: dòkò¹*.
- big *adj.* *dámrá*;
id. *lòglógo¹*;
pro. *tákà*.
 ~ chunks *adv.* *bàngràmm*.
 ~ load *n.* *k'tòosò*.
 ~ man *n.* *gàtàngátómó*.
 ~ one *n.* *d'dámrá*.
 biggest *pro.* *ámáká pùdùdù*.
- bile *n.* *ù'cògnò*.
- bilharzia *n.* *sámknihwén*.
- billowing smoke *adv.* *ríkíkí*.
- bin *n.* *k'wà*.
 storage ~ *n.* *d'bìrgà* .
- bird *n.* *nèmà*.

blindness

- ~ of prey *n.* *gàlmà*; *pà* .
- ~ trap *n.* *v'làwàláwá*.
- big ~ *n.* *káckàlà*.
- big bush ~ *n.* *hwìngí*.
 ~-hunting *v.* *bàzà*.
- kind of ~ *n.* *bádgùrá*; *còntó¹*;
gèngè³; *hèèkùdòrò*;
kùutkù; *mákyòncó*;
nètñètò; *sémà*; *wèrgè*;
zìngò.
- water ~ *n.* *mákyòncó*; *sìriàvà*.
- birth *v.* *pòtò*.
 ~ pains *n.* *c'lèvgò*.
- give ~ *n.* *c'gággánsí* ;
vt. *mátà*.
 ~-mark *n.* *v'règdò*.
- bit *d'geda*;
n. *d'gúngù*; *k'kòbó*.
- bits and pieces *adj.* *ù'dèkdékè*.
- bite *v.* *cèelè*; *èpè*; *gútù* ; *hàgà*;
jàkánà.
- bitter *n.* *d'gàago* ; *m'làlgà*.
 ~ tomato *n.* *v'gwèntà*;
gwèrgwèntà.
- bitterleaf *n.* *hùrùn d'gàagò*.
- black *adj.* *cíp¹*; *s'rimcíp*.
 ~ ant *n.* *gàngári*; *mèsè*.
 ~ monkey *n.* *dàpt-rímú²*.
 ~ rat *n.* *làg-rímúní*, *see: làgù*.
 ~ seed cake *n.* *d'làndà*.
 ~ tree snake *n.* *rùn*.
 ~-bellied bustard *n.* *káckàlà*.
 Black gold (plant) *n.* *rízgà*.
 Black Kite *n.* *kálà*; *vèvlòsòo*.
 Black-winged Oriole *n.* *bòlg-c'góló*.
 make ~ *v.* *rìmsì* .
- blackberry *n.* *m'gòngòrìmè*.
 ~ plant *n.* *gòngòrìmè*.
- bladder *c'bàtà*.
- blade *n.* *d'kèzná*; *v'rómmó*.
- blame *v.* *sàksé*.
- blank stare *ad.* *dàntràm*.
- blanket *n.* *k'kùntú*.
- blaze *id.* *làp*.
 ~ up *v.* *pàpká* .
- blend *v.* *gèmgésé* .
 blended *id.* *gèmgèmè*.

blindness

- blindness *n.* *m'pómà*.
 blind person *n.* *pómà*.
 night ~ *n.* *m'kàràmpómà*.
- blink *adv.* *rápápá*;
id. *gép*; *gwáp*;
v. *géptè*, *see: gép*.
- blister *n.* *àm kùutkù*, *see: kùutù*;
d'kwirí; *d'làglá*; *k'náamù*;
d'nwá; *d'pòrò*.
- bloated *id.* *cémàa*; *kwígí*.
- block *n.* *d'bégcò*;
v. *zòpó*.
 ~ of rubbish *n.* *d'kàglá*.
- blood *n.* *gèdmò*; *m'hìbà*.
 ~ weakness *n.* *m'déndè*.
- bloom *v.* *pàlá*; *pálkà*.
- blossom *v.* *pàlá*.
 locust bean ~ *n.* *kámpàlá*; *d'làlgú*.
- blow *v.* *dúkà*; *dúskà*; *húrbù*; *hwirí*.
 ~ musical instrument *v.* *hùlù*.
 ~ nose *v.* *vìná*.
 ~ out *id.* *sùc*.
 blowing *id.* *hàuu*.
 blowing dust *id.* *kiràa*.
 blown over *id.* *lòod*.
- blue *adj.* *yòoró*.
 ~-winged dove *n.* *gòràb yàahì*.
- bluebird, dark *n.* *sémbàrè*.
- bluff *n.* *c'màakà*; *c'wèbé*.
- blunt *v.* *díntkà*; *mùtù*.
 ~ arrow *n.* *d'lón¹*.
 be ~ *v.* *díntà*.
 make ~ *v.* *díntsá*.
- bluster *n.* *c'màakà*.
- boast *an.* *c'màanà*;
n. *d'gèdmò*; *m'là*; *c'màakà*.
 boastful *n.* *lògám d'hí*; *m'lògò*.
- boat *n.* *k'zírí*.
- bobbing *id.* *dàal*; *kàmpàl*.
- body *n.* *ù'wèdé*.
 ~ hair *n.* *k'kènè*.
 dead ~ *n.* *d'wá*.
- boil *adv.* *sàlsàlà*;
n. *d'kwátkà*; *k'náamù*;
v. *báltà*; *pètà*; *pú¹*.
 ~ continue * continuously *id.*
bòkbòkò.

bracelet

- ~ for a long time) *an.* *s'bòktò*.
- boisterous *ad.* *ràkàkà*.
- bolt *n.* *d'baglò*; *v'sàkàtá*.
- bone *n.* *k'tèlè*.
 bony *adj.* *jàgtàl*.
- bonus *v.* *zàamskà*.
- book *n.* *k'bùk*; *k'tákàllá*.
- bore (cut a hole) *v.* *kyòró*;
vt. *kèlá*.
 boring tool *n.* *cìdkò*.
- bore (tire) *vt.* *máatà*.
 become bored of *v.* *mà²*.
 boring *adj.* *màaká*, *see: mà²*.
- borrow *v.* *lèké¹*; *mògò*.
- botch *v.* *kyòmpsò*.
- both *adv.* *kwé¹*.
- bother! *excl.* *hàin*; *kàs*; *tád*;
id. *hássà*.
- bottle *n.* *d'kwálbá*.
- bottom *id.* *kú*;
n. *d'wìdì*.
- bottom (of person) *n.* *dùgù*.
- bottom-up *id.* *lèdòò*.
- bounce *n.* *vùkù²*;
v. *dántà*; *zòrksé*.
 bouncing *id.* *zàadzàad*.
- boundary *adj.* *gédán*;
n. *gédó*; *k'hòdé*; *kóndò*.
- bow (bend) *v.* *dàa²*.
 ~ head *v.* *kìdìsí*.
 bowed head *n.* *m'kìdì*.
- bow (hunting) *n.* *k'táu*.
 ~ string *n.* *wèdán táu*.
 ~ twang! *id.* *pát*.
- bowman *n.* *táagè*.
 draw a ~ *v.* *òlò²*.
- bowel prolapse *n.* *d'gèglé*.
- bowl *n.* *ì'kwáanò*; *k'pándá*; *ì'sèndè*;
sèndí zòmké.
- box *n.* *k'kwàtè*.
- boy *n.* *wà ármà*, *see: wà³*.
- bra *n.* *kùsí c'dón*.

bracelet

bracelet *n.* v'cínkè ; kòmí c'kómá, *see:*
 à'kómá; kòmí c'kómá, *see:*
 ì'kòmò; kòmí s'ná, *see:*
 ì'kòmò.

bracket *n.* ù'kécé.

braiding pin *n.* v'dèelà.

brain *n.* m'hyógró; d'kùlé; kúlú¹;
 pùlé.

brakes *n.* hàrká.

bran *n.* c'gàblá.

branch (plant) *n.* gámçò; v'súmú;
 v'zàtà.

branch (road) *n.* c'hàtànkànnà.

branding iron *n.* pànsánhwelá.

brandish *v.* yàngkà.

brass *n.* zón.

brassiere *n.* kùsì c'dón.

bravery *adj.* k'dèbè;
n. àrmá².

brave man *n.* àrám gyòzó, *see:*
 àrmá¹.

brave warrior *n.* àrám gyòzó, *see:*
 àrmá¹.

bread *n.* d'bèréedì.

break (rest) *n.* d'hwèrá.

break (snap) *id.* kát; kàu²; kák; kát;
 tús;
n. d'gètésè, *see:* gètá; hò má;
v. càktá; dọ̀sò; hẹ̀kẹ̀; kyosọ;
 mùtìsì; òkòsò; ròmò; rọ̀sò;
 túsù; twèkẹ̀; zùtásà;
vi. kásá.

~ off *v.* dàkàsá; gédá ; òkò; pògà.

~ open *v.* kèsà.

~ through *v.* pùrùsú.

~ up *v.* géplà ; gètá; hògmá.

breakable *adj.* gàdàrgàdrù;
 kàgàrkàgrù.

breaking point *adv.* rángkà.

sound of breaking *id.* dọ̀s .

break through *id.* pàràs.

breakfast *n.* d'bàksí.

eat ~ *v.* bàksí.

breast *n.* d'dón.

~-feed *v.* ásá.

brown

breath *id.* hák;
n. s'hòbò.

breathe *v.* hòbò.

heavy ~ *id.* fèu ;
n. lónó¹.

breeding *n.* ù'kòlósò.

brick *n.* d'kúnkú .

bricklayer *n.* máagè.

bridge *n.* ù'kán; d'pàsà.

bridle *n.* k'kòbó.

bright *id.* pyál.

brighten *v.* zàtàskà, *see:* d'zàn.

brightness *id.* màkàkà;
n. d'yán .

brim-full *adv.* rék; rómrómó ;
id. tẹ̀btẹ̀bẹ̀².

bring *v.* nóktò; pàntá ; rígtà;
vi. nòktá;
vt. òmó²;
v2t. sàñ.

~ back *v.* dòogtá; méstà.

~ home *v.* giitá.

~ together *v.* kàmgsá.

brittle *ad.* gàzàrgàzrò; hàgàr-hàgrù;
adj. gàdàrgàdrù; kàgàrkàgrù;
id. gàgàrdàdrù.

broad *ad.* fàtàp;
adj. bàttàrmà²; kìngrìm;
 yàtàtà;
adv. yàmàmà.

make ~ *v.* yàtàsá.

Broad-winged Katydid *n.* kyóntó.

broken *adv.* wàzàl;
id. kámpál.

~ block *n.* d'kàglá.

~ off piece *n.* d'gyúngù.

~ up *adj.* ù'dèkdékè.

bronchitis *n.* fùká.

bronze *n.* kòm k gyózkne, *see:*
 k'kòmò; zón.

broom *n.* vèsó; d'zàgó.

~ grass *n.* hyódò; s'yóodò.

broth (meat) *n.* m'zàbá.

brother *n.* hànù; ù'hànù.

senior ~ *n.* mágàzé.

younger ~ *n.* d'gàbgní.

brown

- brown** *adj.* **gyòzgyòzò**; **gyòzó**;
rimrimù;
n. **ù'kòkkó**.
— stone *n.* **rògó**.
brownish *ad.* **ù'hàbdú hàbdò**;
adj. **ridkù**.
- bruise** *n.* **d'lònésè**;
v. **d'pòdésè**.
- brush** *n.* **d'zàgó**;
v. **dàa**; **jágrà**; **sámbà**.
— off *v.* **kápárskè**; **pèzá**.
brushing *id.* **kàdèdè**;
n. **sámbì sámbì**.
- brusque** *id.* **hònghònò**.
- bubble!** *id.* **kávává**.
- bucket** *n.* **k'sàkó**.
well — *n.* **gùugá**.
- buckle** *v.* **nà**.
- bud** *v.* **pàlá**; **zòkkò**.
budding *ad.* **tòdtòdò**.
- buds** *n.* **nàkò**.
- buffalo** *n.* **kòbó¹**.
— bird *n.* **màgúrwà**.
- bug** *n.* **bùgàbùgá**.
- build** *v.* **má¹**.
act of building *n.* **à'mà¹**.
builder *n.* **máagè**.
built up *n.* **s'képó**.
- bulbul** *n.* **pèntà**.
- bulge** *id.* **kùuìn**.
- bulging** *adj.* **dògròt**; **sédédé**;
adv. **gwèin**; **rómromó** ;
id. **dóngdóngó** ; **hyók**;
kógógó.
- bulk** *adj.* **dìngriim**.
- bull** *n.* **nàamá**.
old — *n.* **k'ràkkà d'bàtà**.
sound of bull about to fight *id.* **fèu**.
- bulrush millet** *n.* **nàatà**.
- bump** *n.* **d'dùvìsì**;
v. **cùkìsì**; **dùvìsì**.
— into *id.* **kyósó**.
- bunch** *n.* **k'ròzgó**; **k'zàgtá**.
large bunches *adv.* **ràtátà**.

butterfly

- bundle** *n.* **d'àtá**; **d'gàgà**, *see: gágá*;
d'hàmtà; **d'pùnkù**; **d'pùtú**;
v. **gàgèsè**.
- bundles** *adv.* **ròbòbò**.
- bunion** *n.* **m'gèggé**.
- burden** *v.* **gágskà** ; **sèrámsà**.
burdened *id.* **mágmágá**.
- burn** *an.* **c'dwàakò**;
id. **mèel**;
n. **d'dwéesè**;
v. **dàpánkà**; **dwà**; **pèppè**;
rúbù; **sòngò**; **tóká**; **tókskè**.
— self *v.* **tòkésè**.
- burning coal** *n.* **d'kángù**
- burning taste** *n.* **m'làlgà**.
- burning weakly** *id.* **làplàpà**.
- burnt hair smell** *n.* **m'pùpsù**.
- burr** *n.* **kwèètèrùsmú**.
- burst** *v.* **kèsà**; **púrtkà**; **púrtù**; **pùrùsù**.
— in *v.* **pèté**.
— out *v.* **pàpká**.
- bursting** *ad.* **pèkàdknèè**;
n. **d'bàskù**.
- bury** *n.* **d'sàkà**;
v. **bití**; **lálma**; **sàgà**.
— ceremony *n.* **rwàakù**.
— storage place *n.* **dómò¹**.
burial ceremony *n.* **ù'gónó**.
second burial ceremony *n.* **wá**
- bus** *n.* **k'bòss**.
- bush** *n.* **k'bòbá**; **júumòlò**; **d'kàdè**.
— animal *n.* **dògnò**.
— baby *n.* **kwèzè**.
— cat *n.* **bòn**; **tànglà**.
— fowl *n.* **òbkò**.
— pigeon *n.* **lèpé¹**.
bushy *ad.* **fìrìm**.
orange — *n.* **hwánbógó**.
- business** *n.* **c'kásúwàncì**.
- bustard** *n.* **káckàlà**.
- busy** *id.* **kècèkècè**; **kìdkìdì** ; **tètèsèè**.
- busybody** *n.* **d'kàtà²**.
- but** *conj.* **àmmá**;
part. **là²**.
- butt** *v.* **tàmà**.
- butter** *n.* **m'hyáaká**.
— up *v.* **làamsá**.

butterfly

butterfly *n.* **péktàmpé**.
 buttocks *n.* **wádká**; *c'* **wìdì**.
 showing ~ *id.* **lèdòò**.
 button *n.* **v'àníní**.
 buttress *n.* **kánk àn sàpà**.
 buy *n.* **s'yòpó**;
vt. **wà**.

carve

~ grain *n.* **màakò**.
 buying *n.* **c'hwàalà**.
 buzz *id.* **bìi**; **fàar**.
 buzzing *adv.* **vévévé**.
 by *n.* **pàatè**²;
prep. **àn**².

C - c

cackling *an.* **s'kèekdo**;
v. **kékédkékéd**.
 cactus *n.* **k'gyàarà**.
 poisonous ~ *n.* **làlì**.
 cage *n.* **k'kéejì**.
 cajole *n.* **c'lèemsè**;
v. **tàbgá**.
 cake *n.* **tàkò**.
 ~ black locust bean ~ *n.* **d'làndà**.
 bean ~ *n.* **d'kàkà**.
 cakes *n.* **ì'gwéntlé**.
 flat ~ *n.* **d'kàkà**.
 fried ~ *n.* **d'másà**.
 calabash *n.* **i'hono**; **ì'yàagcò**.
 ~ container *n.* **ì'sín**.
 ~ cover *n.* **hóní d'hwín**, *see:* **hònò**.
 ~ fragment *n.* **d'kòktò**.
 ~ rattle *n.* **ù'kyáabá**.
 ~ sieve *n.* **ì'sòotá**.
 sheanut butter ~ *n.* **k'sín**.
 traditional ~ *n.* **hóní d'lòmò**, *see:*
hònò.
 calf (leg) *n.* **k'hyùrù**.
 call *excl.* **mus-mus**, *see:* **músú**;
vi. **pògò**.
 callus *n.* **k'dàdè**; **v'òrmá**.
 calm *n.* **c'kwírí**²;
v. **làràsá**.
 ~ down *v.* **lèbssé**.
 be ~ *v.* **gàbasá**.
 came *v.* **hákà**¹.
 camel *n.* **ràkúmí**.
 camera *n.* **d'kémérà**.
 camwood *n.* **m'kòkó**.
 can *n.* **d'góngó**;
v. **héksè**.

canary *n.* **kàlmá**.
 cancel *v.* **kùzàsá**.
 canine tooth *n.* **zágá**¹.
 Canis *n.* **Ómná dàptà**.
 canoe *n.* **k'zírgí**.
 cantankerousness *n.* **v'kènè**.
 cap *n.* **hábàr kàdà**; **d'zèmná**;
v. **hòbà**¹.
 cape dove *n.* **gòràb d'lándá**.
 capital *n.* **d'kyùrú**; **d'kyùrú**.
 captain *n.* **káptìn**.
 car *n.* **k'máatò**.
 card *n.* **k'kâtè**.
 cardinal bird *n.* **hyáagèngè**.
 care *n.* **c'gòcé**;
v. **kwègá**; **wássè**.
 ~ for *v.* **dédgà**; **dèkté**; **gèesé**;
hwiipsà; **kwidírki**.
 carefree *adv.* **bàtá d'dán**; **bátás**.
 careful learning *adj.* **kìntàm nù'cón**.
 carefully *adv.* **zèkrè**¹.
 carefully investigate *v.* **dàbà**.
 careless *v.* **pàkdá**.
 carpenter *n.* **sébgè**.
 carpet viper *n.* **kwècnà**; **òbál-kwècnà**,
see: **òblá**.
 carry *adv.* **kùnkùnkú**; **ròbòbò**;
v. **sàblá**;
v2t. **cètá**.
 ~ back *v.* **dòogtá**.
 ~ message *v.* **hàttá**.
 ~ on *v.* **dàktá**.
 cartilage *n.* **gòdàrgàdrù**.
 carve *v.* **bà**⁴; **sèbè**.
 ~ calabash *v.* **kòkó**¹.

case (legal)

case (legal) *vn.* s'làlkò .
 cassava *n.* d'róngò.
 cast (metal) *v.* c'zútú.
 casting *n.* c'pútú.
 castor oil plant *n.* kónkó tòró.
 castrated *n.* bìikí.
 cat *n.* músú; tànglà.
 ~ call *excl.* mus-mus, *see:* músú.
 bush ~ *n.* bòn.
 civet ~ *n.* búdurí.
 genet ~ *n.* hyàa dóokà.
 wild ~ *n.* làngò.
 catch *v.* bégò; dáptè; gwà¹; rúti ;
 sàbtá;
vt. sùpà².
 ~ and hold on *v.* kyo.
 ~ game *n.* c'kágó.
 ~ hold *v.* kámtà.
 caterpillar *n.* dàkà-rùmù;
 dàkánmàyùmù; zóm gwìgbí;
 zómvànbaró.
 grass-eating ~ *n.* gèdàngwé.
 itchy ~ *n.* hàdà².
 catfish *n.* kòkò²; làbà².
 kind of ~ *n.* cwècmà; géngòngò;
 hòpà²; nècé.
 cattle *n.* nàamà.
 ~ bird *n.* màgúrwà.
 ~ egret *n.* bógbàmbò.
 ~ noise *id.* mú².
 cause *n.* d'tàkà¹;
vt. dèlé .
 without ~ *adv.* ì'hôi.
 caution (warn) *v.* kàagá .
 cautious *ad.* hèròhèrò.
 cave *n.* k'só.
 ~ in *v.* dùrúskù.
 celebration *n.* dòorò; d'gèdmò ; d'hètè
 .
 centenarian *n.* c'yòonò.
 centipede *n.* bègè; cwècàv ómnò;
 vègè².
 harmless, small ~ *n.* màgyózò.
 centre *n.* dèbè; d'mèsè; à'tèkè .
 cereal grass *n.* vùrú.
 ceremony *n.* v'kimà.
 kind of ~ *n.* c'pèi.

cheek

certain *v.* cèegsá.
 a ~ *det.* wání.
 be uncertain *v.* tètè.
 certainly *id.* kéng .
 chaff *n.* gwèmbè; m'kwéetè.
 chains *n.* d'kàmpàreegè.
 challenge *v.* mòlà.
 chameleon *n.* kwàntàmé; kwénté¹.
 chance *adj.* zíbtí;
n. ù'púsú.
 by ~ *v.* zíbtì.
 change *n.* m'sákó;
v. màkxí.
 ~ mind *n.* d'kwizí.
 ~ self *vi.* vòdà.
 ~ statement *v.* bílâ¹.
 ~ sth *vt.* vòdàsá, *see:* vòdà.
 changeably *adv.* wàatàwàatà.
 changeling *n.* màlmálé.
 chant *n.* lèlgò.
 chapped skin *n.* k'bàkà .
 character *n.* hálé; d'máccá.
 charcoal *n.* m'rìnà; yón¹.
 ~ tree *n.* kèrè.
 charge *v.* gèlgké.
 false ~ *n.* c'kàtà , *see:* d'kàtà².
 charity *n.* d'swée; c'tósò.
 charm *n.* v'dágá ; k'dápá; d'gàgè ;
 v'gùdù; kwèrcé; d'sànbò;
v. sàná.
 leather ~ d'dápá.
 wrestling ~ *n.* v'gùdù.
 chase *adv.* tíi;
v. bùzù.
 ~ away *v.* àgà; kwárámsè; vánkxà.
 chastise *v.* dèmé; dímánà; kàagá .
 chat (confidential) *n.* m'hènné .
 chatter *an.* c'gásrá ;
n. à'hòrmò;
v. dàbgá; rìgà² .
 chatterbox *id.* lákláká¹;
n. à'dùsmù .
 cheap *ad.* k'lèvé.
 cheat *v.* hìtkxà; lèbé¹.
 checked material *n.* dòorò.
 cheek *n.* ù'gàtá.

cheeky

- cheekbone *n.* *m'góngónò; m'tàsi.*
cheeky *n.* *d'gwèn².*
cheerless *id.* *làlàlà.*
cherry-pick *v.* *kápsà.*
chess, sound made when playing *id.*
kádáp kádáp.
chest *n.* *d'gèn; gèndèbè; ù'sòkà.*
chew *v.* *hàgà; tàámá; yàkàmsé;*
vt. *táa.*
chewing sound *id.* *cákám-cákám.*
chewstick tree *n.* *hyúrù¹.*
chicken *n.* *kàcì.*
~ for nursing mothers *n phrase.*
kàcàv s'bàncò, see: kàcì.
~ gift tradition *n phrase.* *kàcàv*
nù'gòvò, see: kàcì.
~ mess *n.* *c'gyòmbnò.*
~ sacrifice *n phrase.* *kàcàv cèpkò,*
see: kàcì.
~ wing *n.* *d'bùgú.*
~ -plundering *n phrase.* *kàcàv*
d'lòmó, see: kàcì.
pullet *n.* *ròbó.*
short-legged ~ *n.* *mádigì.*
~ -snatching *n phrase.* *kàcàv d'lòmó,*
see: kàcì.
traditional wedding hen *n phrase.*
kàcàv-c'gàì, see: kàcì.
chicken-pox *n.* *s'gáagò; c'kúrumbúsù.*
chief *adj.* *dámrá;*
n. *d'dámrá; gòmò.*
~ farmer *n.* *dánwéré; mádàpcí.*
~ gong *n.* *kòmú-c'gòmò, see:*
ù'kòmò.
~ hunter *n.* *gòmv táagnè, see:*
gòmò.
child *n.* *wà³; wàrkò.*
child-care *n.* *d'kàmnà.*
childhood *n.* *d'pá.*
childish disruption *n.* *d'nàasè.*
child-minder *n.* *kàmnà.*
child-minding *n.* *d'kàmnà.*
children's disease *n.* *dàpà³; d'kàn.*
children's game *n.* *kwírkwírýá.*
give birth to ~ *vt.* *mátá.*
illegitimate ~ *n.* *wàv c'rèsè.*
very young ~ *n.* *d'gyòzò.*
chill *v.* *hòbósò.*
chime *id.* *kéng .*

circuitous

- chiming *id.* *káram-káram.*
chimpanzee *n.* *dàpt-rímú².*
large ~ *n.* *dàpt-díkà².*
chin *n.* *d'làklákù.*
chip *v.* *wàdà.*
~ off *v.* *òkò; pàgàsá; pèsà; pùgù.*
chipmunk *n.* *bègà².*
chisel *n.* *ì'bàró;*
v. *wèkdé .*
chock *n.* *d'bégcò.*
choice *vn.* *c'dàgà.*
choke *v.* *swéndsè;*
vt. *kàatá.*
be choked *v.* *àmánkà.*
choking *n.* *cès.*
choose *v.* *dàgà; dégálkè.*
chop *v.* *gédá ; gèglé²; hàtànáná;*
wàdà.
~ off *v.* *gédmà; kàsànná; twèké;*
wàdánkà.
~ up *v.* *kèkdé;*
vt. *hyàlká .*
~ wood *v.* *bàkèsé.*
chore *n.* *à'yòmko .*
Christian *n.* *ká s'gàbà, see: s'gàbà.*
Christianity *n.* *s'gàbà .*
Christmas *n.* *Krîsmèti.*
chronic *adj.* *vècé.*
Chrozophora Senegalensis *n.* *hwèlá*
nás wáalà.
chubby *id.* *màcàm; màglí.*
chubby-chops *adj.* *yògòm.*
church *n.* *k'côoc.*
churn *bùumàm yón;*
v. *wàlà.*
cicada *n.* *kàní hwén.*
cichlid *n.* *bùrù; dàkà¹.*
cigarette *n.* *táabà.*
cinders *n.* *m'rìnà.*
circle *n.* *d'gyàara-gyàara; d'kòntò²;*
v'rigú;
v. *dáskà ; gyàarà.*
roof ~ *n.* *ì'gáté.*
work in a ~ *v.* *rigàmsá.*
circuitous *n.* *m'àlà.*

circumcise

circumcise *v.* **gédá** .
 circumcised part *n.* **gégó** .
 circumcised penis *n.* **d'kyángní**;
d'rindì .
 circumcision *n.* **d'lànkà** .
 circumvent *v.* **kwà²** .
 city wall *n.* **k'laasà** .
 civet cat *n.* **búdúrí**; **sòbò** .
 ~ musk *n.* **lómzìbdà** .
 clamour *id.* **rìdìdì**;
n. **d'gúbgù**; **ù'gùd'gùdù** .
 clamp *n.* **k'ápcò** .
 ~ stick *n.* **d'ápcò** .
 clan *n.* **ì'gùtí** .
 clang *id.* **káng'rá**m .
 clash *v.* **dùvìsì** .
 clasp *v.* **àmà²**; **dòprè**; **hòktá** .
 clatter *id.* **hwès**; **kàkàkà** .
 clatter-clatter *id.* **kágráp kágráp** .
 clatteringly *id.* **kádáp kádáp** .
 clavicle *n.* **dánkàlà** .
 claw *n.* **v'gànè**; **v'kùkbù** .
 clay *n.* **ù'lòbó** .
 ~ bowl *n.* **sèndí zòmké** .
 ~ pot *n.* **ì'gàdù** .
 clay tiers *n.* **v'rùmù** .
 clean *adj.* **càs²**; **kwárgkà**; **pézpéze**;
adv. **kwézkwézé**;
id. **kázkázá**; **pyál**;
n. **d'hàrè**;
v. **hàdgá**; **hità**; **kàagá** ; **kòkcò** ;
píndà .
 cleanliness *n.* **d'bògò** .
 clear *ad.* **kárkára¹**;
adj. **kàrkàrà²**; **pyángás** ; **tálám**;
zàng'rám;
adv. **tádás**;
id. **dwát**; **kyádás**;
v. **àpà**; **pèppè**; **zàgà²** .
 ~ away *v.* **èlé**; **èlèsé**; **hèské**; **mìnàsá** .
 ~ by burning *an.* **c'dwàakò** .
 ~ off *v.* **mìnà** .
 ~ up *v.* **kwàakà** ; **ù'kwárgú**; **záagà** .
 clearing *n.* **d'bàarà**;
vn. **kàná²**; **m'kùlù⁴** .
 clearly *adv.* **cádás**; **fàan**; **kwándás**;
id. **kyándás**; **kyárá**t .

c'Lela *n.* **c'Lélà** .

clumsy

c'lelogy *n.* **c'lélòjì** .
 clench *adv.* **gàgénkè**, *see:* **gàgá**;
v. **kómtà** .
 cleverness *n.* **s'vèrè** .
 cliff *n.* **ì'dwékcè** .
 climb *v.* **èlá**; **pàsànná** .
 ~ down *v.* **cizá** .
 ~ higher *v.* **hwénksò** .
 ~ hill *vi.* **làlgà** .
 ~ onto (wall/tree) *id.* **làlàlà** .
 ~ to the top *v.* **dèngsò** .
 climber *n.* **kùlù³**; **òlkáci**; **róngáncé** .
 climbing tree *n.* **bègè** .
 cling *id.* **láin**;
v. **dèpékè**; **lávì**; **yòkná** .
 ~ to *v.* **dàpânskè**; **dòprè**; **hàmtá** ;
hòon .
 clinger *n.* **v'lákká** .
 clinging *vn.* **màglé** .
 clip *v.* **yòdò** .
 clip-clop *id.* **kágráp kágráp**; **kàtàp** .
 clitoris *n.* **dòkv k'yà**, *see:* **dòkò¹** .
 clock *n.* **à'gòogò** .
 clog up *v.* **swirí** .
 clomp *id.* **kàtàp** .
 close *v.* **gwèdá**; **tègé**; **úbgù** .
 ~ eyes *v.* **rúptù** .
 closed *adj.* **kwì** ;
adv. **ráp** .
 close (near) *adv.* **péckè**;
n. **d'víiví** .
 closely *adv.* **gídgidí¹** .
 closely grown *adj.* **kítíp** .
 cloth *n.* **d'kùsú¹**; **k'yàapà** .
 old ~ *n.* **rágà** .
 piece of ~ *n.* **d'kùsú¹** .
 small ~ *n.* **ì'kápsá** .
 clothes **zwàklí**;
v. **zwikálsà** .
 ~ rail *n.* **v'pèzà** .
 mourning ~ *n.* **c'bòmà²** .
 cloud *n.* **k'wècé** .
 cloudy *adv.* **pùutàgà** .
 clove tree *n.* **zèmè** .
 clover *n.* **gèngè²** .
 club *n.* **m'gìlà¹**; **d'kyùrú** .

clumsy

clumsy *ad.* **tàktétàkté; yààkí yààkí.**
 clumsiness *n.* **k'kìmā.**
 clutch (with both hands) *v.* **máagà.**
 clutching *id.* **cwícwí.**
 coagulate *v.* **géndkà.**
 coarse *n.* **m'hàgè.**
 ~ grindings *n.* **càkà².**
 coat *n.* **tágù.**
 coax *v.* **dòogsó; kwèemsé.**
 cob (without corn) *n.* **k'mègmègè.**
 cobra *n.* **v'gwàanà¹; rùn.**
 cock *n.* **káci.**
 ~ crow *id.* **kòkkòrìrìkò.**
 ~ guinea fowl *n.* **kyángá yògò.**
 ~ pigeon *n.* **kwèsám tántánbàdà.**
 cockscomb *n.* **dòrkó.**
 cockroach *n.* **kyòksò.**
 Death's head ~ **kyòks rimuni.**
 cocky *id.* **hònghòn.**
 coco-yam root *n.* **d'gwáazá.**
 coerce *n.* **c'gwàgàm̀tà;**
v. **dóolè.**
 coil *n.* **d'àtá;**
vt. **àlkské.**
 coin *n.* **v'àníní.**
 small ~ *n.* **áahù.**
 coincide *v.* **kyúntù.**
 coincidental meeting *id.* **kyósó.**
 colander *n.* **d'hyágbù²; i'jò.**
 cold *n.* **ù'túdú.**
 ice-~ *adv.* **túp.**
 colic *n.* **sámk s'còtá.**
 collapse *v.* **dùrúskù; zútkù.**
 make sb ~ *v.* **èláv̀kà.**
 collar *n.* **c'túntú.**
 collarbone **k'kámpàlá;**
n. **dàklà; dánkàlà; c'kòbròn**
tóró.
 collect *v.* **kàbà; kàmgsá; kàrgsá;**
kàtá; mèrànsá, see: mèrà;
tàpá²; wèrànsá;
vt. **vá.**
 ~ oneself *v.* **zàgìsì.**
 ~ pus *v.* **léclà.**
 ~ together *v.* **mèrà.**
 collection of guinea corn *n.* **zwéagé.**

compact

college *n.* **kwélejì.**
 collide *v.* **dùvìsì; kùlìsì.**
 ~ with *v.* **tàmà;**
vt. **tàsà.**
 colour *n.* **kálà.**
 comb *n.* **k'sàm̀bcú.**
 combat *v.* **sèè.**
 combine *v.* **dàmènsé; gàgèsé; swèensé.**
 Combretum kerstingii *n.* **ògò².**
 come **nòkà;**
v. **hàmpá; hân; tón;**
vi. **ca¹; hâu⁴; làn.**
 ~ across suddenly *v.* **kyúnsì.**
 ~ along *v.* **dàngtá.**
 ~ back *vi.* **dòogá.**
 ~ by unexpectedly *v.* **zàamskà.**
 ~ down *v.* **vílk̀kà.**
 ~ home *vi.* **gyà.**
 ~ in *vi.* **ùv̀á.**
 ~ later **à càv gábà, see: gábà.**
 ~ off thread *v.* **wáarà.**
 ~ on *excl.* **hábá¹.**
 ~ out **rwán, see: rwá¹.**
 ~ round *v.* **rìgú.**
 ~ to *v.* **gápskà.**
 ~ together *vi.* **wèrà.**
 ~ towards *vi.* **hòdgá.**
 coming *v.* **lâu.**
 comfort *n.* **d'kónlsò;**
v. **kónlskò.**
 comfortable *id.* **bòdò.**
 comma *n.* **ù'círksá; ù'hóbósó; ù'kécé.**
 command (leave) *v.* **yá¹.**
 commerce *v.* **cérfá.**
 committed *v.* **hòdksé.**
 common *v.* **rógkà.**
 Common Bulbul *n.* **pèntà.**
 Common Drongo *n.* **sémbàrè.**
 commotion *id.* **bìbìbì;**
n. **d'gúdgù.**
 communal labour *n.* **gànyá; gòlmó;**
d'hésé; m'sévé.
 ~ force *n.* **d'bòhé.**
 commune *n.* **ì'hwèdè.**
 community work *n.* **bòsà².**
 compact *adv.* **vèd;**
v. **dàg².**

companion

companion *n.* **hyàarè**.
company *n.* **s'hùmgcù; kámpàní**.
compare *v.* **hónsà**.
compartment *n.* **k'pàgò**.
compel *n.* **c'gwàgàmtà;**
v. **dóolè**.
compelled *n.* **wèdwèdánádúut**.
competition, archery *n.* **m'mògò**.
complain *v.* **mòlà; rémtà**.
complaining *n.* **s'rèmrémè**.
complete *id.* **pámpàmpám;**
v. **swàd; táakkwé**.
completed golmo *n.* **d'lèpò**.
completely *adv.* **kwé¹; ták;**
id. **lèbét;**
n. **d'kálà**.
complexion *adv.* **swàplàam**.
compound *n.* **ù'bù**.
comprehend *v.* **kéesè**.
concave *ad.* **kóbót;**
adj. **béf; kúmbkúmbú;**
id. **dós; dús¹**.
conceal *v.* **sípkà**.
— self *v.* **làbèsé**.
— sth *v.* **làbàsá**.
conceited *adj.* **bóngkà;**
id. **hwìlì hwìlì**.
concern *excl.* **á'án;**
v. **wássè**.
be concerned *v.* **dèkté**.
concerns *n.* **wétrí wétrí**.
concoct *v.* **gwáabà**.
concoction *n.* **bìrgá**.
concoction pot *n.* **gwab badam en**.
condiments *n.* **d'gèndsà**.
conditional on *conj.* **dàabè**.
condolence *n.* **d'kónlsò**.
coney hyrax *n.* **gèmà**.
conference hall *n.* **kàbk d'kàrgà**.
confidently *adv.* **gàt²**.
confirm *v.* **vèdsá**.
confiscate *v.* **rùmú**.
conflict *v.* **kàcè kàcè**.
confluence *n.* **m'sàtknà**.
confront *v.* **mòlà**.

cook

confused *adv.* **pìtlí pìtlí;**
id. **kàkté**.
confusedly *adv.* **dùsdùsù;**
yóngyóngó.
confusion *id.* **kánkàncì; kyúu¹**.
congest *v.* **mòdksé**.
congregation *n.* **d'kàrgà**.
conjurer *n.* **málàmà**.
connect *v.* **bàpá; swée**.
consider *v.* **hèntè; kèkàsá; s'kòonó;**
pérámkà.
console *v.* **kónlškò**.
constellation (The Sixes) *n.* **Cíhìní**.
contain *v.* **kàbà**.
container *n.* **d'gúrgù; d'hópsná;**
d'sàkó; tákrá.
metal ~ *n.* **d'báttà**.
contemplation *n.* **pèrmò**.
contemporary *n.* **hyàarè; v'kémé**.
contemporaries *n.* **gàkké**.
contempt *n.* **m'gínú**.
contest *n.* **s'làná;**
v. **bàakú**.
continue *v.* **dwèpá; pàppàsà; rwáasà;**
tàtáskà;
vt. **kámà¹**.
continuously *adv.* **gè²**.
contorted *adj.* **cwàp**.
contradict *v.* **góndà; làná**.
contribution *n.* **táló**.
control *v.* **kàamsà**.
out of ~ *v.* **yàkálkà**.
convenient *v.* **màccà**.
converse *v.* **rìgà²**.
convexity *ad.* **dúngdúngú**.
convince *excl.* **hába¹**.
convulsion *v.* **gútkà**.
cook *v.* **énkà; páprà; pècò; pètà;**
rìsà.
— soup *v.* **bó¹; bóò; ròmpso**.
cooked *id.* **mù¹**.
cooked flour balls *n.* **tòndómò**.
cooking place *n.* **c'sàmà**.
cooking pot *n.* **d'sìpkú**.
cooking stones *n.* **d'hòbcò**.
over-cooked *v.* **wàgdá**.

cool

- uncooked *adj.* **íyòré**;
n. **d'úutú**.
 under ~ *v.* **ù'kágdú**.
 well cooked *id.* **lèbèè**.
- cool *v.* **gèesé**; **húrbù**; **làmasá**;
sáalà; **túdsì**.
 ~ down *n.* **sùlsùlù**;
v. **hòbósò**; **kìmàsá**; **lèbssé**.
 coolness *n.* **ù'tùptùpù**.
- co-opt *v.* **hàdèsé**.
- Copaiba balsam tree *n.* **gèn**.
- cope *n.* **ù'dápkú**.
- copper *n.* **kòm k gyózkne**, *see*:
k'kòmò; **zòn**.
- copulate *v.* **gìvá**.
 ~ with *v.* **mèrá**.
 copulation (animal) *n.* **ì'kòlé**;
ù'kòlósò.
- copy *v.* **gàbèsé**.
- coral *n.* **c'mòrmòrò**.
- cord *n.* **v'gágcò**.
- corn *n.* **k'dèpè**; **v'hì**; **d'kàrú**.
 ~ bin *n.* **d'bè**; **ì'bìrgà**.
 ~ heap *n.* **d'cú**.
 ~ root *n.* **d'kìkà**.
 cornstalk *n.* **k'wèn**.
 corn-storing ant *n.* **gángári**.
 freshly opened head of ~ *n.*
d'bùrù.
 ~ stalk bed *n.* **k'kwágmà**.
 ~ stalk horse *n.* **dókv k'wèn**, *see*:
dókò¹.
 ~ stalk section *n.* **d'kórkóro**.
 ~ stalk sheaf *n.* **v'róngà**.
- corner *n.* **v'súpú**.
- corpse *n.* **d'wá**
- correct *ad.* **hónhónó**.
 correction *n.* **hépó**.
- cosmetic *n.* **m'kàtàmbrì**.
 cosmetics *n.* **m'pí**.
- cosmetics *n.* **mágwídí**.
- cost *v.* **ryà**.
- cotton *n.* **k'sógcò**.
 ~ lint *n.* **c'lèndé**.
 ~ material *n.* **dòorò**.
 ~ plant *n.* **lèndé**.
 ~ thread *n.* **m'lèndé**.
 ~ tree *n.* **rón**.

craftiness

- cough *id.* **kòhón**;
n. **òlò**¹.
- count *v.* **ògmá**; **ópsè**.
 counting *n.* **d'ògmò**.
- country *n.* **ù'còpó**.
 countryside *n.* **d'kàdè**.
- courage *n.* **àrmâ**².
- courier *n.* **k'còmè**.
- courtyard *n.* **gwén**.
- 'cousin' *n.* **hànù**.
- cover *n.* **v'sàktà**; **d'ùbgcú**; **k'yàapà**;
d'zohè;
v. **báarà**; **bití**; **hòbà**¹; **ròbánkà**;
sírí; **swèpá**; **swírí**; **tègé**.
 ~ up *v.* **sípkà**.
 ~ up completely *v.* **lálàmà**.
 ~ up self *v.* **bitisí**.
 covering *n.* **c'ròbnò**.
 mat *n.* **k'péipéi**.
 traditional cover put over babies *n.*
k'rùbá.
 un ~ *v.* **àbàsá**.
- covet *v.* **céntkà**¹.
- cow *n.* **naamá**.
 old ~ *n.* **k'ràkkà d'bàtà**.
- coward *n.* **gèlgóngó**.
 cowardice *n.* **k'gèlà**.
- cow-itch (plant) *n.* **kùlù**³.
- cowries *n.* **kíndpùsiní**.
- crab *n.* **àvâ**²; **àv-dwírì**, *see*: **àvâ**²; **cèk**
àvâ; **kángá**¹.
 ~ hole *n.* **kángá**¹.
 kind of ~ *n.* **kángá àvâ**¹.
 male ~ *n.* **èckè**.
- crab grass *n.* **v'cínkè**; **gèngè**².
- crack *adj.* **kwángràmm**;
id. **wàs**;
n. **k'bàkà**; **hómá**;
v. **càktá**; **kyoso**.
 ~! *id.* **bàd**; **hwíu**; **kàgàt**; **kát**;
pàs²; **pát**.
 cracked skin *n.* **k'bàkà**.
 toe ~ *n.* **m'gèggé**.
 whip ~ *id.* **swáp**.
- crackle *id.* **kágágâu**.
 crackling *id.* **pákrá-pákrá**.
- craftiness *n.* **s'vèrè**.

crane (bird)crane (bird) *n.* **filfilì**; **hòrángá**.cranium *n.* **k'kògò²**; **kògk d'hí**, *see:* **k'kògò²**.crash *id.* **zùtùtù**;
v. **tàméské**.—! *id.* **bàs**; **bèp**; **bòk**; **kâu²**; **kwâu**;
kwèk; **kyàs**; **kyòs**; **pàs²**;
rwègèp.— heads *v.* **tèmèsé**, *see:* **tèmè**.craving *n.* **k'dísì**.meat — *n.* **pùktù²**; **ì'tàbí**.crawl *n.* **k'kwèn**; **sáatámbatà**.crawl *an.* **c'kùcbù**;
v. **swàin**; **twèplá**;
vi. **làlgà**.creaking *id.* **kàgàgà**.creep *v.* **dèbá**;
vi. **làlgà**.— up on *n.* **m'kwé**;
v. **kwèemsé**.creeping up *id.* **kwèkwèkwè**, *see:* **m'kwé**.creeper *n.* **àtróngá**; **cón-ómò**; **dàdgó¹**;
d'góngónò²; **hàmbò**; **hòmbò**;
hyòn²; **òkácì**; **ònó¹**; **òn dápà**,
see: **ònó¹**; **pàktá²**; **ràngè**.tanning — *n.* **k'lòonó**.crested warbler *n.* **kác-hyàamù**, *see:* **kácì**.crevice *n.* **k'bàkà**; **k'pàgò**; **k'págpágo**.cricket *n.* **gàntà**; **ràrmù**.
small — *n.* **cèrgstó**.cripple *n.* **lèmè**.criticise *v.* **kèksá**.negative criticism *n.* **s'lúklúkù**.crocodile *n.* **càwíimà**.crook *n.* **d'kòntò¹**.crooked *id.* **wángrí wángrí**;
v. **kóndkò**.crookedly *ad.* **dùvdùvù**;
adv. **yàkrè yàkrè**.cross (crucifix) *n.* **k'gámbá**.cross (move) *v.* **pàsà**; **pàsànná**;
vt. **bédgà**.crossing *adv.* **váf**;
n. **d'pàsà**.cross-eyed *adv.* **ècèem**.**curl**crosspiece *n.* **v'bèdgcó**; **v'èdgcó**.crouch *v.* **àlbá**.crouching *adv.* **gòngrèe**; **kwègbòo**;
kwigrìi.crow *n.* **yògò**.crowd *n.* **d'bugù**.crowded *id.* **kàkté**.in a — *id.* **mèsmèsè**.crowds *id.* **ròom**.crown *n.* **k'pámpámá**.crude *n.* **d'àlá**.crumble *id.* **zùtùtù**;
v. **hògmá**; **kwátámkà**.crumbly *ad.* **gàzàrgàzrò**.crumbs *n.* **m'yátrá**.crumple *v.* **bòlgó¹**.crumpled *adj.* **dák**; **switàrkniì**.crunch *adv.* **kàgàu kàgàu**;
id. **kágágâu**.— mushroom *n.* **kágágâuno**.crunched *id.* **kwèu**.crunchingly *id.* **kàu kàu**, *see:* **káu¹**.crush *v.* **hògmá**; **nàktá**; **ròpò**;
rùgúmkù; **tèmè**; **yágámkà**.crushed *ad.* **mòdkskè**;
id. **dìgmèe**; **kwèu**.cry *ad.* **rèdédè**;*excl.* **hài**;*v.* **cídò**; **kánkà**;*vi.* **kàngâ²**; **ònò²**.— of surprise *excl.* **wíi**.— out *v.* **kánskè**.—-baby *n.* **s'pákí**.stop crying *v.* **rèsá**.Cuckoo *n.* **kolkol molo²**; **úncùbù**.cudgel *n.* **d'kòntò¹**; **d'kyùrú**.cult *n.* **m'gìlà¹**.cultivating *n.* **ù'gòvò**.cultural awareness *n.* **c'lélòjì**.cunning *n.* **s'vèrè**.cup *n.* **ì'kòkló**.cupboard *n.* **k'kábòod**.curious *adv.* **gángáná**.curiosity *n.* **d'vergá**.

curl *v.* kwétámkè; lé.
 curled *adj.* gwèzèem.
 curled lips *adj.* bèdèem.
 curse *n.* à'dèmlò; d'rèbó .
 curses! *excl.* kás.
 curtail *v.* màkxí.
 curvature *n.* d'kòntò².
 curve *id.* dós ; dús¹.
 curved *ad.* kóbót.
 curved out *id.* dóngdóngó .
 custard apple, wild *n.* lándá.
 custom *n.* ì'vétà, *see:* vétá; d'vétámà,
see: vétá.
 cut *adv.* s'kèmé;
n. d'òvése;
v. gwèsé; jògtsó; kè; kwà³ ;
 kwà³ ; ódámkà; òvã; sèpénkè;
vi. kàsá.
 ~ completely *v.* kàdksá.

~ down *v.* gèglé².
 ~ firewood *v.* sàpà¹.
 ~ off *id.* mùdùt;
v. gédá ; kàsànná; yòdò.
 ~ oneself *v.* óvése.
 ~ open *vi.* pànká².
 ~ out *v.* gèdmà.
 ~ self *v.* gèdèsé.
 ~ throat *v.* pànà .
 ~ toe *n.* m'gèggé .
 ~ up *v.* gédá ; kèkdé.
 ~ with sickle *v.* gòsò.
 cutting *n.* m'gósó; d'gyúngù.
 cutting off *v.* réngkè.
 untidily ~ *adj.* bèzèem, *see:* bèzè.

cutlass *n.* k'àddá.

cycle *v.* rìgà² .

Cymbopogon ruprechtii *n.* kèkkè.

D - d

dab *v.* zòbò.
 Dabai homage *n.* hàu².
 daddy *n.* bàabá² .
 dallying *id.* kák².
 damage *v.* náasè .
 damp *id.* bònbonò; òs-òsò ;
v. hyùmúkù.
 ~ ground *n.* ù'sùmù.
 be ~ *v.* òsò .
 dance *n.* hèvó;
v. hèvã; kyósmò ; yàktá.
 dancing *n.* s'gètà.
 Dane gun *n.* k'bíndigài.
 danger *n.* kùngávyònvá.
 dangle *v.* dàngdàngù; gápàa.
 dangling *adv.* ràataa; ránkà ránkà;
 vīgim;
id. dàngàm; dìgdìgì²;
 gàngávã; tòngtòngò.
 dappled *id.* kèbkèbè; kiskìsì;
 kyàbkyàbà.
 dare you to! *excl.* màak yó!

dark *ad.* bùkbùkù²; cìrìim;
adj. cíp¹;
n. ì'cùmùnkùnnù; c'gùdtù.
 sudden ~ *id.* kwìrìp.
 travel in ~ *adv.* támbìtámbì.
 Dark Chanting Goshawk *n.* pàa-púsú,
see: pà.
 darn *v.* màngsá.
 dart *n.* d'lón¹.
 darting tongue *id.* mèlèem;
n. s'lèlèmsè; lèlèem.
 dash *id.* hàgàt;
n. ù'kécé;
v. gèlgké; pèté.
 dashing in *id.* kyárbát.
 ~ tree *n.* bàró.
 daub *v.* sùkù².
 daughter *n.* wà wántá, *see:* wà³ .
 daunt *v.* gètáskà.
 dawdling *n.* c'kèklé .
 dawn *n.* bùcùcù; hàkhàkà; ù'pùn;
 yàbyàbà;
v. kwàakà ; zánkà.
 day *n.* d'hwén.

day-after-tomorrowday-after-tomorrow *n.* zà̀nàm né.day-before-yesterday *adv.* hwéd dè̀hà̀nd nè.daze *ad.* dà̀ntràm;
v. vìlá.dazzling *id.* màkàkà.dead, be absolutely *v.* mènákà.deaden *v.* wá̀gàstà.deaf *n.* m'kyùrmù.~ person *n.* kyùrmù.become ~ *v.* kyúrumkù.turn a ~ ear *v.* bóngà.dearth *n.* bùsàmtón¹.death *n.* à'wá~ drum *n.* hìnd àn wá, *see:* d'hìnà.~ stench *id.* kwèng.throes of ~ *ad.* gà̀dàm gà̀dmù ;
n. s'sàdàmsè.decayed *v.* zúgkù.deceive *vt.* pàlà .deception *n.* c'lèemsè.decide *v.* dàgà.decision *vn.* c'dàgà.declare *n.* hòbányànè.decomposed tissue *n.* m'kóo.decorate *v.* c'kwètàmsè.~ calabash *v.* kòkó¹ .decoration *n.* c'wàlgò.granary decoration *n.* v'bèdàa.leaf decoration *n.* lállè .decrepit *id.* lèdòo .deed *c'*yòmkò.deeka *n.* zòor gyózó.deep *adj.* pímkà;*adv.* dép;*v.* lòokó.~ breath *id.* hàkàp.~ part *n.* ù'kùbù.defame *v.* rwàgsmàn dìná.default (to) *id.* lék díyá.defecate *v.* sàlgá.definitely *excl.* hòdúngé, *see:*

hòdànbó;

id. kèng .deform *v.* gàlà .deformity *n.* d'rèbó .**develop**~ of mouth *n.* c'mànimàni.dehydration *n.* m'kákó.dejectedly *adv.* rònkòm²; sùntée.delay *v.* évsè; nóvkà; nòvaskà;
*m'*zínkí.delaying *id.* kák².Deleb palm frond *n.* k'kàkdà.deliver *v.* cètè²; gwágmì.deliver baby *vt.* mátà.demon *n.* k'ákù .dense *adv.* yàaù.~ forest *n.* d'gàgà , *see:* gágá.densely *adv.* jàaù.dent *v.* dùvgkù; nà.dental problems *n.* kàtnà.deny *v.* hyà²; m'hyóokò.depress *v.* lò.depths *n.* ù'kùbù.deride *n.* m'sábó;*v.* gòndà; hyáakà.descend *v.* cìzà; sàrgà; sèrèp; sóodà;
*vìlkkà; vírvírí.*descent *n.* d'cìzgcìzgnì, *see:* cìzà.describe *v.* vátá.desert *n.* c'ìrì.desert date tree *n.* bàró.deserter *n.* ù'kúzá.desire *n.* k'dísi; ù'kàré; k'kwèdé ;
ì'kwéetkè; d'tònké;
v. cèntkà¹; kàrúyàakà;
kwéetkè.~ for meat *n.* pùktù² ; ì'tàbí.desist *vt.* làgà .desk *n.* k'tébùr.despise *v.* gìná; ílkà.despondently *adv.* rònkòm²; sùntée;
zúm.destined spouse *n.* gáagù.destructiveness *n.* d'nàasè.detach *id.* mùdùt;*v.* àkàskà.Detarium Senegalense *n.* gògà.deteriorate *v.* cèetkà.develop *v.* bùtù.

devil

- devil *n.* kùngávyònvá.
dew *n.* mó; *c'*mó; ù'sùmù.
dewlap *n.* v'lòmò; k'rágdǎ.
diarrhoea *n.* *c'*bàsè; m'rwà;
v. básà.
dictionary *n.* k'bàtksà .
die *v.* wá
~ completely *v.* wàagsì.
died *v.* úkù.
different *ad.* bámbámá;
adj. bècè;
id. s'gó s'gó, *see:* gó.
Differential Grasshopper *n.*
búmb-s'gwé.
difficult *n.* nétè.
be ~ *v.* révkà; tètè.
with difficulty *ad.* pùkpùkù;
pùktí-pùktí; sàdk-sàdkù.
dig *v.* hárábsì; hìnà; hyàpá ;
tàsàbsá.
~ deep *v.* lòosé.
~ up *v.* bètké ; hàbsá; òlkó ; vèktá.
~ with difficulty *v.* kyòktó.
digging rod *n.* k'dàksá.
digging tool *n.* cìdkó.
dignified *id.* gùsùm.
dilapidated *id.* lèdòo .
dilemma *v.* révkà.
diligent *adj.* kintàm nù'cón.
dilly-dallying *n.* *c'*kèklé .
dilute *adv.* kùnkùnù;
id. róbróbó;
v. ógó¹; yágsà.
dim *adv.* bùutàà.
din *n.* d'gúbgù; ù'gùdgùdù; ì'òzé.
ding-a-ling *id.* káram-káram.
dip *v.* dàcà; hyàpá ; kòbò²;
kwággà; kwèbé; zàbà; zàbgá.
~ out *id.* kwèlò;
v. kólkó; kwédte.
~ sth into *v.* kyù.
dipper *n.* ì'kòkló.
direct *adv.* rócócó ;
id. myá.
looking ~ *ad.* pàvavà.

disobedience

- dirt *id.* wàp² ;
n. k'bècè; k'kimà; *c'*kóptó;
*c'*limlà.
~ cheap *ad.* k'lèvé.
dirtiness *n.* *c'*limlà.
dirty *adj.* cwèin; yòin;
id. cès; kwàp;
v. dèkànskè; gwàansá;
pòksò.
disagree *v.* góndà; m'hyóokò; náasè .
disagreement *excl.* wàdéedá.
disappear *v.* mírámsì; mìtá.
~ gradually *v.* wálámkà.
disappeared *adv.* pídù.
disappoint *v.* wérámkè.
be disappointed *v.* ílkà.
disapproval *excl.* wádàn.
discharge *n.* m'kóndí.
discipline *v.* kàagá ; vèná.
discontent *v.* gìná.
discord *adj.* kyàiin.
discourage *v.* gètáskà.
discover *n.* m'gàncò .
discriminate *an.* *c'*kèkèkò; *c'*kwèsá .
discuss *v.* káapá¹;
vi. làlká.
discussion *n.* rìgà , *see:* rìgà².
disease *n.* bùlábúlá¹; dàpà³; gàagó;
kókkòbì; kókró; kwàana² .
children's ~ *n.* d'kàn.
foot-itch *n.* ù'mágyózo.
disgust *excl.* háan;
n. s'zè.
be disgusted *v.* ílkà; kèmgte.
disgusting taste *n.* dànà.
dish *n.* ì'sèndè.
dishevelled *adv.* jùjjùjjù.
dishonestly, act *v.* hìtksà; lèbé¹.
disintegrate *v.* wálámkà.
disinterest *v.* àu.
dislike *n.* k'dá;
v. ílkà.
dislocate *v.* mùtìsì; mùtúskù.
dislocation *n.* d'mùtìsì.
dislodge *v.* gécmá².
disobedience *n.* m'hòngàmzán.

disorderly

disorderly *adj.* **bàrkànsàa**;
id. **kàkté**;
n. **ù'bàrkátàì**.

disown *v.* **m'hyóokò**; **kùzú**.

disperse *v.* **bárgsà**; **swàa**; **wázgkà**.

display *v.* **zèlé**.
— teeth *v.* **ékée**.

displease *v.* **émskè**.

dispose of *v.* **bàtà**.

dispute *v.* **bibá**.

disrespectful *ad.* **zènkrem**;
n. **d'gwèn²**.

disrupt *v.* **gédgà**.
— work *v.* **kyùulsí**.

dissatisfied, be *v.* **kèmgte**.

dissension *adj.* **kyàiin**.

dissolve *vi.* **bálgúnù**.

distance *n.* **m'nàkà**.

distaste *n.* **dàrà**.

distended *id.* **cémàa**.

distinctly *adv.* **kwándás**.

distract *v.* **kétámsè**; **kyùulsí**.
distracted *ad.* **kyàkòo**.

distress *n.* **kàngù**

disturb *v.* **gédgà**; **rùkù**.
disturbed *adj.* **bàrkànsàa**;
adv. **rikàa**.

dive *id.* **fàa**;
n. **d'kòbó**;
v. **àrà**; **kòbó**.

divide *v.* **bàkrà**; **dàkàsá**; **gètá**;
kàakànsì; **kèkdé**; **wànká**;
wànké.

division *n.* **ì'hwèdè**; **m'kàakànsì**.
plan to — sth *v.* **kyàaká**.

diviner *n.* **hòbgò**.

dizzy *n.* **m'kàlankànnà**.

do *n.* **à'émkò**, *see:* **èrà²**;
v. **èrà²**.

— again *v.* **pòolá**.

— not! *v.* **kádà**.

— well *v.* **ékkè**.

be done *v.* **tá²**; **táakà**.

dodge *n.* **vís**, *see:* **vísà**;
v. **dàsà**; **hwàtà**; **vísà**; **zèè**.

dodging *adv.* **c'bílílù**.

dregs

dog *n.* **jógò**; **ómò¹**.
— collar *n.* **c'túntú**.
— food *n.* **jógó**.

dome *adv.* **kwàmbàm**.

dominate *v.* **hùgúdkù**.

donkey *n.* **jánká**.
male — *n.* **bíngí**.

don't *v.* **kádà**.

door *n.* **d'gwèdá**; **rikàd gwèdá**.
doorstep *n.* **v'gòdà**.
doorway *n.* **biràvnaìsá**.
(for mice) *n.* **dó²**.

dosh *n.* **kíndì**.

dotted about *adj.* **kèràmkèrmò**.

doubt *an.* **hébhébo**;
excl. **àsé**;
n. **hébo**; **k'kééké**;
v. **làrà**.

doubtfully *adv.* **hèbhèbo**, *see:* **hébo**;
yòbyóbo.

dove *n.* **gòràbdàlándá**; **gòràb**;
gòràb d'lándá; **gòràb púsú**;
gòràb yàahì; **kwèè**.

down *n.* **d'làcù**.
cause sb's downfall *v.* **kyùulsí**.
downcast *adj.* **nàam c'dèbè**.
downpour *id.* **cècècè**.
go — *v.* **sárgà**; **tàkba**; **vilkka**.

drag *v.* **hùkà**.
— away *v.* **fémte**.

dragonfly *n.* **dàcámhò**.

drain (underground) *n.* **bílòngnò**.

drama *n.* **fyàakánwáá**.

draught *v.* **dúkà**.

draughts *n.* **k'zòngá²**.
— move *n.* **ù'dàrgè**.

draw (a bow) *v.* **òlò²**.

draw (liquid) *v.* **ìbà**; **kòbò²**.

draw (picture) *v.* **géndè**; **sà²**.

draw (pull) *vt.* **nàkà**.
— open *v.* **lwàtà**.

dread *n.* **bùgàm d'hórmò**.

dream *an.* **u'vátò**;
n. **bèenâ**.

dreamer *an.* **u'vátò**.

dregs *n.* **c'bèdé**.

drenched

drenched *id.* **cwèmèè**; **hòmbàm**;
kwèp; **kwètèp**; **kwitip**.

dress *n.* **ì'tágù**;
v. **yáapà**; **zwìkàlsà**.

dried *id.* **káu¹**.
~ hard *id.* **kádádá**; **kángám**.
~ okra *n.* **kyókró**.
~ vegetables *n.* **s'càkà²**.

drill *v.* **wèkdé**.

drink *v.* **hàdgá**; **hàpàsá**; **kàaká**; **sò**;
vt. **sòò**.
sour ~ *n.* **ù'wàamà**.

drip *v.* **dòk**.
dripping *id.* **cwèmèè**.

drive away *v.* **àgà**; **kwárámsè**;
vt. **vògà**.

drivel *an.* **c'gásrá**.

driver ant *n.* **mèsè**.

drizzle *adv.* **mìsmìsì**;
n. **yàntánpánnì**;
v. **kwìzkwìzì**; **mískà**; **rúrù**.
drizzling *id.* **kwèzkwèzè**.

drongo *n.* **sémbàrè**.

droop *v.* **kòdòò**.
drooping ears *id.* **kìdòò**; **ràbàm**.

drop *v.* **cìttá**; **dìmà²**; **dòk**; **hétè**;
vt. **bàtó**.
~ in *v.* **kyù**.
~! in water *id.* **tàndàm**.
~! into water *id.* **kyúrbút²**.
drops *id.* **càccàccà**.

Drossy-backed Drongo *n.* **sémbàrè**.

drought *n.* **m'kákó**; **m'sèdá**.

drowsy *n.* **m'kàlànkánnà**.
drowsiness *n.* **k'yàatáyà**.

drum *n.* **d'bàatí**; **d'bòorò**;
v'címímá; **d'gàngá**; **d'gòngò**;
v'gwé¹; **d'hìnà**; **d'hwèrkè**;
v'kírú; **kúkdú¹**; **d'púkkàmpùrì**;
c'ròbnò; **d'tòofé**.
~ stick *n.* **d'dàccà**.
~ tightener *n.* **d'ápcò**.
accompanying ~ *n.* **káalá**; **d'kwíryá**.
chief's drum *n.* **hind c'gomo**, *see*:
d'hìnà.
drummer *n.* **ká c'hìnà**; **wénè**.
drumming *n.* **c'zàrì**.
drumming sound *id.* **kírkítíkàtàp**.

dying

hourglass ~ *n.* **d'gúlà**.
small ~ *n.* **káalá**; **d'kádágá**; **d'kwíryá**.
snare *n.* **jàjè**.
special ~ *n.* **d'hwèlkè**.

drunkard *n.* **sóogè**.

drunkenly *adv.* **yàngà yàngà**.

dry *adj.* **kwángám**;
v. **hó¹**; **hóò**; **hòokò**; **hóoskè**;
hùlù; **kàméské**.
~ face *adj.* **bègtèm**.
~ out *v.* **céndà**; **lé**.
~ season *n.* **yàngávnihwén**.
~ spell *v.* **kòsò²**.
~ up *v.* **hwàa²**.
become ~ *v.* **háaba**.
drying *n.* **c'gàngò**.
drying out *n.* **m'kákó**.
make ~ *v.* **kwétámkè**.
sun ~ *v.* **gàngà**.

duck *n.* **àgwàgwá**; **hùgù**;
v. **àrà**.

dull *adv.* **pùutàà**; **tàntàram**; **vàgtàm**;
id. **làlùu**; **màcàm**
n. **dòotòpò**;
v. **wáagstà**.
~ person *n.* **kàkkà**; **kyùkrù**.
dullard *n.* **m'kipí**.

dumb *adv.* **swàplàam**.
~ person *n.* **béébé¹**.

dumpling *n.* **d'bònkállò**; **d'gádbá**;
d'kwátkà; **d'làndà**.
small ~ *n.* **ì'bònkállò**.

dumpy *adj.* **báttármà²**.

dung beetle *n.* **còkó**.

dusk *n.* **ù'yàatà²**; **ì'yáatkà**.

dust *id.* **k'búdbúdu**;
n. **d'bùdgù**; **d'lègè**; **màmà**;
v. **pákdá**; **pézgà**.
become dusty *v.* **bùktù**.
cloud of ~ *adv.* **pùlàa**.
~covered *adj.* **bùdgàskí**.
dusty *adj.* **bùdgbú**.
like a ~-storm *id.* **kíràa**.
sleepy ~ *n.* **bèkné**.

duty *n.* **à'yòmkò**.

dwarf *n.* **d'kítú**.

dying *ad.* **gàdàmgbàdmù**.

E - e

eagerly *adv.* **tóoskò.**

eagerness *n.* **ù'kàré.**

eagerly *adv.* **hyòdhyòdò.**

eagle *n.* **bàtkê; hàpsipá; sàkrà.**

Martial *~ n.* **zàngái.**

ear *n.* **ù'cón.**

~ lobe *n.* **gónódò nù'cón;**
ràngáv-nù'cón; yòngád
nùcón.

ears sticking out *id.* **gìvlàm.**

early *adv.* **ù'kái; àukâiné, see: ù'kái;**

nàmzànnàmzàna.

~ sowing *an. c'* **swègè;**
n. c' **mègá.**

earlier *adv.* **bèèbè².**

start *~ v.* **àtèsé; gàdèsé; kàtèsé;**
tàkèsè.

earrings *n.* **rímàccón.**

earth *n.* **ù'còpó; c'hwín; c'kàblù.**

earthenware bowl *n.* **ì'sèndè.**

earthworm *n.* **twèkrè.**

earwig *n.* **cwèc vǎnnàatà.**

ease *v.* **bàtèsé; bàdá.**

~ off *v.* **mààksí.**

~ to sleep *v.* **làvàsá.**

at *~ adj.* **hòzòò;**
v. **bàtúsù.**

east *n.* **á'cònà; rwàmmà d'hwén.**

easy *adj.* **hòzòò.**

easily *adv. c'* **kòò; pùrùs; vód;**
id. **mét.**

eat *v.* **ásmà; yàa d'kálà, see:**
d'kálà; làmlàmà; òká; ryà;
yòomsò;
vt. **yà².**

~ meat with mush *v.* **gèggé.**

~ mush without soup *v.* **èplé.**

~ ravenously *v.* **làkàmsù.**

~ up everything *v.* **tòlòskò.**

eating *n.* **ù'yáo.**

ebony tree *n.* **kòblò.**

economical *adj. m'* **kègá;**
v. **tèlké.**

edge *n.* **kóndò; v'kóò.**

edge (move) away *v.* **hòdgó.**

educate *v.* **làasà.**

effort *ad.* **pùktí-pùktí;**

n. d' **hángá.**

best *~ adv.* **tàasàmlà.**

make an *~ v.* **hòdksé; pùktú¹.**

with *~ ad.* **pùkpùkù;**
adj. **kìntàm nù'cón;**
adv. **sèksèkè.**

egg *n. d'* **gyàn.**

aphid's eggs *n.* **ù'wàamà.**

eggs *n.* **gyàn.**

egg-shell *n.* **k'kókárwá.**

lay *~ v. d'* **dúkú; évkà.**

eight *num.* **yáarù.**

either *con.* **álà¹.**

eke out *v.* **gèggé; kègá; tèlké.**

elbow *n.* **kòkò.**

elder *n. d'* **hwèngè.**

~ sibling *n.* **mágàzé.**

elderly one *n.* **mànkà.**

elders *n. c'* **bàabánà; c'sàkà.**

electric catfish *n.* **nècé.**

elephant *n.* **lògmó.**

elephant grass *n. v'* **còpà;**
gyúmbèlàrà; jùmbèlàrà.

elephant-snout fish *n.* **bódbódó²;**
lóobè.

elevation *id.* **kìkàa.**

eloped *adv.* **bídù.**

else *adj.* **bèrcè.**

emaciate *v.* **lèeké.**

ember *n. d'* **kángù.**

embrace *v.* **àmà²; hòktá.**

~ warmly *v.* **hàmtá.**

Emir *n.* **gòmò.**

emphasis *n.* **sénó;**
part. **bó².**

emphasize *v.* **hìkàmsà; hyààkská.**

employ *v.* **kàbà.**

empty

empty *adj.* **pyángás** ; **tálám**;
v. **kwággá**; **ròbá**.
 ~ out *v.* **kivú**.
 ~ pods *n.* **c'sòotá**.
 enclose *v.* **swèpá**.
 encounter *n.* **d'gwàanà**.
 encourage *v.* **kàmksá**; **òbgàvsò**.
 encouraging words *n.* **d'hwélsè**.
 end *n.* **d'fécché**; **d'kwèrá**;
v. **tá²**; **táagsà**.
 ~ of *n.* **d'kwéné**.
 ~ of an event *n.* **d'tàagcò**.
 ~ of sugar cane *n.* **d'twèré**.
 ~ up *v.* **kwèrá**.
 ended *id.* **kàk³**.
 endure *v.* **kòkálkò**.
 energy *n.* **hyáamnù**.
 engagement work *n.* **gòlmò**.
 engine *n.* **ínjì**.
 engulf sb in sth *v.* **kyùulsí**.
 enjoyingly *adv.* **dóotó**.
 enjoyment *adj.* **kémád'páskà**.
 enlarge *v.* **lògòsò**.
 en-masse *id.* **mèsmèsè**.
 enough *v.* **gúbkù**; **máankà**.
 enquire *v.* **ìpká**.
 entangle *v.* **dángà²**; **gándkà**; **gàgánkà**;
sàknà ;
vt. **àlkské** .
 become entangled *v.* **sádkà**.
 entangled *v.* **sàkánkà** ; **sánklà**.
 entanglement *n.* **c'gággánsí** .
 enter *v.* **swàp**;
vi. **ùvǎ**.
 ~ water *v.* **hyó¹**.
 entertainment *n.* **ù'gónó**.
 enthusiasm *n.* **s'zákí**.
 entirely *n.* **d'kálà**.
 entrance porch *n.* **d'kàbà**.
 entrenched, be *v.* **hùgúdkù**.
 entwine *v.* **gándàlkà**.
 environment *n.* **d'gyàarà**.
 envy *n.* **d'hyùbù**.
 Epicureanism *n.* **hénù d'kèmè**.

everyone

epidemic *n.* **pókrò**; **rwànrwánnà** .
 epilepsy *n.* **v'làlàlà**; **v'làllàllà**.
 epithet *n.* **m'hyúkú**; **rikàv gèlà**;
ríkswàakà.
 ~ of wrestler *n.* **lélmò**.
 epoch *n.* **zámánè**.
 equal *n.* **bòoyí**; **cáará**; **hyàaré**;
v'kémé.
 equate *v.* **hónsà**.
 equipment *n.* **rí nà'yòmko**, *see:* **k'rí**.
 erect *ad.* **rádádá¹**;
adv. **cwáav**; **dàs**; **hwáng**
hwángó; **jàktàl**;
id. **gávgává**; **géev**; **gévgévé**;
gìngàa; **jèktèl** ; **kàm**; **kéev**;
myá.
 erection *id.* **lwàin**;
n. **m'gàngà**.
 escape *v.* **s'kwèbàlsè**; **sòpà** .
 ~ hatch *n.* **dó²**.
 escort *n.* **d'swí**;
v. **swí**.
 established, be *v.* **hùgúdkù**.
 esteemed title *np.* **càmbá**.
 eternal *adj.* **hál yè émtè**.
 ~ life *n.* **còpú púsú**, *see:* **ù'còpó**.
 eucalyptus *n.* **tùràré**.
 Eugenia Owariensis *n.* **wiimi**.
 eunuch *n.* **pèsmò** .
 euphemism *n.* **m'hyànà**.
 evade *v.* **s'kwèbàlsè**.
 evaporate *v.* **bàlbàlà¹**.
 even *conj.* **hál**.
 ~ if *con.* **álà¹** ; **kó¹**.
 even up *v.* **kíkà**; **tògàdsá**.
 evening *n.* **à'rímá**; **à'rìmtúp**; **ù'yàatà¹**.
 event *n.* **v'dà** .
 ever- *con.* **kó¹**.
 -ever *adv.* **dè**.
 everlasting *adj.* **hál yè émtè**.
 evermore *adj.* **hál yè émtè**.
 every day *adv.* **kóyè hwédà**, *see:* **kóyè**.
 everyone *pro.* **kówè**.

everything

everything *n.* **lèvún lèvúnè**;
pro. **kóyè**.
 everywhere *adv.* **kópè**.
 evil *n.* **v'dúmú**.
 ~ day *n.* **hwèd yòndá**.
 ~ spirit *n.* **k'ákù**; **gèntàdgá**.
 ~ spirits *n.* **rínáscé**.
 encounter with ~ spirit *n.*
d'gwàancó.
 possessed by ~ spirit *id.*
kyòskyòsò.
 ewer *n.* **d'bímá¹**.
 exactly *adv.* **cíp-cíp**; **dégdégé**; **dígdígí¹**.
 exaggeration *n.* **ù'hùlù**.
 exaggerated fuss *adj.* **ù'gèdgedè**.
 examine *v.* **bàakú**; **bèngsá**; **dàbà**.
 ~ critically *v.* **kèksá**.
 minutely examined *id.* **kèu**.
 example *an.* **c'kwèsá**.
 exceed *v.* **kèpèskè**; **kyúrám̀sì**; **pàtà**;
sòdò.
 excess *adv.* **túskà**.
 excessively *v.* **kèpèskè**.
 exchange *v.* **sèsè**; **sésó**.
 excite *v.* **zàngtá**.
 exclaim *v.* **kàksá**.
 exclamation *n.* **d'gúdgù**.
 exclamation mark (!) *n.* **s'kàksà**.
 excrement *n.* **m'rwà**; **c'wín**.
 old ~ *n.* **bètèk c'wín**.
 pass ~ *n.* **d'kwègdò**.
 exert *v.* **tègdé**.
 exhausted *id.* **dò³**.
 exile *v.* **cwagkà**.
 exist *v.* **làsòkò**.
 exit *n.* **ì'kè**;
vi. **rwá¹**.

fail

expansion *n.* **m'hyá**.
 expect *v.* **vàlá**.
 expecting *vn.* **làgsì**.
 expedition *n.* **hìrí**.
 expensive *ad phrase.* **òlk táu**, *see:* **òlò²**.
 expert *n.* **gwàní**.
 have expertise *v.* **lágá**.
 explain *v.* **vàtá**.
 explore *v.* **déklè²**.
 expose *v.* **bàtk̀sá**.
 exposed *adj.* **yás**;
id. **fúrúru**; **mòs**.
 exposition *n.* **k'bàtk̀sà**.
 express *n.* **sénó**.
 expression *n.* **k'bàtk̀sà**.
 extend *v.* **lògòsò**.
 extinguish *v.* **rímsì**.
 ~ gradually *v.* **kwírmà**.
 extract *v.* **gámbkà**; **gèsé**; **kèdà**; **mòdò**.
 extravagant *adj.* **màatàsàlá**.
 extravagance *n.* **hénù d'kèmè**.
 extravagantly *adv.* **bátás**;
pàsánkàkálá.
 exudates *n.* **gògà**.
 eye *n.* **d'ísá**.
 ~ discharge *n.* **bèké¹**.
 ~ marks *n.* **kwèlè**.
 ~ opening *id.* **pàal**.
 cross-eyed *adv.* **ècèem**.
 deep-set ~ *n.* **d'kúrbò**.
 eyebrow *n.* **ù'gyòmbò**; **kyòpò**.
 eyelash *n.* **ù'gyòmbò**; **kyòpò**.
 eyelid *n.* **kyòpò**.
 flutter eyelids *v.* **lèdé**.
 large ~ *n.* **c'ísá**.
 large eyes *ad.* **dòntdòntò**; **dòntrom**.
 wide-eyed *ad.* **dòntdòntò**.

F - f

fable *n.* **kwírkwíryá**.
 beginning of ~ *n.* **d'bírbìt**.
 face *n.* **à'cú**.
 ~ make-up *n.* **m'kàtambìrì**.
 ~ marks *n.* **kwèlè**.
 plump ~ *adj.* **mògòm**; **yògòm**.

thin ~ *adj.* **bègtèm**.
 fact *n.* **m'gàu**.
 fade *v.* **zàzkà**.
 fag-end *n.* **d'twèré**.

fail

fail *v.* **kàlánkà; pàràntà.**
 failure *n.* **m'làmbà.**
 faint (indistinct) *adj.* **hwérem.**
 faint (swoon) *ad.* **dàntràm;**
v. **vilá.**
 feeling *~ n.* **k'yàatáyà.**
 looking *~ ad.* **gàdàm gàdmù ; pàlùu.**
 fairy-tale *n.* **mísamî.**
 fall *id.* **bèp; rwègèp; swéret;**
n. **d'hyá¹; d'kòbá , see: kòbà¹;**
v. **kòbà¹; vékée;**
vi. **hyá¹.**
~ down *id.* **zùtùtù.**
~ flat *id.* **pitàl.**
~ into water *n.* **d'kòbó;**
v. **kòbó.**
~ off *adv.* **c'kónkónkò;**
v. **zútkù.**
~ out *v.* **kónámkà.**
~ short *n.* **m'làmbà;**
v. **pàràntà.**
~ to *v.* **sàknà .**
~ to the ground *id.* **kwèrèp.**
 cause to *~ vt.* **hétà.**
 fallen *id.* **pàtál .**
 falling and spilling *id.* **hwès.**
 falling out (teeth) *n.* **d'kónó.**
 (of darkness) *v.* **ríbgà.**
 (of fruit) *v.* **óná .**
 sound of *~ adv.* **wénkél;**
id. **fàràp; kántál; wàgdàp;**
wàp² ; zùgùp.
 fallow field *n.* **d'kèngé.**
 false charge or accusation *n.* **c'kàtà ,**
see: d'kàtà².
 falsely accuse *v.* **kéekè.**
 familiar *id.* **hònghònò.**
 family *n.* **ù'bù .**
 fan (blow) *n.* **k'pèkè;**
v. **hùrbù; hwìrí.**
 fanning *v.* **hwìrkí.**
 fan out *id.* **bàràp.**
 fanned out *adv.* **byàtata.**
 fancy that! *excl.* **ká.**
 fang *n.* **v'niná.**
 far *v.* **nákkà.**
 farm *n.* **ù'bèlà; v'wàmà**

feed

~ locust *n.* **émnás-wáalà, see:**
émà¹.
 chief farmer *n.* **dánwéré; mádàpcí.**
 farm-end *n.* **v'súpú.**
 farmer *n.* **góvgè.**
 farmers' feast *n.* **dòom nù'gòvò.**
 farming *n.* **ù'gòvò;**
vn. **m'kùlù⁴ .**
 farming engagement *n.* **d'bòhé .**
 farming hen *n phrase.* **kácàv**
nù'gòvò, see: kácì.
 farm-labour *n.* **k'risù.**
 far-off land *n.* **ù'kògò.**
 fart *id.* **kwèún;**
v. **ì'lòvé; swàt.**
 fast *adj.* **pírít;**
adv. **fâu; tàl;**
id. **fyáin; fyau; párát;**
v. **pàdàacú.**
~ mouse *n.* **làgpúsú, see: làgù.**
~-grown *id.* **làmplàmpù.**
 fastidiousness *n.* **s'zè.**
 fat *adj.* **bìp²; bùgtùm; síiri;**
tàntràm;
adv. **swàlám;**
id. **kwáktál; məcàm mægí;**
n. **m'nevè; sèmmàn dúnkù;**
v. **nòoká.**
~ mouse *n.* **háyà.**
 in a *~* stance *ad.* **gyòngrée.**
 father *n.* **bàabá² ; cètò.**
 father-in-law *n.* **kámri.**
 father's side *n.* **d'ìnbù.**
 fatigue *n.* **m'pò.**
 fear **gélkà, see: k'gèlà;**
adv. **tàdètadè ;**
n. **k'gèlà; v'gèlà; ràkàsà².**
 fearful person *n.* **gèlgóngó.**
 fearfully *adj.* **zàpzapà² .**
 feast *n.* **dòom nù'gòvò.**
 feather *n.* **k'kènè .**
 vein of *~ n.* **v'hyànsù.**
 feckless *adj.* **védvédé.**
 fed up with *adj.* **màaká , see: mà².**
 become *~ v.* **mà².**
 fed (well) *ad.* **mócó.**
 fee *n.* **c'zàrà .**
 feed *v.* **ásá.**

feel

- feel *v.* **hòngá** .
 ~ aversion *n.* **ù'jùnjú** .
 ~ well *v.* **piisù** .
 feeling *n.* **m'hòngá** .
- fell *v.* **sàpà¹** ;
vt. **hétà** .
- female *n.* **wàntá** .
 young ~ animal *n.* **v'swá** .
- femur *n.* **tâunikùtù** .
- fence *n.* **d'bàndà** ; **gagné** ; **ù'gùbù** ;
sà¹ .
 fencing post *n.* **cev n gagne**, *see:* **cé** .
- fend off *v.* **gédgà** .
- Fennec *n.* **bánkàlá** .
- ferment *n.* **ú'mú** ;
v. **épkà** ; **pòò** ; **zákà** .
 fermented *n.* **ì'zàgé** .
- ferrule *n.* **v'záu** .
- festival *n.* **d'bítí** ; **càbgù** ; **ù'gónó** ;
d'hètè .
 sound of a ~ *id.* **jòu** .
- festive clothing *n.* **hàmállà** .
- fetch *v.* **ìbà** .
- fetish *n.* **m'gìlà²** .
 ~ spot *n.* **cèpkò** .
- fever *n.* **bùlàbùlá¹** .
 feverish cold *n.* **c'hèmè** .
 feverishly *adv.* **kòmkmòmò** .
 in a ~ *adv.* **kòmkmòmò** .
 yellow ~ *n.* **gyóntì** .
- few *adv.* **cáam** ;
det. **ì'hónà** .
- fibre *n.* **v'gwènbè** .
- fiction *n.* **mísàmí** .
- fiddle *n.* **hépó** .
- fidget *adv.* **rèvkà-rèvkà** ; **tàdètàdè** .
 fidgetiness *n.* **ù'kècèkécé** .
 fidgeting *id.* **gèzgezè** ; **gwèdgwèdè** .
- field *n.* **wáalà** .
 end of ~ *n.* **v'súpú** .
- fig *n.* **d'rèmbá** ; **rèmbá-bídò** ;
rèmbá-tèesè .
 fig-tree *n.* **bàsnémà** ; **dáadà** .
 fig-tree parasite *n.* **dàpà²** .

fire

- special ~-tree *n.* **rùmku** .
 ~-tree *n.* **rèmbá** ; **vòsò** .
- fight *id.* **kàprè-kàprè** ;
n. **ì'dúmí** ;
v. **dàmà²** ; **dùmú** ; **kàcè kàcè** ;
pàpársà ; **sìpínkì**, *see:* **sìpà²** .
- file (line) *n.* **v'lòkò** .
 filing in *id.* **kyòròrò** .
- fill *v.* **cwébé** ; **híisì** ; **mèeté** ; **nàrgsá** ;
swirí ;
vt. **kàatá** .
 ~ up *v.* **hyàalá** .
 be filled *v.* **àmánkà** .
 be full *v.* **híkà** .
 overflow *v.* **dòkàsá** .
 partially filled *n.* **d'gèdá** .
- filter *v.* **pàdá** .
- filth *n.* **c'lìmlà** .
- fin *n.* **d'búucámhò** ; **k'zòzgo** .
- final *n.* **d'bèsé** ; **c'tàabó** .
 ~ weeding *n.* **c'kèmgò** .
 be finally dead *v.* **mènakà** .
- find *an.* **c'kúmú** ;
n. **m'gàncò** ;
v. **bitú** ; **hòbà²** ; **kyúntù** ; **sàbá** ;
vi. **kùmú** , *see:* **kumá** .
- fine (good) *excl.* **m'hm** ;
id. **kázáp** ;
n. **í'kasí** .
 ~ figure *id.* **gìrgírí** .
 (health) *adv.* **báadé** ;
id. **gòrgóró** ; **lèbè²** .
 (well-cooked) *id.* **lèbèè** .
- finely ground *id.* **lèbè²** ; **lùdlùdù** .
 ~ sand *n.* **màmà** .
- finger *n.* **v'gyú** ; **v'jú** .
 ~ nail *n.* **v'hònsè** ; **v'kùkbù** .
- Finger Millet *n.* **mágùgù** ;
mágùgkwákrá .
- finish *v.* **bèsékè** ; **sàssá²** ; **tá²** ;
táakkwé ;
vt. **bèsé** ; **táasà** .
 ~ cutting *v.* **kàdksá** .
 ~ off *v.* **kàdksá** .
 ~ well *v.* **kwèedè** .
 be finished *v.* **táakà** .
 finished *id.* **kàk³** .

fire *n.* **hwèlá**.
 ~ lighter *n.* **dwàhwèlá**; **v'kèstú**;
kòmvan hwèlá, *see*:
v'kòmò.
 (bake pottery) *v.* **zòmà**.
 catch ~ suddenly *id.* **lèp**.
 firefly *n.* **mèkmèk-hwèlá**.
 firewood *n.* **m'kòlgò**; **v'kòlgò**; **sákí**.
 light ~ *v.* **kòlá**.
 make ~ *v.* **dàpànsá**; **kwègá** ;
kwègnà; **sonò**.
 set on ~ *v.* **dàhàsá**.
 setting ~ to bush *n.* **c'búdu**.
 sound of ~ *adv.* **rùdùdù²**.
 weed *n.* **hwèlá nás wáalà**.
 fire (shoot) *v.* **s'tàa**.
 ~ across *v.* **gèttá**.
 firm *adv.* **zígdi** ;
id. **kyòm**; **záp**;
n. **d'kàgà²**.
 ~ grip *id.* **kèk**.
 firmly *id.* **màm**.
 firmly together *id.* **káp** .
 stand ~ *v.* **tògdá**.
 tie ~ *v.* **zíngskì**.
 first *adv.* **bà³**.
 ~ aid *n.* **gàdgò** .
 ~ year *n.* **ùvàúvà**.
 firstborn *n.* **hwàtkà**.
 Fiscal Shrike *n.* **kàayàlà**.
 fish *n.* **géné¹**; **lóobè**.
 elephant-snout ~ *n.* **bódbódó²**.
 kind of ~ *n.* **bùrù**; **cècè¹**; **dáazòmò**;
dánbàrè; **gènbènté**; **kékbé**;
kímbìtì; **kòkkò**; **láabè**; **lègè**;
rápè; **tàaró**; **yòró**.
 kind of red-finned ~ *n.* **còcbà**.
 lizard ~ *n.* **gèngòngò**.
 tiger ~ *n.* **rèbgà**.
 fishing *n.* **m'ibà**; **wéenà**; **zògó**.
 ~ hook *n.* **v'gòlò**; **v'kwèmbè**.
 ~ net *n.* **k'dùvú**; **k'yàgà**.
 ~ trap *n.* **k'bòngnò**; **i'hyòrkò**;
k'sàpknà.
 go ~ *v.* **sùvú**.
 fist *n.* **d'kòmtà**.
 fit *id.* **gòrgòró**;
v. **hwèpksá**; **jàm**; **píisù**; **sògó**.
 ~ handle *vt.* **kùlú²** .
 fitting *adv.* **gèbèskè**.

fit, have a *v.* **èlávka** .
 five *num.* **tán**.
 fix *v.* **còcàbsá**; **kàa²** ; **màngsá**;
ròtká;
vt. **kùlú²** .
 ~ hair *v.* **pàgkà**.
 ~ quickly *v.* **dáapà**.
 ~ up *v.* **dámbà**.
 fixing *n.* **c'dópó** , *see*: **dòpá¹**.
 fizz *id.* **cwávává**.
 flabbergasted *adv.* **zòngzòngò**;
id. **hwàù**.
 become ~ *v.* **rímiskì**.
 flabby *id.* **fèlà** .
 flame *n.* **d'rem dan hwela**, *see*:
hwèlá.
 ~ tree *n.* **zòngá bàtùrè**.
 flaming *adj.* **rikrikì**.
 flap *id.* **fàlfàlà**.
 ~ away *v.* **kápàrskè**.
 flapping *adv.* **fyàl fyàlà**; **vèdvèdè**;
id. **fàffàffà**; **gàpgàpà**;
kàpkàpà;
v. **gèpgépé**, *see*: **gép**.
 flapping (far) *adv.* **pàkpàkà**.
 flapping (near) *adv.* **pàkpàkà**.
 flappingly *id.* **bàgbàgà**.
 sound of flapping *id.* **fíffíffí**; **kábát**.
 flare *id.* **mèèl**.
 flash *id.* **hyàl**; **mèèl**; **myàaz**;
n. **wàl**.
 flashing *id.* **myàaz**.
 flat *adj.* **fyàk fyàkò**; **gècmàl**;
tèrbès;
adv. **fyàf**; **pèèù**.
 ~ cake *n.* **d'kàkà**.
 blown ~ *id.* **lóod**.
 falling ~ on the ground *id.* **pitàl**.
 flatten *v.* **dámtà**; **nàrgsá** .
 lying ~ *adv.* **gàcbàl**;
adv id. **kòin**.
 flat (of tyre) *id.* **fàf** .
 flatter *v.* **c'dà**; **làamsá**.
 flavourless *adj.* **nòdòt**.
 flay *v.* **bàkà** ; **mònà**.
 flea *n.* **kàkkàrnà**.
 flee *v.* **tèkté**.
 fleshy *id.* **fèlà** .

flex

- flex *id.* kùuìn.
 flick *v.* gàlám; pèsà.
 ~ tongue in and out *n.* s' lèlám sè.
 flicking tongue *id.* mèlèem.
 flickering wàp²;
id. làplàpà; myàaz.
 ~ repeatedly *v.* gépgépe, *see:* gép.
 flinch *v.* zàpkká.
 fling *v.* gàlám.
 flint *n.* gyùrí mènké; kòm vùn
 hwelá, *see:* v' kòmò; tàarvàn
 hwelá.
 ~ stone *n.* d'hyòn²; d' rínkù.
 strike ~ *v.* kòlá.
 float *v.* élvà; húgà; sùmùmù;
 yàmpàa.
 floaters *id.* kàmpàl.
 floating *adv.* fyàffyàa; tás;
id. kàlfàa.
 flood *adv.* hwàmbàm;
n. ù'wèré .
 flooded *id.* hòmbàm.
 floor *n.* à'gónó.
 flop! *id.* còkdò; fàf; myàm.
 flotsam and jetsam *n.* ù'wèré .
 floundering *adv.* sànkàlsànkàl;
id. kyòm pkyòm pò.
 flour
 ~ after first grinding *n.* ù'gècmà.
 ~ dust *n.* d' lègè.
 balls of cooked ~ *n.* tòndómò.
 coarse ~ *n.* bàkà; ù' bàklà; m'hyùn.
 traditional ~ *n.* hyùmá k' bèbò.
 flow *v.* séngkà.
 ~ steadily *id.* kyòròrò .
 flowing *ad.* pàdpàdà².
 flower *n.* dòk jánká, *see:* jánká;
 k'pàrú; rìndì;
v. pàlá; pàlkà; zókkò.
 flu *n.* c' hèmè.
 flummox *v.* kètámsè.
 flurry *id.* fir.
 flustered *adv.* zòngzòngò;
id. hwàú.
 become ~ *v.* rímskì.
 flute *n.* k' bág bágù; v' cìndò; v' fèkù;
 v' s'iríwà.

foot

- long ~ *n.* k' r'adó.
 reed ~ *n.* kwèsè¹.
 flutter *id.* fàlfàlà; fùr;
v. pàpksí.
 ~ eyelids *v.* lèdè .
 fluttering *adv.* fyàl fyàlà; pàkpàkà;
 vèdvèdè;
id. gàpgàpà.
 fly *id.* fyàa; hwízz;
n. bugàbugà; bùgàbùgá;
v. bùgù.
 ~ head-over-heels *v.* mútkskú.
 ~ together *id.* hwàa³.
 fly (insect) *n.* dúndùrúsù; gyúmù.
 house ~ *n.* júmù.
 ~-swat *n.* v' kwàn; d' zàgó.
 tsetse ~ *n.* ràn; sàrmà.
 foam *n.* ù' pèktá.
 foaming *id.* pùkàa .
 focus *v.* kàkmíi.
 focussed *ad.* dòntròm;
adj. gáng.
 fodder *n.* gwàràgwá; kyàaknà; c' zán.
 ~ grass *n.* rùkànbòncò.
 fold *v.* pùtù .
 follow *v.* gàbèsé; kèkà;
vt. gàbà .
 following *n.* m' kékó¹.
 foment *v.* lèpké.
 fondle *n.* zèmgte;
vt. pàlà .
 fonio *n.* vùrú.
 fontanelle *n.* rìk d' hii.
 food *n.* bètèbèté; bóngólóodi;
 rìcàd' hí; c' yaàkò.
 ~ store *n.* béd c' neta, *see:* d' bè.
 extra ~ *n.* d' sàkcò.
 mixed ~ *n.* c' b'òlò.
 fool *adj.* màatàsàlá;
n. dòtòpò; kàkkà; m' kípí;
 kyùkrù.
 be a ~ *v.* kyósmò .
 foolish *ad.* kípí.
 foolish talker *n.* dúskà; dúsmá .
 foolishness *n.* d' bàklábnà ;
 m' kyùkrù.
 looking foolish *adv.* t' àntràm.

foot

foot

- ~ itch *n.* ù'mágyózò.
- ~ sore *n.* m'hàlá²; d'làglá .
- ~ wound *n.* d'kàrú .
- footprint *n.* dàksò.
- footsteps *id.* dàprà dàprà.
- sound of footsteps *n.* d'ípcù.

'for goodness' sake' *excl.* sìn.

for sure *excl.* hòdúngé, *see:* hòdánbó.

forage *v.* sàpà¹.

force *v.* dóolè; úvsi.

- ~ in *n.* káksà;
v. swègàlsá.
- ~ one's way *v.* pàsànná.

~ out *v.* mòtò.

by ~ *adv.* àngàù; dúutú².

forcefully *id.* hòdhòdò; párat.

forehead *n.* d'cùmkù.

~ between horns *n.* k'dòntò.

forest *n.* d'gàgà , *see:* gágá; k'zùgú.

forever *adj.* hál yè émtè.

forfeit *n.* gòngò .

forge *v.* zóo .

forget *v.* bòtà².

~ it! *excl.* kàktikàkò.

forgetful *excl.* é.

forgetfulness *n.* c'bótbótò, *see:*
bòtà²; k'lèpè.

forgive *v.* kwìsí .

forgiveness *n.* d'kwìsí.

fork *n.* k'gámbá .

forked stick *n.* d'bùgrù; ù'gámbá;
*v'*zàagcò.

(junction) *n.* c'hàtànkànnà.

Fork-tailed Bush Katydid *n.* pátá¹.

forming *id.* kwìncì kwìncì.

fornication *háv*kán wàntá;
n. c'rèsé.

forthwith *adv.* v'dà v'dán, *see:* v'dà.

fortitude *adj.* k'dèbè.

fortune *n.* ák pùsú; ù'pùsú.

ill-fortuned person *n.* v'lón¹.

misfortune *n.* v'kènè; v'rón.

~ -teller *n.* ù'gòcò .

~ -telling *n.* sàkàm d'gá.

forward *adv.* hwìcì ;
n. d'gwèn².

frontier

foster *adj.* d'kòbà.

foul *n.* d'ànà.

four *num.* nássé.

~ days hence *adv.* zànam nàcú.

4th year golmo *n.* gùdnù; d'hò.

4th-7th year *n.* ròkmónò.

fowl *n.* òbkò.

~ louse *n.* kàkkàrnà.

fox *n.* bánkàlá.

fracture *n.* d'gètésè, *see:* gètá; hò má.

fragile *ad.* réngréngó;
adj. k'tàdì.

fragment *n.* d'gyógòbò; d'kápsá.

fragments *n.* m'yátrá.

fragrant herb *n.* mègmègè; ménlántà.

frail *adv.* wénkél.

frankincense tree *n.* kòsmàhyùn.

fray *id.* kyúu¹.

freak *ad.* gànènè.

free (not occupied) *n.* d'bùtàskài.

freedom *n.* d'pàmàskài.

freezing *adv.* túp.

frequent *v.* gwèzè.

fresh *id.* tòngtòngò.

freshly grown *id.* làmplàmpù.

friable *ad.* gàzàrgàzrò.

fried blood *n.* gèdmò.

friend *n.* hyàarè; kwèsè².

be friendly *v.* hwiípsà.

friendship *n.* c'kwèsè².

male ~ *n.* kwèsmé.

woman ~ *n.* jányé.

frighten *v.* gèlàmsà, *see:* k'gèlà;
gèlàmsá.

frightened *gél*kà, *see:* k'gèlà;
adv. zòngzòngò.

frog *n.* dínkirí; d'háadí; hwàbgà;
kò²; màdé; à'tántáabò.

(edible) *n.* gòhàngò; kúlú kòmò;
rùdùdù¹; sàaré.

from *prep.* àn².

frond *n.* k'òrò.

~ woven sack *n.* v'réngé.

Deleb palm ~ *n.* k'kàkdà.

frontier *n.* gédó.

frown

- frown *v.* **lèdé** .
 fruit *n.* **gòglò**; *d'***hyòn²** .
 ~ bat *n.* **kúntòmò** .
 fruitful *id.* **kwènènè** .
 kind of ~ *n.* **d'kàkrá** .
 partially eaten ~ *n.* **d'jànkna** .
 pick ~ *v.* **káa¹** .
 sound of ~ falling *id.* **bòkrò bòkrò** .
 spoiled ~ *n.* **c'làktá** .
 frustration *id.* **hàu** .
 fry *v.* **òtò**; **zòo** .
 frying pan *n.* **k'hàná** .
 frying place *n.* **k'cùkú** .
 fuel *v.* **kèré** .
 Fulani *n.* **k'pélétò** .
 ~ necklace *n.* **dákò** .
 ~ people *n.* **k'kógò¹** .
 ~ person *np.* **K'Bózòrì** .
 ~ whitener material *n.* **lòbúpùsùní** .
 full *ad.* **ròmóm** ;
adv. **cébé**; **rés**;
id. **kwíng** ; **pás¹**;
n. **d'cìgí** .
 ~ to the brim *adv.* **rék**; **rómromó** ;
id. **tèbtèbè²** .
 be ~ *v.* **híkà**; **sóvkò** .
 ~-figured *id.* **gírgírì** .
 ~-grown *ad.* **gèkké** .
 nearly ~ *ad.* **ràkràkà**;
id. **làklàkà²** .
 packed ~ *adv.* **cwèbée**;
id. **hòmbàm** .

gardenia shrub

- partially ~ *adj.* **d'tàká** .
 three-quarters ~ *ad.* **tàmtàmà** .
 full stop *n.* **ù'ésásá** .
 fumble *ad.* **tàktétàkté** .
 fumbling *adv.* **fàan-fàan**;
id. **bàatibàatí** .
 fumes *n.* **ì'hùlù**; *c'***hwàakù** .
 fumigate *v.* **hwà** ; **kírámsà** ; **kùutù** .
 fumigated *n.* **cès** .
 fun *adv.* **dóotó** .
 funeral drum *n.* **hìnd àn wá**, *see:*
d'hìnà .
 funeral (2nd) *n.* **s'kóbó** .
 ~ gift *n phrase.* **kàcvàn yòn**, *see:*
kàcì .
 fungus *n.* **d'dèbkóbó**; **k'gàpé**; **kátánà**;
m'ribì; **k'yù** .
 kind of ~ *n.* **gàmb-c'lòn** .
 fur (ram) *n.* **v'lòmò** .
 furrow *n.* **v'kyó** .
 further *adv.* **hwìcì** .
 furtively *adv.* **bàlbàlà²** .
 fuss *adj.* **ù'gèdgedè** .
 fussiness *n.* **s'zè** .
 future *adv.* **càm zàrà**;
n. **bùkà** .

G - g

- gadakuka tree *n.* **gèzèngènnè** .
 gait (of horse) *n.* **tànákí** .
 galago *n.* **kwèzè** .
 galena *n.* **mágwídí** .
 gall bladder *n.* **v'cènà** .
 gallop *n.* **s'zòlksè** .
 sound of ~ *id.* **kágráp kágráp** .
 Gambian orbi *n.* **sìbà** .
 gambling *n.* **gwámbí** .
 game *n.* **d'hètè** ; **hòpò**; *c'***kágó**;
*c'***zégó** .
 ~ with hoe *an.* **s'bàndò** .
 child's ~ *n.* **kwírkwírýá** .

- pebble ~ *n.* **cékú** .
 traditional ~ *n.* **hwàakò** .
 game (meat) *n.* **ù'gwée** .
 gang up *v.* **kitíkì** .
 ~ against *v.* **kètékè** .
 gap *n.* **d'bàbú**; **d'kè** .
 ~-toothed *n.* **d'gàsà** .
 gaping *ad.* **fóróró**;
adv. **fúu**;
id. **bèbbèè**; **fóo** .
 garden egg *n.* **v'gwèntà**;
gwèrgwèntà .
 gardenia shrub *n.* **gòglò** .

Gardenis sokotensis

Gardenis sokotensis *n.* gòglò hyán.
garment *n.* tágù.
garrulity *n.* d'gúbgù.
gas (stomach) *n.* ì'gàdù ; k'kwèlécó.
gasping *adv.* hèkhèkè;
id. hàkàp.
gate *n.* d'gwèdá.
—way *n.* d'hùtù; d'hùutù²; v'lòngò
; d'pàsà.
gather *v.* kàrgsá; kèré; mèrá ; ròbnà;
wèrànsá;
vi. wèrà.
— things *v.* mèrànsà, *see:* mèrá.
— to one side *v.* kùtkù.
— together *v.* kàtà.
gathered *adv.* rígíp.
gathering *id.* kwìncì kwìncì;
n. d'kàrgà; d'rògàncó.
gaunt *id.* kángrám ; mègèem;
mèzèzè;
n. lémsò.
gaze *v.* swáan.
— llongingly *v.* lèné².
gazelle *n.* kèlfé.
gecko *n.* máléndmò; máléndùsù.
generosity *n.* m'hòsò.
genet cat *n.* hyàa dóokà; làngò.
genitals *n.* àró.
gentle, be *v.* gàbàsá.
get *v.* kàbà ; kùmá; ónkà;
vi. kùmù , *see:* kùmá.
— on (with sth) *v.* tòosó.
— out of *v.* kwébàrskè.
— set *v.* kàcbá; zègá.
— up *v.* zàgà² .
— your skates on *v.* màzgsé.
ghost *n.* dàpàncé; d'hórmò .
— town *n.* c'ìrì.
giant *n.* bébà.
giddy *ad.* dântràm.
giddily *adv.* páatá páatá.
gift *n.* d'kòbò; ríçàd'hí; sákó ;
sòmà²; d'zwé.
small — *n.* c'púuknú.
giggling *id.* híhíhí; kítkítí.
gimlet *n.* v'cóbçò; v'kélcò.

glossy

ginger *n.* cèetád hængù.
girdle *n.* k'zìgdá.
girl *n.* wà wántá, *see:* wà³; wántá.
girls' song *n.* s'kwèenè.
give *v.* mòtà¹; nèsá;
v2t. nésè; né.
— back *v.* váaktà.
— birth *vt.* mátá.
— more *v.* swídí;
vt. pàtásá, *see:* pàtà.
— out *v.* rògàsà.
— small amount *v.* zwèké.
— up *v.* kùzú; pàràntà; wàktá.
— way *v.* hégé; hèské; hèsé.
given much *id.* màdàmàdà.
gizzard *n.* d'náakù; k'yaagò.
glad *an.* c'zántká.
— eye *n.* làpká.
gladness *n.* s'zákí.
glands (swollen) *n.* k'tàbrì.
glans penis *n.* híd àn dòkà.
glare *adv.* régrégé.
glaring *ad.* pàvavà.
glass *n.* k'mádúbí.
—like stone *n.* wín pèetè.
gleaming *id.* gèsgèsé; yàlyàlà.
glean *v.* púngù; rògàdsà.
gleaning *n.* c'púngù.
gleanings *n.* gwèmbè.
glide *id.* fàa; fyàa;
v. sùmùmù; sùu.
gliding *adv.* sèeù;
id. kàlfàa.
glimmering *id.* làplàpà.
glint of light *id.* kyál.
glisten *ad.* hyàrhyàrà;
adj. hwàl.
glistening *id.* gèsgèsé.
glitter *adv.* wàlwàlà;
id. hyàl.
glittering *id.* gèsgèsé; yàkyàkà;
yàlyàlà.
gloom *ad.* bùkbùkù².
gloomy *id.* làlàlà.
glory *n.* k'gwìn ; c'kàndì.
glossy *id.* hàrhàrà; yàlyàlà.

glow

- glow *id.* màkàkà;
n. d'zàn;
v. hàràskà; zànàskà, *see:*
d'zàn.
- 'glubglub' *id.* pòtòtò.
- glug! *id.* gùrùt; gùt²; lùc.
- glum *id.* làlàlà.
- gluttony *n.* k'hámò.
gluttonous *adj.* hàù¹;
n. tòrhógò.
- gnaw *v.* hàgà; hágmà.
- go *v.* hàvá; lèvé; tó¹; yá¹;
vi. nòkà; tóó¹.
— and bring *v.* gàb òmò, *see:* gàbà.
— around *v.* kwà².
— away *v.* hòdgó.
— back *dóogà*;
v. giiká; térgà;
vi. váakà.
— down *v.* sárgà; vílkkà.
— first *v.* nòksó.
— further *v.* cúkti.
— home *vi.* gyá.
— in *vi.* ùvù.
— long way round *v.*
s'kòndòkòndò.
— on then! *excl.* màak yó!
— out *vi.* rwá¹.
— out far *vi.* rwáagà.
— out gradually *v.* kwírmà.
— pustulant *v.* léclà.
— round *v.* dáskà; gyáarà.
— up *v.* hwénksò.
- goat *n.* gwèlè.
ceremonial — *n.* gwèlvàn-dùngú;
gwèláv-c'gòmò; gwèláv-
c'mènè; gwèláv-s'kèmé;
gwèláv-nù'òló; gwèlv-ân-
wá
female — *n.* wéemà.
—-lipping *v.* bèbgé.
male — *n.* gwèbè.
religious — *n.* dùgùzâu.
- gobble *id.* hàmhàmà;
v. làmlàmà; mùglú; tórmò.
— down *v.* làkàmsù.
gobbling *id.* làklàkki.
- goblin *n.* gèntàdgá.
God *n.* hòbángízí.
goggling *adv.* dàntàa.

gotcha!

- goitre *n.* k'gòntò.
- gold *n.* zón.
- golmo *vi.* gòlmó.
— age-group *n.* hwèngàd
gàadémà; hwèngàd gòmò;
hyámkálá; yàa dòknò.
— completion ceremony *n.* d'lèpò.
— honour *np.* càmbá.
— leader *n.* gòmván gòmò, *see:*
gòmò.
— person *n.* kán twèré.
— rank *n.* bòské.
— song *an.* s'gàlmà;
n. lèlgò.
— team leader *n.* kwèsám vàn
gòmò.
— title *n.* dúunà; gàadémà;
c'hyàmrí; làagáv gòmò.
ceremony *n.* c'pèi.
hard-worker *n.* dwàkà-dwákà.
start — *v.* gòlámkò.
third year — *n.* c'tèkè.
2nd year — *n.* c'bòoyí.
3rd year — *n.* gùdàgùdá; nàamná.
4th year — *n.* gùdnù; d'hò.
- gone! *id.* lép.
- gong *n.* cègé; ù'kòmò; kòmù-
c'gòmò, *see:* ù'kòmò; zàri.
- Gonolek *n.* úncùb-rímúní.
- gonorrhea *n.* kwàanà²; m'sònnò .
- good *adj.* kèmad'páskà;
adv. báadé;
id. kwíng; lèbè²; mù¹;
n. í'kàsí; d'kèmé;
d'kèmnénè.
—! *excl.* swé.
— deed *n.* hòdkàsín.
— health *n.* ù'yòrò.
— luck! *excl.* píró.
—-for-nothing *n.* wàklà².
- goods taken *n.* d'lòmó.
- goose *n.* dórfò; hùg-dórfò, *see:* hùgù.
- gore *v.* sógóp.
- gorge *n.* k'gèvà; k'kívrámà; zìn.
- gossip *adj.* hòngàhóngà;
n. bànánkà; c'kàtà, *see:*
d'kàtà²;
v. s'rókrúkú; zòmò.
- gotcha! *excl.* hàbàbà.

gourd

gourd *n.* **ì'gwámá**; **d'kwá**; **sùusú**.
 ~ container *n.* **d'hópsná**.
 ~ pulp *n.* **k'vèró**.
 ~ rattle *n.* **ì'zàngá**.
 ~ stalk *n.* **hònò**.

gown *n.* **ì'kùsú¹**; **tágù**.

grab *adv.* **gàgènkè**, *see:* **gàgá**;
v. **bàdá**; **lámákà**; **máagá**;
wéckà.

grabbed *v.* **sìpárskì**, *see:* **sìpà²**.

gradually *adv.* **sássà¹**.

grain *n.* **v'hì**.

granary *n.* **d'bìrgà**.
 ~ decoration *n.* **v'bèdàa**.
 ~ segment *n.* **k'kimksà**.
 outdoor ~ *n.* **d'bè**.

grandchild *n.* **màcrì**.

grasp *v.* **àmà²**; **wéckà**; **zàkà**.

grass *n.* **v'gwé²**.
 ~ bracelet *n.* **v'cínkè**.
 ~ hat *n.* **d'kìkì**.
 ~ hut *n.* **k'lúudù**.
 ~ plot *n.* **wáalà**.
 ~ roll *n.* **d'àrmá**.
 ~ roof hoop *n.* **v'gàdé**.
 ~ roof weaving *n.* **ì'gàdè**; **ì'gáté**.
 ~ seed *n.* **v'sìbì**.
 brick-making ~ *n.* **hwàktà²**.
 broom-making ~ *n.* **hyódò**;
s'yoodò.
 crab ~ *n.* **gèngé²**.
 elephant ~ *n.* **v'còpà**;
gyúmbèlàrà; **júmbèlàrà**.
 grass-cutter mouse *n.* **èpà**; **kè**
d'gwé.
 grass-eating caterpillar *n.* **gèdàngwé**.
 kind of ~ **vèsó**;
n. **ákskútù**; **v'cínkè**;
v'gwàn; **gwànàgwá**;
d'gwé-zòndè, *see:* **v'gwé²**;
gyúmbèlàrà; **hìlámláká**;
hòròmbàì; **hwándará**;
ìsgèevè; **júmbèlàrà**;
kàlwà; **kèkè**; **màtámhò**;
nàagád zòmò; **k'nàgrù**;
ògò; **ù'pátàllè**; **pèrèrè**;
sòotádàs; **wàanáamà**;
wèewé.
 kind of cereal ~ *n.* **dàngàrnà**.
 kind of coarse ~ *n.* **k'ròngò**.
 kind of crab ~ *n.* **rùkánbòncò**.

green

kind of low ~ *n.* **húulàgù**.
 kind of strong ~ *n.* **rùgù**.
 mat-making ~ *n.* **kèkkè**.
 medicinal ~ *n.* **màhìníkì**.
 scented kind of ~ *n.* **pèplé**.
 tall marsh ~ *n.* **k'gwésèvà**.
 thorny ~ *n.* **hìlágòngò**, *see:* **hìlá**;
ìllámmáláká; **pìlámmáláká**.
 tuberous ~ *n.* **gyódò**.
 undergrowth ~ *n.* **gàgmánkà**.

grasshopper *n.* **émà¹**.
 ~ leg *n.* **k'kángó**.
 Differential ~ *n.* **búmb-s'gwé**.
 ~-eater *n.* **pàa hwèlá**, *see:* **pà**.
 green ~ *n.* **kyóntó**.
 kind of ~ *n.* **báttármá¹**;
bòkkàdkwá; **bùnkù**;
cóntó²; **dássi**; **kóng**
dwàac'yà; **kòngó²**; **pátá¹**;
pùktù²; **sàkàsà²**; **sùudè**;
swéngé.
 Rainbow ~ *n.* **bòkké**.

grate *v.* **hòkmá**.

gratitude *v.* **bòmò²**.

grave *n.* **ù'bàrmà**; **dòmò²**; **v'kògà**;
ù'sàgò; **d'sàkà**.
 ~ cover *n.* **hònì d'hwín**, *see:* **hònò**.

gravel *n.* **d'càkà²**; **òglò**.
 gravelly land *n.* **kwérgà**.

graze *n.* **d'kóosè**;
v. **kóosè**; **lònónkò**.

grazing *n.* **c'tàagù**.

grease *n.* **m'nèvé**;
v. **lònkó**.

greasy *id.* **bònbonò**.

great *adj.* **dámrá**.
 ~! *excl.* **swé**.
 ~ amount *adj.* **hwédí**.

grebe *n.* **zìrì àvà**.

greed *n.* **hàgámà**; **k'hálé**; **v'hálé**;
k'hámò; **c'zòrmò isà**.
 greedily eating *id.* **làklàkki**.
 greedy *adj.* **hàu¹**;
v. **d'kwèblò sòlàmsà**.
 greedy person *n.* **tòrhógò**.

green *adj.* **yòoró**; **yòròm**.
 ~ flying grasshopper *n.* **kyóntó**.
 ~ snake *n.* **òbál-kwìgí**, *see:* **òblá**.
 leaf ~ *adj.* **yòoró-c'vá**.

Green Fruit-Pigeon

- Green Fruit-Pigeon *n.* bàrgbàrgú.
greet *v.* pòòsò.
greeting *adj.* hóòsò;
excl. m'hm;
greeting. hóòc'kàlà;
póòc'kàlà;
n. d'póòsò.
grey *adj.* jùkjùkù;
id. gimgimì.
~ hair *n.* v'bùnù.
(of skin) *ad.* hyúnkhyúnkù.
Grey Hornbill *n.* cénkàré.
Grey Plantain-eater *n.* kólkólò².
Grey Woodpecker *n.* kánká.
Grey-headed Sparrow *n.* hyàarùgù.
grill *v.* pòppó; ràdá; zóó .
~ meat *v.* kàgàdsá.
grimace *n.* làpkù.
grind *v.* bìdgsí; kèpè ; nàmá¹.
~ again *v.* pòolá .
~ coarsely *v.* bádga; bàklá, *see:*
bàká; bàkálkà.
coarse grindings *n.* ù'bàklá, *see:*
bàká; càkà².
grinding stone *n.* d'kòró.
lower grinding stone *n.* d'ná.
upper grinding stone *n.* d'nàacò.
3rd grinding *n.* ù'hàdà.
grip *v.* bá¹; bòpò ; kámtà; kyo;
sipínkì, *see:* sipà²; sòmksá;
vt. sipà².
firm ~ *id.* kèk.
gripping *adv.* dádò;
id. cwícwí.
grit *ad.* bùzbùzù;
n. hyàgàl; hyàgàrhyàgrò.
groan *n.* d'hímú;
v. hìmká; úntù.
groin *n.* gágú.
groove *n.* k'húkú.
grope *v.* tàbgá .
ground *n.* ù'còpó .
~ squirrel *n.* bègà²; kwèzè.
~ level *n.* ùcòpúcòpó.
groundnut *n.* v'gwààgà².
~ stalk *n.* k'zàbà.
immature ~ *n.* sòotò.

guinea fowl

- grounds *n.* bà².
group *n.* d'bùgù.
sing in a ~ *v.* kyáabò.
grouse *n.* s'cèndò.
grow *adv.* tàntànkù;
v. pòtà; ròknà; tère.
~ fully *v.* bègná¹.
~ large *v.* sòkámkà.
~ quickly *v.* bàngàrkà.
~ up *v.* bùrkskú; kògàrkò.
~ up fast *id.* kyúrmì.
growing *id.* kwìncì kwìncì;
tòngtòngò;
n. c'gùbù.
growing again *ad.* tòdtòdò.
grown-up *n.* ù'kòdkà .
growth *n.* m'hyá.
growl *excl.* hèn;
id. kùu; kyáin;
v. dùmànkà.
grub *n.* tàkàmmàlànkù.
grudge *an.* d'hwìnsù;
n. s'cékèmì; v'zázázá.
gruel *n.* d'kwátkà .
grumble *n.* s'cèndò.
guard *n.* gàdgò ;
v. règdá .
guava *n.* gwéebà²; d'gwéebà².
guess what? *excl.* tàakàtáaká.
guest *n.* hàmcè.
guide *n.* kwèsám vàn hwìcì.
guinea corn *n.* v'hì; pèrmá.
brown ~ *n.* hàbdò.
gathering of ~ *n.* zwéyé.
kind of ~ *n.* gàm b dáwáké;
góstàngó; is górbà; kwàn;
mòtà²; ràabá; zàmtà; zàwà.
late ~ *n.* hàpàrà.
new ~ *n.* hí c'kènè, *see:* v'hì.
red ~ *n.* gàagàró; hí gyóziné, *see:*
v'hì.
shade ~ *n.* gwàng s'cé.
stripped ~ *n.* k'cèngà.
stunted ~ *n.* kyàaknà.
white ~ *n.* hí púsúní, *see:* v'hì.
yellow ~ *n.* gwàngé.
guinea fowl *n.* yògò.
male ~ *n.* kyángá yògò.

guinea pig

guinea pig *n.* **bòkó**.
 guinea worm *n.* **tòngnò**.
 ~ blister *n.* **d'kwirí**.
 ~ head *n.* **ràrùv tóngnò**.
 guitar *n.* **k'móóló**.
 gullet *n.* **hàrù¹**.
 gulp *v.* **gútù ; gútù ; pùtámsú ; tórámkò ; tórmò**.
 ~! *id.* **gògròt ; gòt ; gùrùt ; gùt² ; gwàgràt ; háp² ; làk**.
 ~ down *id.* **hàmhamà**.
 gum (rubber) *n.* **m'lón**.
 ~ tree *n.* **kò¹**.

hanger (clothes)

gum (stick) *v.* **dàpà¹**.
 gums *n.* **d'màzó**.
 gun *n.* **k'bíndigàì**.
 gurgle *id.* **bòbòbò**.
 gush *adv.* **ródódó ; id. bòbòbò**.
 gushing out *id.* **dòkdòk**.
 guts *n.* **d'gèglé ; v'lòn²**.
 guzzle *v.* **tórmò**.
 gyrate *v.* **rigánà**.

H - h

habit *n.* **d'máccá ; ì'vetka, see: vètá ; d'vetámà, see: vètá ; d'vevkeké ; v. vètá**.
 in the ~ of *v.* **vètàsà, see: vètá**.
 hack *v.* **hyàpá ; vt. kèménkè**.
 ~ oneself *v.* **kèméské**.
 haematuria *n.* **sámknihwén**.
 haemorrhoids *n.* **v'gwàanà³**.
 haft *n.* **òtá²**.
 haggard *adj.* **hwérem ; id. hwèmbèm ; sèdòo**.
 hah! *excl.* **hàbàbà**.
 hail *n.* **tàndè**.
 hair *adj.* **tùkèe ; n. s'hí**.
 ~-do *n.* **s'gà**.
 grey ~ *n.* **v'bùnù**.
 hairy *adj.* **swèp**.
 ~-removal *v.* **lònò²**.
 ~-remover *n.* **kóocò**.
 sparse ~ *ad.* **kólkólo¹**.
 3-part ~ style *n.* **c'pàatábà**.
 half *n.* **d'gàlá ; v'gàlá ; d'gèdà**.
 more than ~ full *id.* **làklàkà²**.
 ~penny *n.* **v'dàrí**.
 hall of fame *n.* **v'kìmà**.
 halt *v.* **éskà**.
 hammer *n.* **d'ámdàrkà ; dókcò ; k'hámà ; d'kwèkkwèdú ; v. báaká ; kàa²**.

flat ~ *n.* **témó**.
 hammering *id.* **cècècè**.
 hand *n.* **à'kómá**.
 ~ hoe *n.* **d'mènkè**.
 ~ muscle *n.* **d'bòckcò**.
 handful of *n.* **d'kómá**.
 hands full *id.* **màdàmàdà**.
 ~-plough *n.* **d'kàrmà**.
 ~-spring (jump) *n.* **k'bágàní**.
 handicap *n.* **d'rèbó**.
 handkerchief *n.* **ríddàhí**.
 handle *n.* **òtá² ; vt. s'ipà²**.
 ~-less knife *n.* **ì'sèngnè**.
 ~-less tool *n.* **d'kèzá ; d'kèzná**.
 handsome *n.* **c'kèmpá**.
 hang *v.* **gàpà ; sàbà**.
 ~ around *id.* **lòpèe**.
 ~ on *v.* **hòn**.
 ~ on to *v.* **máagà**.
 ~ untidily *v.* **hyàllàa**.
 ~ up *v.* **hópsè ; pàa ; sàkàsá¹**.
 around *id.* **kák²**.
 hanger-on *n.* **v'lákká**.
 hanging *adv.* **ròotòo ; id. gávavà ; pèpèpè**.
 hanging by a thread *v.* **rèngkè**.
 hanging low *adv.* **pàppàa**.
 hanging on *adv.* **rèmàa ; id. d'ilòo**.
 hanging out *n.* **d'làasà**.
 hanging stance *ad.* **hèpòo**.
 hanger (clothes) *n.* **v'pèzà**.

haphazard

- haphazard *ad.* **gàtàrnò**.
haphazardly *adv.* **d'birámbíntù**.
haphazardly *adv.* **yàzàzà**.
happen *v.* **èmà²**; **zíbtkì**.
— upon *v.* **kyúntù**.
happening *n.* **à'émkò**, *see:* **èmà²**.
happy *adv.* **mògmògò**;
n. **d'kèmcné**; **d'kémé**.
be — *an.* **c'zántká**.
happily *ad.* **jáljàlà**.
happily meet *v.* **kyúntù**.
happiness *n.* **c'kàndì**.
hard *ad.* **gàzàrgàzrò**;
adj. **hòokkâu**;
adv. **yákká**;
id. **kádádá**; **záp**.
— working *adj.* **còkáv nàyòmko**, *see:*
còkó.
harden *v.* **céndà**; **ù'kágdu**.
harden floor *v.* **gònà**.
(of ground) *adv.* **tàrbá**.
— wood *n.* **kwàalà**.
hare *n.* **zòmò²**.
harm *v.* **hwéesé**.
Harmattan *n.* **ù'túdu**; **yòoyó**.
harnessed antelope *n.* **dòndóokà**.
Harrier Hawk *n.* **vèvlòsóo**.
harshly *adv.* **ràbàbà**.
treat — *v.* **mòokó**.
harvest *n.* **kémó**; **kémé**.
— time *n.* **dàktàmtón**.
haste *id.* **hò²**;
n. **áté até**.
hasten *v.* **kàa d'hí**; **pàdàacú**; **zàgìsí**.
hastily *adv.* **c'dàppù**.
hat *n.* **d'kìkì**; **d'pòglá**; **d'zèmná**.
— shaped ant * anthill *n.* **d'gìgà²**.
straw — *n.* **k'màlhá**.
hatched *v.* **púrtská**.
hatchet *n.* **d'baràndàmí**; **d'gétta**.
hate *n.* **c'hàlà**.
hatred *n.* **hàlìhàlìnì**, *see:* **c'hàlà**.
haughty *ad.* **ràkàkà**.
Hausa (language) *n.* **c'gánà**.
— (people) *n.* **k'kógò¹**.
have *v.* **cì**.

heavy

- not — *v.* **zátdá**;
vt. **át**.
hawk *n.* **pà**.
white — *n.* **pàa-púsú**, *see:* **pà**.
hawk (sell) *v.* **pàaté¹**.
hay *n.* **gàgád c'zán**; **gwàràgwá**;
d'gwe²; **kyàaknà**.
he *pro.* **óhò**; **ù**; **ún**; **ùnwá**; **wá**.
— will *pro.* **tú**.
—goat *n.* **gwèbè**.
head *n.* **d'hí**; **d'òtó**; **k'pámpámá**.
— of house *n.* **ká nù'bù**.
— of roof *n.* **híd sìpì**.
— of the house *n.* **gó d'kàbà**.
— stand *n.* **kàkkádmúusù**.
back of — *n.* **ì'rèbé**.
turn — *vi.* **bèlvè**.
headlight glow *id.* **màkàkà**.
headscarf *n.* **d'dákwálí**; **d'díikò**;
d'kállàpí; **ríddàhí**.
small — *n.* **d'yánká**.
health *n.* **m'hòoknò**; **ù'yòró**.
healthy *adj.* **bòzbòzò**;
adv. **kézép**; **rònkóm¹**;
id. **gòrgòró**; **káu¹**; **kázáp**;
v. **piisù**.
heap *n.* **k'barrà**; **d'cú**; **dómbá**;
d'kùsù²; **d'kwicbì**; **d'mòtò**.
— of yams *n.* **d'kwìirù**.
— up *v.* **kwicì**.
heaped up *id.* **dóngdóngó**.
small — *n.* **d'hwè**.
hear *v.* **hòngá**.
hearing *n.* **m'hòngá**.
hearsay *adj.* **hòngàhòngà**.
heart *n.* **v'dúmú**; **gèndèbè**.
heat *n.* **m'dàngà**;
v. **dàngsá**.
— of the day *n.* **ì'hwén**.
— up *n.* **sùlsùlù**.
be heated *v.* **dàngà**.
heave *n.* **k'hákú**;
v. **jàbgsá**.
— up *v.* **dèrgsé**.
heaving breathing *id.* **hàkàp**.

- heavy *ad.* **màndàmàn**;
adj. **k'niiká**;
id. **yàkàkà**;
n. **m'ní**;
v. **òtá¹**.
~ breath *n.* **lónó¹**.
~ steps *id.* **kyúk kyúk**.
~ stick *n.* **d'kyùrú**.
~ walking *id.* **lòlòlò**.
heavily *id.* **kyúk kyúk**.
heavily loaded *id.* **mágmágá**.
- hedgehog *n.* **risì**.
- heed *v.* **kínt ù'cón**.
- heel *n.* **d'kíntù**; **d'kyúntù**.
- heels (shoes) *n.* **c'kórfá**.
- height *n.* **m'zísá**.
- held fast *id.* **cwé¹**.
- Hell *n.* **còpú gyòzó**, *see:* **ù'còpó**.
- hello *greeting.* **póoc'kàlà**.
- helmet-shrike *n.* **kác-hyàamù**, *see:* **kàcì**.
- help *n.* **gàdgò** ; **d'séetè**; **c'tósó**;
v. **gàdgá**; **nesá**; **séetè**.
helpless *id.* **pátal**.
- helter-skelter *id.* **kyárbát**.
- hem in *v.* **kètékè**.
- hemp *n.* **v'bàzgnà**; **wèerdaku**.
peeled stalk of ~ *n.* **k'mègmègè**.
- hen *n.* **kàcì**.
wedding ~ *n phrase.* **kàcàv-c'gài**,
see: **kàcì**.
- henna leaves *n.* **lállè**.
- her *pro.* **ò**; **c'rù**.
hers *pro.* **c'rù**.
- herb *n.* **v'cìníkí**; **gàd áknà**; **m'gèggé**;
d'hànsù; **hírìsì**;
hwúunàamnà; **jáu**; **kòmnú**
còpó; **kóntótòró**; **sàngà**
sàngà; **v'yál nàamá**.
fragrant ~ *n.* **mègmègè**; **ménlántà**.
medicinal ~ *n.* **híràrmù**; **lòmbò**
nú'còpò; **màhíníkì**.
- herdsman *n.* **ká c'batè**.
- here *adv.* **táhà**.
- heresy *n.* **c'tòosò**.
- heron *n.* **dòmbò**.
- hesitant *ad.* **rèngrèngò**;
id. **làlàlà**.
hesitantly *adv.* **yòbyóbó**.
- hey! *excl.* **kâu**.
- hi *greeting.* **póoc'kàlà**.
- hiccup *id.* **hákáp**;
n. **k'hákhákù**; **k'hákú**.
- hidden agenda *n.* **gátúnlàndà**.
- hide *v.* **cwagkà**; **hòkà²**; **pàkà**;
ròbánkà; **tàgàsá**; **zèsé**;
vi. **pàgá**.
~ oneself *an.* **c'hwéké**;
v. **làbèsé**.
~ sth *v.* **làbàsá**.
hidden *adj.* **hwí²**.
hideout *n.* **ù'kàn**.
hiding place *n.* **k'pàgò**; **k'pàgpàgò**.
- hide (of animal) *n.* **k'wèdè**.
- high *adv.* **já¹**; **zèngám**;
id. **wèrwéré**.
be ~ *v.* **hópko**.
highest *n.* **d'féccé**.
~spirited *ad.* **ràkàkà**.
- hill *n.* **sèmè**; **d'sèmè**.
~ side *n.* **m'tàttádà**.
- him *pro.* **ò**; **c'rù**.
- hind leg *n.* **k'kángó**.
- hinder *n.* **d'gàgè** ;
v. **hòlà**; **wéekèsè**.
- hint *v.* **zwèmékè**.
- hip *n.* **à'bài**; **d'hyú**.
~ throw *n.* **k'dòkò**.
~joint *n.* **d'hyúu**.
- hippo *n.* **hyòmsó**; **ràkàsà¹**.
- his *pro.* **c'rù**.
- hiss! *id.* **cwávává**; **hwééún**; **hwêu**;
kávává;
v. **sùt**.
- history *n.* **tàríhì**.

hit

- hit *an.* s'bí;
n. d'kùlísì;
v. bááká; gipá; gwèrá; kàa²;
kíkà;
vt. tèmó²; vòsà .
- hard *id.* zìm
v. hàpànká.
- head *v.* kùlísì.
- self *v.* càkésè.
- with stick *v.* náakò.
- hither and thither *id.* gyòrgyòrò.
- hive *n.* kàkád c'swèn.
- hobble *id.* kángás;
v. sàksàká.
- hobbling *id.* mèmèmè.
- hobbling rope *n.* k'dàngò.
- hock *n.* d'kòritì.
- hoe *n.* k'dòhé; d'dògò; d'kwintà;
sùngúmí;
v. órmà.
- around *v.* kècé.
- deeply *v.* hyàpá .
- kind of — *n.* k'gàlmá.
- small — *n.* d'mènkè.
- traditional hoeing *n.* c'kwàagù.
- hold *v.* àmà²; bàdá; bopò ; kámtà;
vt. sipà².
- back *adv.* tàdètàdè .
- fast to *v.* zìnkdí.
- on to *id.* lék díyá.
- tight *v.* hàmtá .
- up *v.* dàksè.
- water *v.* gútù .
- holding firm *id.* kèk.
- hole *n.* bílòngnò; d'dwà; d'kè;
d'kùrbò ; k'pàkàmpàkmù;
d'wà
v. kèrmà.
- holiday *n.* d'hètè ; d'hwèrá.
- holiness *n.* k'gwìn .
- hollow *ad.* fòróró; kóbót.
- Holy Spirit *n.* Hóràmd zèegskèi.
- homage *n.* hàu².
- home *n.* bácò; bánà; ù'bù ;
vi. gyá; gyà.
- people *n.* án ùbù.
- honey *n.* c'jàgrá; c'sèn;
v. tàpá² .

howl

- retrieval rope *n.* tóogò.
- comb *n.* k'káafó .
- honour *n.* k'gwìn .
- giving — *n.* c'dámrá.
- honourable (person) *n.* dámrá
swàuné; gàtàngátmó.
- honoured *adj.* dámrá.
- hoof *n.* d'kòotàmko.
- hook *n.* v'gòlò; v'kwèmbè;
v. sàbtà; sógóp.
- together *v.* dòprè.
- up *v.* kòltó.
- hooked *ad.* kóbót;
id. kwèdèt.
- hooked stick *n.* k'dàpà; d'kòntò¹.
- thorn tree *n.* hilá kòlílí, *see:* hilá.
- hoop *n.* v'gàdé; ì'gaté.
- hoot *id.* búklúud; húu .
- hop *id.* mát;
v. tándàa.
- about *id.* géekè-géekè.
- hope *n.* sákkù cón.
- horizontal *adj.* gècmàl;
n. d'làcù.
- horn *n.* ù'kàarè; kwánkwá.
- long — *n.* kàkàkí; k'radó.
- hornbill *n.* cénkàré; cénkàr rímúní;
dúnkù.
- horoscope-sand seeker *n.* hòbgò.
- horse *n.* dókò¹.
- hair *n.* v'kwàn-dókò.
- play-horse *n.* dókàv k'wèn.
- horseradish *n.* règdò; záglà.
- hot *id.* kánáná ; sám.
- water *n.* hòmán hwèlà , *see:*
m'hò.
- water (trouble) *n.* kàhúré.
- hour *n.* v'dà .
- hourglass drum *n.* d'gúlà.
- house *n.* ù'bù .
- fly *n.* jùmù.
- holder *n.* gó d'kàbà.
- hovering *id.* kàlfàa.
- how thin! *id.* kyàksàl.
- howl *v.* kánkà.

hubbub

hubbub *id.* **bìbìbì**;
n. **d'gúbgù**.

huddled
~ over *adv.* **kwìgrìi**.
~ up *adv.* **gòngrée**;
id. **zùnkruùm**.

hug *v.* **hàmtá**.

huge *adj.* **kìngrìm**; **swàayá**; **tàntràm**.
~ number *adj.* **rórkà**.
~ person *n.* **bébà**.

hum *n.* **d'húmú**.

human *n.* **nòcò**.

humble self *n.* **ù'bítú**; **c'dámrá**.

hump *n.* **d'kònè**.

hunched *adv.* **kùlàà**.

hundred *num.* **zàngú**.
~ years old *n.* **c'yòonò**.

hunger *n.* **k'mèró**.
hungry *adj.* **hèndèm**.

hungry rice *n.* **pòocò**.
~ stalks *n.* **c'wáalà**.

hunt *adv.* **tíi**;
n. **ù'gwée**;
v. **bànùgwé**; **báarà**; **bàrgù**;
pàkà.

hunter *n.* **tàgè**.
~ chief *n.* **gòm v táagnè**, *see:* **gòmò**.
~ hut *n.* **ù'kàbà**.
~ ring *n.* **d'màkà**.

hunting *n.* **m'hòbà²**;
v. **hòbò**.

~ camp *n.* **ù'kàn**.
~ expedition *n.* **hirí**.
~ method *n.* **gèdgò**.
~ stick *n.* **v'gàatnè**.
bird ~ *v.* **bàzà**.
mouse ~ *v.* **bàagù**.
night ~ *v.* **bàzà**.

hurry *id.* **hò²**;
n. **áté áté**;
v. **kàa d'hí**; **pàdàacú**; **zàgìsì**;
zòlksé.

~! *id.* **kákkákkí**.

~ up *v.* **màzgsé**.

hurriedly *adv.* **gàaz gàaz**;
kwàpàrkwàprò;
id. **gàzgàzà**.

hurrying *adv.* **hàràm hàràm**.
in a ~ *id.* **kákrá-kákrá**.

hurt *n.* **d'èmésè**.

husband (my) *n.* **wàrì**.

(her) *n.* **wàrù**.

manage ~ *v.* **tèlké**.

hush *v.* **ù'dáagó**.

~! *excl.* **ìnáakà**; **wádàn**.

husk *n.* **bàkà**; **càkà²**;
v. **vàvkà**.

hut *n.* **k'kùrú**.

grass ~ *n.* **k'lúudù**.

hunter's ~ *n.* **ù'kàbà**.

hyena *n.* **dwìrì**.

~-like *id.* **làdòò**.

I - i

I *pro.* **àm**; **mà³**; **mí**.

I dare you! *excl.* **màak yó!**

I will *pro.* **tám**.

ice *n.* **tàndè**.
~-cold *adv.* **túp**.

ideally *id.* **lálábè**.

idiot *n.* **m'kìpí**; **kyùkrù**.

idle *adv.* **bàp**.

idling *v.* **káalcù**.

if *con.* **á¹**; **bè**; **kó¹**;
conj. **dàabè**; **wâu**.

~ it were *conj.* **álábè**.

Igbo ('maneaters') *n.* **tàatáanà**.

ignite *v.* **dàpànsá**.

ignorance *n.* **d'bùmbù**.

ignore *v.* **bóngà**.

~ call *v.* **pís**.

iguana *n.* **hyunhyun**.

ill *adj.* **zùmzùmù**;
id. **kwèmbèem**; **làlùu**.

~ walk *adv.* **kòzòzò**.

~ will *n.* **v'zázázá**.

illness *n.* **màlsè²**.

illegitimate child

illegitimate child *n.* wàv c'rêsé.
ill-fortuned person *n.* v'lón¹.
imaginary lizard *n.* gòngò .
imaginary spirit *n.* dàpáncé.
imagine *v.* kèkbá.
imago beetle *n.* bìmbì.
imitate *n.* v'gègé¹.
imitation *n.* c'èmlò; c'hyàaksà.
immature *adj.* pòdkò; pòtò;
n. sóotámhò;
v. kyútúrkù.
immediate junior *n.* s'gàbò.
immediately *adv.* v'dà v'dán, *see:* v'dà;
id. gíríp; háp¹; yát.
immune weakness *n.* m'déndè.
impatience *n.* kòus'lèbè.
become impatient *v.* kwéntè².
impede *v.* gédgà.
imperfect *ad.* dúngdúngú.
impertinence *n.* m'gínú; d'mà.
implicate *v.* àlà .
impolite act *n an.* c'màndrà.
important *pro.* ámaká pùdùdù.
impose *n.* c'gwàgàmtà.
imposing *ad.* hàd.
impossible *v.* zwáakà.
—! *excl.* kàktíkàkò.
impotent *n.* pèsmò .
impregnate *v.* ùbársì.
impression *n.* c'hyàaksà; d'kàgcò.
impromptu *v.* gàràmsà.
improve *v.* mác mà.
impulse *v.* gàràmskí.
in *prep.* àn².
— an instant *id.* wíp.
— fact *adv.* kégé¹;
con. alá¹.
— full view *adv.* táa.
— great numbers *adv.* ribìbì;
id. dàràk; wícíci.
— order to *con.* àz.
— turn *n.* kàbèkábénè;
m'sèkànté.

inactive *adv.* rwàf.

injury

inattentive *v.* lásù.
incessant talker *id.* lákláká¹.
incite *v.* c'dwèvlè.
include *v.* hàdèsé.
incoherently *adv.* dùsdùsù.
incomplete *v.* kàlánkà.
incomprehensibly *adv.* dùsdùsù.
inconsequential *n.* c'hàzà.
increase *v.* mác mà; sùdú;
vt. pàtàsà, *see:* pàtà.
indecent *ad.* pàkàdknàa ;
id. jèktèl .
indecisive (be) *v.* tèresè.
indecision *excl.* hẹẹ.
indeed *part.* àshé.
index *v phrase.* ì kwèsákà.
Indian hemp *n.* v'bàzgnà.
Indian style *id.* kàzkázá.
indicator *v phrase.* ì kwèsákà.
indigestion *n.* k'éndè; k'kwèelcò.
indigo shrub *n.* báabá¹.
indirectly *adv.* c'bíl bílù .
indiscreet person *an.* u'vátò .
industriously *adv.* yákká.
infestation *n.* rwànrwànnà .
inflaming *id.* làp.
inflexible *id.* kàkbàa.
influence *vt.* vòsà .
influenza *n.* c'hèmè.
informal *id.* hònhònò.
ingredient *n.* hàbgcú .
active — *n.* zwábà.
inherit *v.* gáadò².
inheritance *n.* gáadò¹.
inheritance *n.* d'hyágbù¹.
inherited name *n.* cèté¹.
initiate *v.* gòlámkò.
initiation ceremony *n.* v'gwé³.
injure *v.* gèdèsé; hwéssè; mùtìsì.
injury *n.* d'èmésè; d'hwéssè;
m'sònò .
injury *n.* d'kùlìsì.

ink

- ink *n.* *m'pí* .
 in-laws *n.* *c'méné*; *mógrè* .
 innuendo *n.* *c'rétó* .
 inquisitive *adv.* *gánganá* .
 insane *id.* *còscòsò*; *kyòskyòsò* .
 insanity *n.* *m'làlà*; *m'nà* .
 insect *n.* *bèdé²*; *bùgàbùgá*;
bùlábùlá²; *cèèlámhò*;
dúndùrúsù; *hyógámhyó*;
jòò; *úbgádbé*; *yáagàmyá*;
zèmná; *zòmác'kúnkú* .
 ~ skin *n.* *k'sóplá* .
 ~-eating bat *n.* *kàdàrí* .
 fly-eating ~ *n.* *cèngà* .
 kind of ~ *n.* *bòncò*; *kàklà*; *kàméné* .
 smelly ~ *n.* *kántás gwírí*; *tàká²*;
tántángwírí .
 insert *v.* *sògò*; *sógóp*;
vt. *dèlé* .
 inserted suddenly *wáp¹* .
 inside *adv.* *àn mí*;
n. *míi* .
 ~ out *adv.* *m'sìpknù* .
 turn ~ out *v.* *kìckílnì*; *mùtksú* .
 insinuation *n.* *c'rétó* .
 insinuatingly *adv.* *c'bílbílu* .
 insipid *adj.* *nòdòt*;
adv. *zàngzàngò* .
 insolence *n.* *s'rèmrémè* .
 insolent noise *n.* *còbtò* .
 inspect *v.* *bèngsá*;
vt. *pékè* .
 instantly *id.* *gíríp*; *háp¹* .
 instep *n.* *dàksò* .
 ~ sore *n.* *m'hàlá²* .
 instrument *n.* *komu-c'ganga*, *see:*
ù'kòmò .
 insubordinate *v.* *yàkálkà* .
 insult *n.* *d'rèbó* ;
np. *dòm k à rímkà* .
 intelligence *n.* *hánkàlí* .
 intend *v.* *zé* .
 intense *id.* *dwát* .
 ~ work *v.* *kírámsà* .
 intensely *adv.* *ríkíkí* .
 intercept *v.* *bèdá*; *bègá¹* .

itinerant trader

- interest, lose *v.* *àù* .
 interference *n.* *kàràmbàane* .
 interfering *adv.* *kòbrò* .
 interjection *n.* *d'gúdgù* .
 interlace *v.* *gándàlkà* .
 interlaced *adj.* *cécép* .
 internal organs *n.* *v'lòn²* .
 interpret *vt.* *pánksá* .
 interrupt *v.* *pétkè*; *wéeksé* .
 interweave *v.* *gándàlkà* .
 intestine *c'bàtà* .
 large ~ *n.* *k'mènà* .
 'introduction' *id.* *tòkór tòkór* .
 introverted *adv.* *róré* .
 intrude *v.* *pétkè* .
 intruding *adv.* *kòbrò* .
 invent *v.* *bàlà* .
 investigate *v.* *dàbà* .
 inveterate *n.* *sóggè* .
 invite *v.* *bàná*; *bànnà* .
 invitation *n.* *d'bàné* .
 iron *n.* *kótá-bíibì*; *d'òpá* .
 ~ 'black stones' *n.* *kàgá²* .
 ~ gong *n.* *kòmù-c'gòmò*, *see:*
ù'kòmò; *zàrí* .
 ~ ore *n.* *ù'kàgá²* .
 ~ rod *n.* *k'kòmò* .
 branding ~ *n.* *pànsánhwèlá* .
 small piece of ~ *n.* *ì'kòmò* .
 irritate *n.* *s'tàkà* .
 irritated *id.* *hàù* ; *hàù* .
 irritating disease *n.* *ù'mágyózò* .
 island *n.* *à'tèkè* .
 isolate *v.* *káapà²* .
 it *pro.* *dà¹*; *dán* ; *ín*; *kán*; *ò*; *c'rù*;
ù; *ún*; *ùnwá*; *ván*; *wá* .
 ~ is *v.* *í¹* .
 ~ is not *part.* *zá¹* .
 ~ is so *v.* *ítàn* .
 ~ would be better *v.* *màccà* .
 (i-class) *pro.* *ì²* .
 its *pro.* *c'rù* .
 (vague) *pro.* *ì²* .
 itch *id.* *hàù* .
 scratch an ~ *v.* *kwèèlsé* .
 itinerant trader *n.* *kán pàatè* .

J - j

jack of all trades *n.* lèvún lèvúnè.
 jackal *n.* bánkàlá.
 jammed *v.* bàgá.
 jangling rings *n.* v'kéngní.
 jaw *n.* ù'yámá.
 jealous *id.* hwiìlì hwiìlì.
 jealousy *n.* d'hyùbù.
 jerk *id.* kàkàkà;
v. zòrksé.
 jerky *ad.* dàprè-dàprè; sàdk-sàdkù.
 jewellery *n.* ì'kòmò .
 jigger insect *n.* jègá.
 jingle *adv.* kérémkérem.
 job *n.* à'yòmko .
 jog *adv.* zènzèmè.
 join *n.* m'sàtknà;
v. bàpá; c'bápó, *see:* v'bápcò;
 dàmènsé; dòpá²; dùvìnsí;
 gàbèsé; gágá; gàméskè;
 kàmgsá; swée; swèensé.
 joined *adj.* dàprì.
 joint *n.* d'dòprò ; d'dòprò.

joke *n.* dòlò.
 ~ at *v.* dòogsó .
 journey *v.* hágcà .
 joy *n.* c'kàndì.
 be joyful *an.* c'zàntká;
v. òbgò.
 jug *n.* d'bímá¹; ì'bímá¹.
 July *n.* hwelá nàyòrò.
 jump *id.* mát;
n. vùkù²;
v. bèké²; jàdká; màkà; tándàa.
 ~ down *v.* hàpá; hópkò.
 ~ up *vi.* gùdgù.
 junction *n.* c'hàtànkànnà.
 jungle *n.* d'kàdè.
 junior *n.* kándimà.
 junkie *n.* sóogè.
 just *adv.* ínín.
 jute *n.* hòpá¹.
 jutting out *id.* mágmágá.

K - k

kapok *n.* d'kémprà.
 ~ buds or flowers *n.* nàkò.
 ~ tree *n.* kòmgnò.
 tree *n.* rón.
 karaya gum tree *n.* kò¹.
 Katydid .
 Broad-winged ~ *n.* kyóntó.
 Fork-tailed Bush ~ *n.* pátá¹.
 keen *id.* gòlgòlò.
 be ~ on *vt.* tònò.
 keep *id.* lék díyá;
v. gígá¹.
 ~ down *v.* kígá.
 ~ going *v.* rwáasà.
 ~ near *vt.* pègá.
 ~ promise *v.* kìnman làlkò.
 ~ safe *v.* mègà.

kernelless *n.* c'fóotó.
 ker-plonk!! *id.* kwèk.
 Kestrel *n.* sòoró.
 kick *v.* kyòokó.
 ~ against *v.* kátrà.
 ~ over *v.* tázà.
 kicked *v.* sélkè.
 kicking *v.* bàtà .
 kicking sound *id.* bátt.
 kidney *n.* v'màkó.
 kill *n.* swìrktip;
v. hwá¹; pòkónnò.
 kilometre *n.* v'kilómétà.
 kind (of) *n.* gó.
 kindling *n.* m'kòlgò.

kindness

lash

kindness *n.* *d'kâu; m'zéi.*
 be kind *v.* *hwíipsà.*
 king *n.* *gòmò.*
 kingdom *n.* *c'gòmò.*
 kingfisher *n.* *cíncàr; òmímílù;*
sòkàm-tòró.
 kiss *v.* *hòktá.*
 kissing *n.* *cóbtò.*
 kitchen *n.* *k'cùkú; kùrk s'tò.*
 ~ stones *n.* *d'hòbcò.*
 ~ wall *n.* *ì'kàhè.*
 kite *n.* *gàlmà; kálà; zipàrmà.*
 knead *v.* *bírgà; bòdkó; hità; kwátkà.*
 kneaded *adj.* *bírbíri.*
 knee *n.* *d'rwín.*
 ~ lock *n.* *v'kwà.*
 ~ cap *n.* *kòktò d'rwín.*
 knock-kneed *adj.* *gáplá¹.*
 kneel *v.* *kùgtkú.*
 knickers *n.* *d'gétti.*

knife *n.* *ì'sèngnè; ì'vaná.*
 knob-billed goose *n.* *dórfò; hùg-dórfò,*
see: hùgù.
 knock *id.* *kùk;*
v. *kúltù.*
 ~ off *v.* *kòbtá.*
 ~ over *v.* *tázà; tásmà; vyàdà.*
 knock-kneed *adj.* *gáplá¹.*
 knot *n.* *d'dòknò; d'kàrú;*
v. *dòkná.*
 know *vt.* *nàpà.*
 ~ (how to do) *v.* *lág.*
 knowledge *n.* *ù'láu; s'nàpà.*
 knowledge of Lelna culture *n.*
c'lélòjì.
 Kogo *n.* *k'kógò¹.*
 kokiya fruit pot *n.* *d'gúrgù.*
 kola nut *n.* *v'góorò.*
 'kuli-kuli' *n.* *ì'gwéntlé.*

L - I

label *v.* *kàamc'nàpó.*
 labour (childbirth) *n.* *c'lèvgò.*
 labour, communal *n.* *d'bòhé; gànyá;*
gòlmó; d'hésé; m'sèvé.
 lack *n.* *d'ròbámà.*
 lad *n.* *kèmpá; wà ármà, see: wà³;*
wà kèmpà, see: wà³.
 ladder *n.* *k'sáanè.*
 ladle *n.* *ì'gwámbá; ì'kòkló;*
ì'kwèlécó.
 lair *n.* *k'pàkàmpàkmù.*
 lake *n.* *k'dwà.*
 lame *adv.* *àngàl.*
 ~ person *n.* *lèmè.*
 lameness *n.* *m'lèmè.*
 lamentable *n.* *c'kwírí².*
 lamp *n.* *tásá¹.*
 land *n.* *ù'còpó; v'wàmà*
 (barren) *n.* *m'kwézagà.*
 Lelna ~ *n.* *Á'Lélà.*
 (virgin) *n.* *k'úsú.*
 virgin ~ *n.* *k'kèngé.*

land-monitor *n.* *ùnù².*
 language *n.* *d'rémé.*
 lankiness *n.* *s'tée.*
 lanky *id.* *téngténgó.*
 Lannea microcarpa *n.* *pòndò.*
 large *adj.* *áswàaná;*
id. *dót;*
n. *m'lògò;*
v. *pètálkè.*
 ~ and round *adj.* *dògròt.*
 ~ enough *id.* *lòglógó¹.*
 ~ intestine *n.* *k'mènà.*
 ~ mouthfuls *v.* *géplà.*
 ~ number *adj.* *à'kèpálkè.*
 ~ pieces *adv.* *bàngràmm.*
 ~ thing *n.* *d'dámrà.*
 become ~ *v.* *yátámkà.*
 enlarge *v.* *lògòsò; yátámkà.*
 tall and ~ *adj.* *sàngàm.*
 larva *n.* *dàkà-rùmù.*
 ~ beetle *n.* *tàkàmmálànkù.*
 larvae attack *n.* *m'hàlá¹.*
 lash *id.* *hwíu.*
 ~ sound *id.* *swáp.*

lass *n.* wà wántá, *see:* wà³.
 last *n.* d'bèsé; d'féccé; c'tà.
 ~ food *n.* lávcù.
 ~ part of *n.* d'kwénè.
 ~ point *id.* lébét.
 ~ year *adv.* wè dèùnè, *see:* wè.
 ~-minute *adv.* gágsè.
 late *n.* d'bàklábnà .
 ~ evening *n.* ù'yàatà¹.
 later *adv.* hòràvhwà; v'hòró.
 lather *n.* ù'pèktá.
 laugh *v.* námsà;
vi. kèklé.
 laughter *id.* hàhàhàa; hàhàháayèe;
 híhíhí; kítkítí.
 raucous laughter *n.* c'kèklé .
 Laughing Dove *n.* gòràb yàahì.
 lavatory *n.* dùngú .
 law *vn.* s'làlkò .
 lay .
 ~ across *vt.* bédgà.
 ~ egg *v.* d'dúkú; évkà.
 layered *n.* s'képó.
 lazy *adv.* bàp.
 lazily *ad.* hàcbò.
 laziness *n.* yòbó.
 lead *v.* gábtè;
vt. nàkà .
 leader *n.* gó d'kàbà; kwèsám vàn
 hwìcì; ùbándáaké.
 ~ of golmo *n.* gòm vàn gòlmò, *see:*
 gòlmò.
 back line ~ *n.* kwèsám vàn dimá.
 leadership *adv.* hwìcì .
 whole team ~ *n.* kwèsám vàn
 gòlmò.
 leaf *n.* k'òrò; v'súmú; k'vá ;
 k'vavè.
 ~ decoration *n.* lállè .
 ~ soup *n.* tòos c'nàamángèdè.
 baobab leaves *n.* m'kwìgí.
 ~-flour meal *n.* bètèbété.
 henna leaves *n.* lállè .
 kind of ~ *n.* wèrè.
 leafless *adv.* sèndsèndò .
 tamarind leaves *n.* s'laale.
 vein of ~ *n.* v'hyànsù.

leafhopper *n.* gètùgwámá.
 leak *v.* wáakà; wáakà.
 lean (incline) *v.* gé¹; númkù; téntè¹;
vt. tàdàsà.
 ~ against *v.* còdà.
 ~ on stick *v.* kyùutí.
 leaning *adv.* kòdgnóo.
 lean (thin) *adj.* hwérem;
id. hwèkmèl.
 become ~ *v.* bùnù.
 how ~! *id.* kyàksàl.
 -looking *id.* kwèmbèem.
 very ~ *id.* kwèntèem.
 leap *n.* d'óbco.
 ~! *adv.* cót;
id. lâun; lép; lêun; mát; pàal.
 ~ on *id.* hákkàa.
 learn *v.* làasi.
 ~ by experience *v.* vérma.
 learner *n.* kan làasi, *see:* làasà.
 leather ;
n. k'wèdé.
 ~ apron *n.* bàazá.
 ~ charm *d'*dápá;
n. v'gudù.
 stiff ~ *adj.* kàgádkà .
 leave *v.* tó¹; wàktá;
vi. rwá¹;
vt. làgà ; yéddè.
 ~ *vt.* lègsé.
 ~! (command) *v.* yá¹.
 ~ forever *v.* dáklà.
 ~ remainder *v.* kwisí .
 ~ some *v.* kálti; kúsú.
 leech *n.* dàpà⁴; mádàmbóro.
 leechlike *id.* lán.
 left *adj.* bèrcè; bèrò.
 ~ hand side *n.* d'bèrò.
 ~-handed *n.* d'bèrò.
 left-over *adj.* ùtù;
n. lávcù.
 leg *n.* d'kòriti; ù'ná.
 cattle ~ *n.* k'hyùrù.
 hind ~ *n.* k'kángó.
 legs spread *id.* tés;
v. kwángà; sàdámse.
 lower ~ *n.* d'kásè; c'tàmpò.
 legacy *n.* s'nwá.

Lelna

- Lelna *np.* k'Lélà.
 ~ land *n.* Á'Lélà.
 ~ religion *n.* d'Lélà.
- lend *v.* lèké¹.
- length *n.* à'yù; m'zìsà.
 lengthen *v.* zìsàsà.
- leniency *n.* d'kwisí.
- leopard *n.* gwìimì.
- leper *n.* kyúnkùtù.
- lessen *v.* cídmà; hàbà².
 ~ price *v.* hèbé.
- let *vt.* làgà .
 ~ go *v.* bàtà .
 ~ us *v phrase.* cá¹.
- lethargy *n.* yòbó.
- Levaillant's Cuckoo *n.* kolkol molo².
- level *v.* còcàbsà; tèksè.
 ~ land *n.* ù'tàasà.
 not ~ *adj.* jàndàl.
- levirate marriage *n.* c'soto.
- lewd *n.* d'àlá.
- liar *n.* kólóndì.
- libation *n.* d'pìskù.
- lichen *n.* m'ribì.
- lick *n.* s'dwàtàmse;
v. dàa; léngè.
 ~ lips *n.* s'lèlámse.
- lid *n.* v'sàktà; d'ùbgcú; d'zòhè.
- lie (down) *v.* hwìgí; làtá.
 ~ across *v.* édga.
 ~ around *id.* lòpèe.
 ~ in wait *v.* pàkò.
 ~ on *v.* hwègá.
 lying *adj.* gècmàl.
- lie (untruth) *n.* kóló¹;
v. gèccàm c'kòlò; kéekè.
- life *n.* d'pòccò;
v. pòtò.
- lift *v.* déetè; dèrgsé; jàbgsá;
 kíkàa; pèkà; ràbgsá; tàkàskà;
 vèkà.
 ~ easily *id.* mét.
 ~ off *v.* zògàskà.
- light (fire) *n.* d'yán ;
v. dàhàsá; dàpànsá; ékkà;
 kòlá; mèzè; sònò.

little (amount)

- ~ up *v.* zàràskà, *see:* d'zàn.
- ~-flash *id.* myàaz.
- lighter *n.* v'kèstú; kòmvan hwelá,
see: v'kòmò.
- light (weight) *adj.* c'dàpkù; kèlfèe;
id. fée ; hwèetèl.
 ~ matter *n.* c'hàzà.
- lighten *v.* hákàsà.
- lightly *id.* mét.
- lightning *id.* hèl; hwàar;
n. s'òbò;
v. yábkká.
- like *ad.* hòdán;
vt. tònò.
 ~ that *adv.* táanló.
- likeness *n.* m'hyó.
- lily *n.* kwànábk-d'kàdè; lègè;
 lègè; sàpménkè.
 ~ stem *n.* k'lègè.
- water ~ *n.* k'gwídbí.
- limit *v.* hàbà².
- limp *adv.* àngàl; tàngàm;
id. fáf ; fèlà ; kángás; lòlòlò;
 náad náadé; pátal ;
n. m'lèmè;
v. tánglà.
- line *n.* v'lòkò; v'pòdé; v'rigú;
 v'ròngò.
 ~ up *v.* dóokàv-lòngò.
 lined up *id.* kyòròrò .
 lined-up *n.* v'kyòròrò.
 out of ~ *adv.* hélknée.
- link *n.* v'bápcò;
v. c'bápó, *see:* v'bápcò.
- lint (cotton) *n.* c'lèndé.
- lintel *n.* v'bèdgcó .
- lion *n.* zùrù.
- lips, curled *adj.* bèdèem.
- liquid *n.* m'ho m'ho, *see:* m'hò.
- listen *n.* s'làmà;
v. gáná; gánú c'cón; hòngá .
- literate person *n.* máalà.
- litter *v.* càksá.
 littered about *id.* lònđlòndó.
- little (amount) *ad.* cámmí;
adj. cèttú; hwi¹; kwèttú;
adv. cáam.
 ~ notice *adv.* gágsè.

little (small)little (small) *adj.* wà-.live *n.* d'sòcò.lively *adv.* kèzép.be ~ *an.* c'zántká.liver *n.* d'dèbè.lizard *n.* gòngò ; gòngd gòpè; gòng gicè; gòng-d'òrgó; hyunhyun; kòkù hyàmà; málèndùsù; ùnù².~ fish *n.* gèngòngò.~-like *id.* gàcgàcà.skink ~ *n.* bàrgámhò; màlgámhò.Lizard-Buzzard *n.* cèv-gòngò; kùutkù.load *n.* d'tòosò;*v.* sèràmsà.loaded down *id.* mágmágá; yàkàkà.loaf *n.* d'bèréedi; d'veró.loam *n.* k'dùmdùmnù; k'ùmù.locals *n.* c'sá.lock *n.* d'kwéedè;*v.* bàglá.locust *n.* émà¹; mágyángórò; málòdè; mánàkò; pàktà³; rùktù; sàkàsà².~ infestation *n.* rwànrwánnà .edible ~ *n.* gàu.newly hatched ~ *n.* mázákí.red ~ *n.* rwànrwánnà .tree ~ *n.* tàmskwàari.locust bean *n.* d'gèndsà .~ blossom *n.* d'làlgú.~ pod *n.* k'gòló.~ pods *n.* kámpàlá.~ powder *n.* m'kwín.~ seeds *n.* cèzgnè.~ tree *n.* gòló.~ tree seeds *n.* làndà.empty ~ pods *n.* c'sàsè.lodge *v.* cìlkà; kàglâ.lodger *n.* cìlú.log *n.* d'kùngù.~-wall *n.* sà¹.loincloth *n.* ù'bàdà; d'bènté.~ end *n.* d'hápká.old ~ *n.* kwángá.**loose**untucked ~ *ad.* d'yàasà;*v.* hyàllàa.woman's ~ *n.* d'gétti.wrestling ~ *n.* dàkkàarè.loiter *id.* ròom;*v.* gàagù .lone rodent *n.* làgmélé, *see:* làgù.lonely *adj.* wátwátá¹;*adv.* bánkál;*n.* c'dìkù.be ~ *v.* yàam nù'kàrè, *see:* ù'kàrè.loneliness *adv.* béngrem;*n.* d'windkà.long *adj.* péreré; tálalá;*id.* tólóló;*v.* ì'zissí.~ ago *ad.* dèhnè ;*n.* m'gòsá.~ beard *id.* gòmàa.~ time *adv.* fùt .~-handled spoon *n.* ì'gwámbá .long for *v.* yàam nù'kàrè, *see:* ù'kàrè;

kárúyàaká; kwéetkè.

longing *n.* ù'kàrè; ì'kwéetkè.Long-crested Helmet-Shrike *n.* kác-hyàamù, *see:* káci.Long-tailed Nightjar *n.* pàkú.Long-tailed Shrike *n.* kwéetámkwè.loo *n.* dùngú .look *adv.* dònòdònò;*v.* swáan.~ after *n.* c'gòcé;*v.* kwègá .~ around *v.* gwétlè.~ at critically *v.* kèksá.~ back *v.* bèlèdîmá².~ daggers *v.* lèdè .~ for *v.* hàbà; hòbà².~ for game *v.* hòbò.~ like *ad.* hòdàn.~ up *v.* wàlká.(distant) *v.* gòtó.looking around *ad.* gwèrgwèrè;*id.* gòrgòrò.looking directly *ad.* pàvavà.(nearby) *vt.* gòtó.loop *n.* d'kàrú ; d'sòlàsà.

loose *ad.* rògrògò;
adj. c'dàpkù; rwègrwègè;
adv. jàgjàgà; c'kónkónkò;
 pègpègè;
id. gálámpáa; lòglògò;
n. d'laasa;
v. gápàa.
 loosely *adv.* rágdá; sògsògò;
id. yágyágá.
 loosen *an.* c'kónkónò;
v. sòlàsá; yàgssá.
 struggle ~ *id.* gwèdgbwèdè .
 lopsidedly *adv.* kòdgnòo.
 loquacity *n.* d'gúdgù .
 Lord *n.* hòbángízí.
 lorry *n.* k'mótà.
 losing teeth *n.* d'kónó.
 lost *adv.* bídù;
vt. yángskè.
 become ~ *v.* táalà; yángkà.
 lot *adj.* hwédí.
 lots *adv.* tèktèkè².
 lotion *n.* k'épcò.
 lotus *n.* vògákù.
 kind of ~ *n.* vògdàabè.
 loud *n.* ù'jòòù.
 loudly *adv.* ùbú.
 louse *n.* kàkkàrnà; kórkótò.
 lout (be a) *v.* kyósmò .
 loutish *id.* làlùu.
 love *vt.* tònò.
 loving look *v.* lènè².

low *tèdèp*;
adv. pàppàa;
id. fàràp ; kù;
n. ùcòpúcòpó.
 ~ down *n.* d'bèbò.
 ~ forehead *ad.* kòdóp; kúdúp.
 ~ thorn tree *n.* hìlákátá, *see:* hìlá.
 lower back *n.* k'dútú.
 lower down *adv.* kùkùkù.
 lower grinding stone *n.* d'ná.
 lower leg *n.* d'kásè.
 lower status *an.* c'kwírí¹.
 lowland *n.* gyóocò.
 luck *n.* ák pùsú; ù'gwée ; nétè;
 ù'pùsú.
 bad ~ *n.* v'kènè; v'ron.
 lull to sleep *v.* làvàsá.
 lullaby *yúyúyúyúyúu*;
id. cíncíncín;
v. cídò.
 lumbar *n.* k'dútú; kwáká.
 lump *n.* d'bònkò.
 ~ of mush *n.* d'hwí.
 lumpy *ad.* dúngdúngú; jàgàp.
 tobacco ~ *n.* nwádàn táabà, *see:*
 k'nwá.
 lung *n.* k'fòkò.
 lurch *id.* pàt.
 lying (down) *n.* d'làcù.
 ~ flat *adv.* gàcbàl;
adv id. kòin.
 ~ on back *n.* d'gàlhàngnà.
 around *id.* lònclòndó.
 lynching *n.* d'bímà².

M - m

machete *n.* k'àddá.
 machine *n.* màshîn.
 machismo *v.* bèbgé.
 madness *n.* m'làlà; m'nà.
 mad person *n.* zàngkí.
 magical creature *n.* màlmálé.
 magician *n.* málàmà.
 mahogany *n.* kòmò.
 maize *n.* k'hì; hì cádgánà.

make *v.* èmà²;
vt. dèlé .
 ~ an effort *v.* pùktú¹ .
 ~ bigger *v.* lògòsò.
 ~ eyes at *v.* lènè².
 ~ fun of *v.* dòogsò .
 ~ grooves *v.* gènè².
 ~ offer *v.* cùnú.
 ~ slide *v.* sóodsà.
 ~ up *v.* gwáabà.
 ~ up mind *v.* kìmìsí.

makeshift coiffuremakeshift coiffure *v.* **pàaká**.makeup *n.* **m'pí**.make-up *n.* **m'kàtàmbrì**.

male

— crab *n.* **èckè**.— guinea fowl *n.* **kyángá yògò**.— lizard *n.* **gòng gicè**.malnourished *id.* **mòdódò**.malodorous wild lily *n.* **lègè**.man *n.* **àrmá¹**.brave — *n.* **àrám gyòzó**, *see:* **àrmá¹**.'maneaters' (Igbo) *n.* **tàatáanà**.strong — *n.* **àrám gyòzó**, *see:* **àrmá¹**.manage *n.* **ù'dápkú**;*v.* **àmga**; **dáptè**; **dédgà**.mandolin *n.* **k'mógló**.mangul salt *n.* **gùmí gyòzíné**, *see:* **m'gùmù**.manners *n.* **v'gègè²**.many *adj.* **hwédí**; **à'kèpálkè**;**à'páskà**; **rórkà**;*adv.* **nàknàkà**; **tèktèkè²**.marching song *n.* **lèlgò**.marga tree *n.* **bègnà²**; **gèzèngènnè**.marjoram *n.* **sóodó**.mark *n.* **k'húkú**; **v'hyùndù**;*v.* **géndè**; **kàamc'nàpó**.marked *adv.* **sèndsèndò**.tribal marks *n.* **v'pàná²**.market *n.* **ù'hwàktà**; **kàaswá**;**d'rògàncó**.marry *v.* **gáa¹**.levirate marriage *n.* **c'soto**.marriage *n.* **bùuc'téecné**; **c'gàì**.marsh grass *n.* **hyódò**.marshy ground *n.* **k'sèvà**.Martial Eagle *n.* **zàngái**.mass *adj.* **dìngriim**.massed *adv.* **ribibì**.massive *adj.* **kìngrìm**.master *n.* **ká nù'bù**.masturbation *n.* **c'rèsè**.mat *n.* **bakazowa**; **k'kàkdà**.covering — *n.* **k'péipéì**.grass — *n.* **k'gwìn**; **k'síbílí**.**medicine**—making grass *n.* **kèkkè**.reed — *n.* **k'gwìn**.roof — *n.* **d'sìpì**.zana — *n.* **k'èté**.matchet *n.* **k'àddá**.mate *n.* **hyàarè**; **kwèsmé**;*v.* **gìvá**; **mèrá**.mating *n.* **ì'kòlé**; **ù'kòlósò**.material *n.* **k'sógcò**.maternal *adj.* **ányòn**.mature *n.* **ù'kódkà**;*v.* **bùrkskú**; **hàlgká**; **kògárkò**;**ròknà**.become — *v.* **sòokó**.maturing *n.* **c'gùbù**.May *n.* **ù'siisí**.maybe *adv.* **bàrù**;*excl.* **hè**;*id.* **màzé**.me *pro.* **mà³**; **mè**; **mí**; **rì**.meal *n.* **c'yàakò**.ceremonial — *n.* **d'gìgá**.mean (stingy) *adj.* **m'nèkè**.being — *n.* **kómá sùtù**, *see:* **à'kómá**;**d'yòn**.meaningless utterances *excl.***hòbángurù**.measles *n.* **s'gáagò**; **kwèeté**.measure *adj.* **màaká**, *see:* **mà²**;*v.* **gútù**.— grain *n.* **màakò**.meat *n.* **v'àrè**; **v'cìrè**; **námá**.— portions *n.* **c'zàrà**.desire for — *n.* **pùktù²**.fatty — *n.* **m'sèmá**.piece of — *n.* **v'pònì**.shoulder of — *n.* **ì'òu**.meddlesome *n.* **d'kàtà²**.meddling *adv.* **kòbrò**.meddlesomeness *n.* **kàràmbàane**.medicine *n.* **bàncò**.— man *n.* **hòbgò**.medicinal herb *n.* **hìràrmù**; **lòmbò**;**nú'còpò**; **màhìníkì**.medicinal leather belt *n.* **v'gùdù**.medicinal shrub *n.* **bòokàdhí**;**vògsíndí**.

meditate

meditate *v.* **kèkbá**; **pérámkà**.
 meditation *n.* **kèkbò**; **pèrmò**.
 medium *adv.* **sóvsóvó**;
n. **àtèkátèkè**.
 ~ amount *n.* **m'honná**.
 meet *v.* **bitú**; **dùvisi**; **gadá**; **gàtà²**;
gità¹; **gwáantà**; **ítká**; **ítkù**;
kàrgsá; **kíbìs**; **kítkù**; **mèrá**.
 ~ suddenly *v.* **kyúnsi**.
 meeting *n.* **d'gwàanà**; **m'hènné**;
d'kàrgà; **d'mèrá**; **d'rògàncó**.
 ~ hall *n.* **kàbk d'kàrgà**.
 chance ~ *adv.* **piprí**.
 melon seeds *n.* **à'gwísí**.
 melt *v.* **nùzàsá**; **yàgàsá**.
 melting place *n.* **ù'tàmà**.
 membrane *n.* **k'làilàì**.
 memorial *n.* **ríkàv gèlà**.
 memory *n.* **c'bakasa**.
 mend (calabash) *v.* **kòkó¹**.
 mend (hastily) *v.* **dáapà**.
 meni oil tree *n.* **zèmè**.
 menial work *n.* **s'bíkí**.
 menstruation *n.* **ù'cìnà**; **v'dà**.
 mention *v.* **pàntá**; **tàná²**.
 mercy *n.* **m'zéi**.
 mess *v.* **kóptskò**.
 ~ around *v.* **káalcù**.
 ~ up *v.* **kyòmpskò**.
 ~ with *n.* **hépò**.
 being in a ~ *n.* **ì'pitàlkà**.
 messy *adj.* **cwàp**; **cwèin**;
pìndpìndù;
adv. **kòpkòpò**;
id. **cès**;
n. **k'bècè**.
 message *n.* **còmà**.
 messenger *n.* **k'còmètè**.
 metal *n.* **kótá-bíibì**.
 ~ rod *n.* **k'kòmò**.
 ~ wire *n.* **v'kòmò**.
 large ~ rod *n.* **ù'kòmò**.
 maleable ~ *n.* **zón**.
 small ~ rod *n.* **ì'kòmò**.
 method *n.* **gèdgò**.
 mice sound *id.* **wékéd wékéd**.

mix

middle *n.* **à'tèkè**.
 bang in the ~ of *id.* **kwéf**.
 be in the ~ *n.* **d'tèkè**.
 middle-age spread *n.* **c'sètà**.
 midge *n.* **bùlmù**; **kwàgrì²**; **mùkù**.
 midrib of raphia *n.* **v'kènbè**.
 mildew *n.* **bùkùrkù**.
 milk *n.* **yón²**.
 millet *n.* **mágùgù**.
 bulrush ~ *n.* **nàatà**.
 late ~ *n.* **v'yàmprà**.
 millipede *n.* **rùmbù**.
 millstone *n.* **d'kòró**.
 mimic *n.* **v'gègè¹**.
 Mimosa asperata *n.* **d'gènà**.
 mingle *v.* **yáabà**.
 minimise *v.* **màaksí**.
 minute *n.* **v'míntì**.
 miracle *n.* **c'hètè**.
 miraculous *v.* **mità**.
 mirror *n.* **k'mátáakáci**.
 misbehave *v.* **áksè**; **hyáskè**; **zwáaskì**.
 miscarriage *n.* **d'rwàasi**.
 mischief-making *n.* **c'kàtà**, *see:*
d'kàtà²;
n phrase. **àlám c'kàtà**.
 ~ person *n.* **c'hòngàmzán**.
 miser *n.* **yóndé**.
 miserliness *n.* **kómá sùtù**, *see:*
à'kómá; **d'yón**.
 miserly *adj.* **m'nèkè**.
 misfortune *n.* **v'kènè**; **v'rón**.
 miss *n.* **ù'hábrè**;
v. **dàsà**; **kóbtkè**; **támbà**.
 ~ meeting *v.* **kóptkè**.
 ~ sb *v.* **yàam nù'kàré**, *see:* **ù'kàré**.
 ~ target *v.* **ù'hábsè**.
 missing *v.* **ádá**; **zadá**.
 misshapen *id.* **dóngdóngó**.
 mist *n.* **yántánpánnì**.
 mistake *n.* **là³**;
v. **kòtò**.
 misunderstand *v.* **dàmà²**; **sàkánkà**.

mix

mix *id.* **hòbhòbò**;
v. **bòlò**; **càbgá**; **dùvìnsí**; **hàbgá**;
hàbgsí; **kùtkásá**; **nàmàsá**;
rúbgù; **rùkù**; **sàmánsà**;
sèmènsé; **swèensé**; **wéekè**;
wègálkè; **zèrkè**.
 ~ food *v.* **làktá**.
 ~ up *v.* **hàbsá**; **hòbsò**; **kèbànté**;
wátárskà.
 mixed food *n.* **c' b'òlò**.
 mixed soups *n.* **kùtumbò**.
 mixed together *adv.* **hàbhàbà**;
adv. **kèbgne**; **kùtknú**.
 mixing *n.* **c'gèdmò**.
 mixture *n.* **c' b'òlò**.
 mock *v.* **hyáakà**.
 mockery *n.* **c'hyàaksà**.
 moderate (quantity) *adv.* **sóvsóvó**;
n. **m'rèksè**.
 mohican *n.* **dòrkó**; **ù'géezà**.
 moisten *v.* **hyùmúkù**; **nèbé**; **nóbósò**.
 molars *n.* **k'gàgà**.
 pain in ~ *n.* **d'gàgà**.
 money *n.* **áahù**; **v'àníní**; **ègnè**; **kíndì**.
 ~-browsing *n.* **sákó**.
 mongoose *n.* **bìcú**; **hyàa dóokà**; **làngò**;
sòbò.
 monitor lizard *n.* **hyunhyun**.
 monkey *n.* **dàptà²**; **dàpt-díkà²**.
 month *n.* **péetè**.
 moo! *id.* **mû²**.
 moon *n.* **péetè**.
 mope *an.* **d'hwìnsù**.
 more *adv.* **sóvsóvó**;
v. **pàtá**; **sòvàsá**.
 morning *n.* **ù'pùn**; **m'zàná**; **m'zàntáa**;
v. **zánkà**; **zànskè**.
 ~ Star *n.* **Bèdé¹**.
 ~ work *n.* **bòsà²**.
 early ~ *adv.* **nàmzànnámzàná**.
 late ~ *n.* **ì'làná**; **zànam-hòomné**,
see: **m'zàná**.
 morose *adj.* **nàam c'dèbè**.
 mortar *n.* **d'dòorò**.
 mosquito *n.* **làntù**.
 moss *n.* **m'ribì**.

move

most honourable *n.* **dámrá swàuné**.
 most of *id.* **làklàkà²**.
 moth *n.* **m'pùkrù**.
 mother *adj.* **ányòn**;
n. **inù**; **màamá**.
 a woman's ~-in-law *n.* **k'hàyò**.
 motionless *adv.* **dànglí**;
id. **kàkbàa**.
 motive *n.* **gàtúnlandà**.
 motor *n.* **k'máatò**.
 mountain *n.* **sèmè**.
 mourning *v.* **bòmà²**.
 ~ clothes *n.* **c' b'òmà²**.
 ~ period *n.* **kòbà²**.
 end of ~ *n.* **bùtàm c' b'òmà**.
 mourners *n.* **án wá**, *see:* **wá**.
 mouse *n.* **làgù**.
 ~ hole *n.* **dó²**.
 baby ~ *n.* **dàkà²**; **sòvó**.
 bush ~ *n.* **sènkè**.
 grass-cutter ~ *n.* **èpà**.
 ~-hunt *v.* **bàagù**.
 jumping ~ (very small) *n.* **kwèrmà**.
 kind of ~ *n.* **gwéebà¹**; **háya**; **kàlfá**;
kè d'gwé; **kwìntád zòorè**.
 male ~ *n.* **dìklàgù**.
 speedy kind of ~ *n.* **làgpúsú**, *see:*
làgù.
 ~-trap *n.* **d'kàttáwà**.
 tree ~ *n.* **dúrgú**.
 moustache *n.* **ù'gètè**; **kèp yògò**.
 mouth *n.* **k'dómó**; **k'nwá**.
 black ~! *np.* **dómk à rímkà**.
 mouthful of food *n.* **d'hwí**.
 ~-organ *n.* **k'bágbágo**.
 ~-rinsing *v.* **zúgtù**.
 roof of ~ *n.* **k'lànkàcì**.
 move *v.* **èlé**; **gécmá²**; **míngsì**;
pàdàacú; **vìgàmsí**; **zóbssà**;
vi. **vòdà**;
vt. **hègèsé**, *see:* **hègé**; **vòdàsá**,
see: **vòdà**; **zògà**.
 ~ aside *v.* **hègé**; **hèté**.
 ~ at appointed time *v.* **sèté**.
 ~ away *v.* **èlèsé**; **hòdgó**.
 ~ closer *vi.* **hòdgá**;
vt. **hòdgtá**.
 ~ in *v.* **hád**.
 ~ on *vi.* **dàngà¹**; **hùdú**.

~ out of the way *v.* zèè.
 ~ up *id.* lwàin.
 ~ with jerks *v.* zòrksé.
 moving *id.* hwèè.
 moving around *id.* kècèkècè.
 wrestling ~ *n.* bánglǎ; k'dòkò.
 movement *id.* yàmàmà.
 mow *v.* gòsò.
 mowing *n.* m'gósó.
 much *adj.* hwédí; kèmád'páskà;
 à'páskà;
n. ì'sóvkà;
v. mòtà¹.
 mud *n.* c'còktò; c'ròpó.
 ~ bed *n.* k'bàgà; k'yànà.
 ~ floor *n.* d'góngónò¹; à'gónó.
 ~ lamp *n.* tázá¹.
 ~ platform *n.* d'góngónò¹.
 ~-fish *n.* rápè.
 muddy *n.* c'gùdtù.
 muddle *v.* bòlgó¹; gágánkà;
 kyòmpskò.
 muddled *adv.* kèbgnè; pìtlí pìtlí;
id. kyúu¹.
 multitude *n.* d'bùgù.
 mum *n.* màamá .
 mumble *v.* céntkà².
 mumbling *adv.* fòtrò-fòtrò.
 mumps *n.* tàkámálànkúnù.

murky *n.* c'gùdtù.
 murmur *n.* s'cèntò²;
v. céntkà²; rémtà.
 murmuring *id.* hwèènhwèèn.
 muscle *n.* v'lòn².
 hand, shin or arm ~ *n.* d'bòckcò.
 mush *n.* d'gá; d'gèndsà ; d'hòpésè;
 c'pátpátò; m'rúné.
 shaped ~ *n.* tàkcò.
 mushroom *n.* cúkná; d'dèbkóbó;
 jàkkámtádnà; kágááuno;
 kátánà; k'rìbì; wénwèrè;
 yàntánpánnì .
 music *n.* d'hìnà .
 musk (civet cat) *n.* lómzìbdà.
 Musk Shrew *n.* cwè².
 mussel *n.* ì'gèn.
 must *n.* wèdwèdánádúut;
v (aux). dúutú¹.
 muttering *id.* hwèènhwèèn.
 mutton *n.* nám kyóòmò.
 muzzle *n.* k'làbà.
 my *pro.* rì.
 mysterious thing *n.* d'gìgbù.
 ~ event *n.* s'hàu.
 ~ hole *n.* Wàakìbò.

N - n

nail (finger) *n.* v'hònsè; v'kùkbù
 nail (tool) *n.* v'kúsà; v'mòklò;
v. kàa² .
 naive *v.* lásù.
 naked *adv adj.* múrmúru;
id. záad.
 name *n.* d'dìná;
v. kàamc'nàpó.
 inherited ~ *n.* cèté¹.
 ~sake *n.* d'kámánté.
 nanny *n.* kàmna.
 nape *n.* vógò.
 narrate *v.* gètkká.

narrow *ad.* mòdkskê;
adj. pèréré;
n. mòdkséi.
 natives *n.* c'sá.
 nature *n.* d'máccá.
 naughty *v.* hyáskè.
 navel *n.* d'góngó .
 near *adv.* dòtrèè; péckè; táhà;
n. d'víiví;
v. pàrántà.
 nearly *ad.* kósá.
 nearly full *id.* làklàkà².
 very ~ *adv.* d'kyúnsì.
 neat *adj.* pézpézé;
n. d'bògò.

necessary

necessary *adv.* wèdwèdè .
 neck *n.* tòró.
 ~ hollow *n. c'* kòbròn tóró.
 nape of ~ *n.* ì'lèbé.
 ram's ~ hair *n.* v'lòmò.
 necklace *n.* dákò; rèzgnè.
 kind of ~ *n.* tòrkómá.
 nectar *n.* m'dóotòró.
 need *n.* ì'kwéetkè.
 needle *n.* v'dèlà; v'kàndámà;
 v'tàmswá.
 negative *ad.* á'á.
 neighbour *n.* kán kómá.
 neighbourhood *n.* èssé.
 nervous *ad.* rèngrèngò.
 nest *n.* d'bètè; d'tàndì.
 net *n.* k'dùvú; ì'hyòrkò; d'sàkó.
 never *adv.* pák; pákpáká.
 ~! *adv.* cák;
excl. kàktíkàkò; wàdéedá.
 ~ again *v.* dáatà.
 nevertheless *part.* sái.
 new *adj.* pòoyà.
 ~ admission *n.* uvàúvú.
 news *n.* d'bàsà; m'gàncò .
 next year *adv.* dàhè.
 nice *n.* í'kàsí; d'kèmnènnè.
 niche *n.* k'págpágò.
 nick *n.* v'hyùndù .
 night *n.* gyòpó.
 ~ blindness *n.* m'kàrámpómá.
 ~ jar (bird) *n.* pàkú.
 spend the ~ *n.* m'lávà.
 nine *num.* dóorè.
 ~ pence *n.* v'néi.
 nit-picking *adj.* càam d'wà.
 nitwit *ad.* kípí;
n. kàkkà; kyùkrù.
 no *ad.* áabò; á'á; báabò.
 nodding *id.* yák yák.
 noise *n.* d'gúbgù; d'gúdgù ;
 ù'gùdgùdù; à'hòrmò; ì'òzé.

nut

(chasing animals) *excl.* hà¹.
 noisy *n.* ù'jòòù.
 noisy breath *n.* lónó¹.
 none *v.* ádá; zádá.
 nonsense *n.* d'bàklábnà ; dúsmá ;
 à'dùsmù .
 talk ~ *v.* dúsmù.
 north *adv.* ànà làkúkú.
 nose *n.* kòrád wén; d'wén.
 nosey *adv.* gángáná;
n. d'gwèn².
 nosiness *n.* kàràmbàane.
 not *ad.* á'á;
part. à¹; dá¹; tà³;
v. ádá; kádà; zábè; zádá.
 ' ~ me! *excl.* èm².
 ~ true *excl.* hòdún dá, *see:*
 hòdánbó.
 it's ~ *part.* zá¹.
 note *v.* kàakítú.
 nothing *pro.* ànyè.
 it's ~ to do with me *excl.* hòòm rí za
 da.
 notice *v.* kínt ù'cón.
 notorious *v.* rúkdìná.
 now *adv.* àntámà; àntámàntámà;
 bèèbè² ;
part. dé.
 ~! *excl.* tètè í tètè.
 nude *adv adj.* múrmúru;
id. záad.
 nudge *v.* zwèmékè.
 nuisance *n. c'* hòngàmzán .
 nullify *v.* hyà²; kùzàsá.
 numbness *n.* k'càazcàaznì.
 numerous *adj.* à'kèpálkè.
 numnah *n.* k'káafó .
 nursing *n.* d'kàmna.
 chicken for ~ mother *n phrase.*
 kácàv s'bàncò, *see:* káci.
 nut *n.* ròktó; sóotámhò.
 ~-shell *n.* k'kòkó.

O - o

- oath *n.* cònkò.
- obey *vt.* gàbà .
- obliquely *adv.* hyànyhàrà.
- obscure *ad.* bùkbùkù².
- observe *v.* kèkàsá.
- obsolete *adj.* ùtù.
- obstinate person *n.* c'hòngàmzán .
obstinacy *n.* c'hòngàmzán .
- obstruct *v.* hòlà.
- obvious *ad.* hād.
- occasional *adj.* zibítí.
occasionally *adv.* ámàmànè;
á'gwàansà.
- occiput *n.* ì'rèbé.
- occupied *id.* tètètèsè.
~ fully *id.* kìdkìdì .
- ocean *n.* m'sá.
- Odina barteri *n.* pòndò.
- odour *n.* kòsò; wáp¹; m'zàmà.
pleasant ~ *n.* d'bisá.
- oesophagus *n.* v'gòdò .
- of *conj.* n-; -n¹;
pro. kàv.
- offend *v.* kòtò.
- offensive act *v.* càkàskà .
- offer *n.* m'yàamà;
v. cùnú; màgà.
~ vainly *id.* lènk súsú.
offering *n.* d'hòzá; sákd'gáa.
- often *adv.* àyàwádé; málse¹.
- ogle *v.* lènè².
- ogre *n.* màlmálé.
- oh! *excl.* àsé; é'é; ká.
~ dear! *excl.* hain; kás.
~ my! *excl.* àmbárii.
~ no! *excl.* hwéd cèké; ináakà;
id. hássà; kákáká.
- oil *adv.* pòkpòkò;
n. m'nèvé; sèm àvā.
~ palm *n.* hyán; kwàkà.
meni ~ tree *n.* zèmè.
- oily *adv.* dápàpà;
id. wèmwèwè.
smelly ~ *n.* m'kòndí.
- OK *ad.* hónhónó ;
excl. hè; kyá; sí ké nán; tò².
- okra *n.* d'kwànbá.
~ cut and dried *n.* kyókró.
~ stalk *n.* kwànbá.
buds or flowers *n.* d'zógó.
- old *ad.* dèhnê ;
adj. ùtù.
~ age *n.* c'mànkà; c'sètā .
~ men *n.* c'sàkà.
~ person *n.* mànkà.
~ person or animal *n.* kóngómá;
k'rakkà d'bàtā.
~ 2nd-hand tool *n.* d'kyoró.
- be older *v.* pàtà .
~ -fashioned *ad.* dèhnê .
older brother/sister *n.* mágazé.
- on *prep.* àn².
~ both sides *adv.* pàspàsò.
~ one's back *adv.* tèez.
- once
~ only *v.* dáatā.
~ upon a time mánàmmánà.
- one *adj.* gárgárá;
num. cín²; d'dán;
pro. v'dán; kán².
~ by one *adv.* dán v'dán.
~ step *id.* dèk.
- onion *n.* d'àlbisá; kwànbk-d'kàdè.
~ lily *n.* d'lègè.
~ lily (plant) *n.* k'lègè.
- only *adj.* gárgárá;
adv. énéné; ínín;
id. gógóló; gógóró;
n. c'tà;
part. sái;
pro. v'dán; sánsán.
~ it *pro.* dándán, *see:* dán.
~ them *pro.* àn-án, *see:* àn¹.
~ they *pro.* nán-nán, *see:* nán.
~ you (pl) *pro.* nwá-nwá, *see:* nwá.
- oof! *id.* bap.

ooze *v.* òsò ;
vi. ònò² .
 oozing out *id.* wàs wàsà .
 oozing *id.* òs-òsò .
 open *adv.* vát ;
n. d'hàkà² ;
v. àkà ; àbàsá ; àpàsá ;
 gwèdàsá ; hàkà² ; lwàtá ; pé¹ .
 ~ country *n.* s'kàrgí .
 ~ head of corn *n.* d'bùrù ;
v. bùtù .
 ~ up *vt.* bàtámsá .
 ~-mouthed *id.* bèbbèe ; hà² .
 opened out *adv.* byàtàtá .
 opening *n.* d'kè .
 openly *adv.* táa .
 slowly opening *adv.* wâun .
 opportunity *n.* d'kèe .
 oppose jointly *v.* kítíkì .
 opposite *n.* d'hórmò .
 oppress *v.* dèvà .
 or *con.* alá¹ ; kó¹ .
 orange *adj.* gyòzó .
 orchid *n.* dòk jánká, *see:* jánká .
 order *v.* còcàbsá .
 ~ away *v.* yá¹ .
 ordered *adj.* cécép .
 origin *n.* d'ètè ; híd àn gèn .
 Orion *n.* Ómná dàptá .
 ornament *n.* v'càrí .
 orphan *n.* kwìbí .
 being an ~ *n.* m'kwìbí .
 oscillate *v.* vintà .
 ostentatious *n.* lògám d'hí ; m'lògò .
 ostrich *n.* zìmíná .
 other *adj.* d'hyàn .
 others *pro.* áhénánè .

Otter Shrew *n.* bìcú .
 ours *pro.* á'cò² .
 out of nowhere *id.* dógdógó .
 out of sight *v.* làbàsá .
 outburst *n.* rwànrwánnà .
 outlet (small) *n.* ì'kè .
 outline *v.* géndè .
 outside *n.* à'ísá .
 outskirts *n.* kóndò ; mámmámá ; pàngá .
 out-smart *v.* kárámsè .
 'oven' *n.* c'sàmá .
 over *n.* á'cònà ; pàsò ;
vn. m'pàsànnà .
 be ~ *v.* tá² ; táaká .
 ~-cook *v.* wàgdá .
 ~-do it *v.* kyúrámì .
 ~-eat *v.* tòlónkò .
 ~-fill *v.* dòkàsá .
 ~-kill *n.* d'rèvtké .
 overflowing *adv.* cwèbée ; rék ;
id. màdàmàdà ;
n. ù'wèré .
 overlapping *n.* s'képó .
 ~-turn *v.* vilksá .
 overcast *adv.* pùutàà ;
n. k'pàl góvgè .
 over-loaded *v.* hòdksé .
 over-pack *n.* káksà .
 over-stay *v.* màlá .
 over-taxed *n.* m'còkó .
 owl *n.* hwààrì .
 own *v.* cì .
 go one's ~ way *v.* yáatká .
 ox *n.* nàamá .
 oyster *n.* ì'gèn .

P - p

pacify *n.* c'lèemsè ;
v. rèsàsá .
 pack *v.* àpà ; dédgà ; mèrànsà, *see:*
 mèrà ; sóvò ;
vt. kàatá ; zògà .
 ~ in *n.* káksà .

be closely packed *v.* hòdksé .
 packed *adj.* dóvdóvó ;
adv. vèd .
 packed in *adj.* kítíp .
 packing corn *n.* zwégé .

package

- package *n.* d'pùnkù;
v. mēgà.
- pad *n.* dàatá;
v. dáp.
- paddling *id.* lēmbé lēmbé.
- padlock *n.* d'kwéedè; màkd án cìdkó.
- pah! *excl.* wàdéedá.
- pain *v.* sònkò.
emotional ~ *an.* s'lèbè.
pained *id.* láglágá.
painful *id.* sám.
painfully *adv.* kwìgrìkwìgrì.
throbbing ~ *n.* m'sàngà.
- paint *v.* c'kwètàmsè.
- pair *n.* cáará.
- palace grounds *n.* k'dáadà.
- palm (tree) *n.* hyán; kēnbè; kwàkà.
- palpitate *id.* vùkvùk.
- pan *n.* k'kwánò.
- pancake *n.* d'káká.
- pangolin *n.* dánkúnyà.
- pantry *n.* bēd c'neta, *see:* d'bè;
d'bìrgà .
- pap *n.* m'zùbú.
- papaw *n.* gwándà; d'gwándà.
- paper *n.* k'vá .
- parasite *n.* v'wàgà.
- parcel *n.* d'pùnkù.
- pardon *v.* kwìsí .
pardoning *n.* d'kwìsí.
- pare *v.* kwà³ ; pyàa.
- parenthesis *n.* ù'kécé.
- parrot *n.* àkú; kólkólò²; kwè².
- part *n.* bá¹; d'gàlá; ì'pòdè; ù'yòbó.
- partially-filled *n.* d'gèdà.
- parting *n.* d'gàsà.
- partition *n.* bāmá.
- partridge *n.* òbk wéttàrwé;
òbk-wéttàrwé.
- party *id.* jòu;
n. d'hètè .
- pass *id.* hwàt;
v. pàsànná.
~ excrement *n.* d'kwègdò.

pensive

- ~ into a hole *id.* lùc.
- ~ over *v.* dàktá.
- ~ wind *v.* ìlòvé; ì'lòvé.
- mountain ~ *n.* zìn.
- past *adv.* dè;
n. í'tòoké, *see:* tó¹.
- paste *id.* hòbhòbò;
v. wègálkè.
- patch *v.* dáapà; dàpká.
~ riveting *n.* c'dópó, *see:* dòpá¹.
- paternal *n.* d'ìnbù.
~ funeral gift *n phrase.* kácván yòn,
see: káci.
- path *n.* k'lèvé.
- patience *v.* kòkálkò.
- paw *n.* d'kàsè.
- pawn *n.* c'códó.
- pay *v.* còpá.
payment *n.* ù'còhò²; c'zàrà .
- peace *v.* rèsàsà.
~ -making *v.* ù'dáagó.
- peak *n.* dòngcò.
- peal *n.* v'ténó.
- peat *n.* k'dùmdùmnù.
- pebble game *n.* cékú.
- peck *v.* dòkò² ; dwéklé.
(continuous) *an.* s'dwèklò, *see:*
dòkò².
- peel *n.* k'kòkó;
v. òkòsò; pèndè; pèsé;
sòpàsà; swàrktàp; swàtàp;
vt. hyàlká .
~ epidermis *v.* hyàllà.
- peep *v.* hyòngó; vèvo.
- peer *n.* hyàarè; v'kèmé;
v. gòtó.
- peers *n.* gàkké.
- pen (for animals) *n.* d'bàndà.
- penetrate *v.* pùrùsú.
- penis *n.* d'dòká; d'húutú¹; d'lànkà ;
d'sònnò.
circumcised ~ *n.* d'kyángní.
- penny *n.* áahù; v'àníní .
- pensive *n.* s'kèkbò.
pensively *adv.* ték.

people

people *n.* nètá.
pepper *n.* cèetá; tàtásé; zángané.
 ~eater *n.* sòcèetá.
 kind of ~ *n.* à'tárgú.
perch (fish) *n.* bùrù; dáazòmò; dàkà¹.
 kind of ~ *n.* gùbù.
 Nile ~ *n.* dánbàrè.
perchance *adv.* ì'zìbkà.
perched *id.* dweez.
perfect health *id.* káu¹.
perforated *adj.* jòkjòkò.
perhaps *adv.* tàdéedá;
 id. màzé.
period *n.* v'dà; ù'ésásá; zámánè.
permanent lameness *n.* m'lèmè.
permeate *v.* hàbgá.
permit *vt.* làgà.
pernickety *adj.* càam d'wà.
persevere *v.* kòkálkò; rwáasà.
persistent ill luck *n.* v'kènè.
person *det.* ka;
 n. nòcò.
perspiring *id.* òs-òsò; pàp.
persuade *vt.* pàlà.
pester *v.* mòokó; pòtámskà.
pestle *n.* kúncù.
petrified *excl.* ìnáakà;
 v. ròzòò.
petrol *n.* m'nèvé.
pettifogging *adj.* càam d'wà.
petting *n.* c'rèsè.
petty *adj.* càam d'wà.
phantom *n.* d'hórmò.
pheasant *n.* òbk-wéttàrwé.
phlegm *n.* k'gàhámà.
phobia *n.* ràkásà².
physic nut *n.* góngówáali; kòknò;
 kònyó.
pick *v.* rògádsà.
 ~ fruit *v.* káa¹.
 ~ out *v.* dégálkè; gèsé; kápsà;
 kèkà.

pinnacle

~ up *v.* bèngsá; dáptè; déetè;
 dèrgsé; jàbgsá; kèkà; zàgà²
 ;
 vt. òmó².
 ~ up lightly *id.* mét.
pick-axe *n.* cìdkó; k'dígà.
pick-up truck *n.* d'pándá.
picture *n.* hòtó.
piece *d'geda*;
 n. d'gàlá; v'gàlá; d'gúngù;
 d'gyúngù; d'kápsá; d'páalá;
 ù'yòbó.
 in very small ~s *adj.* wézwézé.
pieces *n.* m'yátrá.
Pied Crow *n.* yògò.
pier *n.* k'bámçò.
pierce *id.* pàràs;
 v. còkò; dóokò; gèdèsé;
 kyòró; kyoso; tùrùs; túsù;
 vt. kèlá.
 ~ all * ~ over *v.* kèrmà.
 ~ open *v.* kèsà.
pierced *adj.* jòkjòkò.
piercing sound *id.* kyàs; kyòs.
pig *n.* àlédè.
pigeon *n.* bàrgbàrgú; tántábàrà.
 cock ~ *n.* kwèsám tántánbàdà.
 Speckled ~ *n.* lèpé¹.
Pigmy Kingfisher *n.* cíncàr.
pile *n.* dómbá; d'kùsù²; d'kwìçbì.
 ~ up *v.* dòdà; géndkà; kwìçí; tòosè.
 ~ up carefully *v.* rózgà.
piled up *adj.* dóvdóvó;
 id. dóngdóngó.
pillar *n.* bàmçò; k'bàmçò.
pimple *n.* cìckî; k'dùdú.
pin *n.* v'pí;
 v. ròtká.
 ~ down *v.* lèpè².
pincers *n.* v'àbà.
pinch *v.* bòsà¹; kyótmò; kyòtò;
 làlàsá; pótámkà; zàkà.
 ~ off a fragment *v.* òkònnó.
 ~ out *v.* bésà.
ping! *id.* kyòt.
pinkish *id.* hànhànà.
pinnacle *n.* v'hwénké.

Pin-tailed Whydah

poison

Pin-tailed Whydah *n.* òdìngó.

pip *n.* v'yàanà.

pipe *n.* d'òrò.

pit *n.* bìlòngnò; d'dwà; d'wà

pitch-black *adj.* s'rimcíp.

pitcher *n.* d'bímá¹; ì'bímá¹; k'cidi;
ì'gàdù .

pith *n.* d'èbè.

pitter-patter *id.* gìdìdì²; kàtàp.

pity *excl.* á'á;
vn. m'zai.

pizzicato *v.* kyótmò.

place *n.* d'bà; bá¹; d'kèe ;
pro. vù;
v. pàtàrskà; sàkàsá¹; sògò;
vt. tàdàsà.

assembly ~ *n.* bàd'kàrgà, *see:* d'bà.
their dwelling ~ *n.* bánà.

plague *n.* bùlàbúlá¹; pòkró.

plainly *adv.* táa.

plait *n.* s'gà.

plan division *v.* kyàaká.

plane *n.* k'zírgí.

plant *n.* v'hwènyàlà;
v. gwà².

~ louse *n.* b'èd'è².

plants *n.* c'pòtkà-pòtkà, *see:* pòtà.

planting ridge *n.* v'kyó.

plaster *n.* c'vòsà;
v. kòkcò ;
vt. vòsà .

~ in *v.* swèpá.

plate *n.* k'téllé.

platform *n.* d'pùgè.

play *id.* kùuìn;
n. d'òlò; fyàakánwáá; d'hètè ;
hwèrè;
v. ròbnà.

traditional ~ *n.* hwàakán wáá.

pleasant *n.* d'kèmé .

'please' *excl.* gág c'dèbè; hábá¹; pyà.

pleasure *n.* hénù d'kèmè.

plegm *n.* k'òlò¹.

plenty *adj.* rórka.

plentiful *adj.* à'páskà.

pliable *adj.* lànklànkù.

plod *v.* dákárcò.

~! *id.* kángás; lèun.

plodding *ad.* dàprè-dàprè;
id. kímlikímli; kyúk kyúk;
lèlèlè.

plonk! *id.* d'èk; f'èrèp; f'òtòp.

plop! *id.* c'ùmbút; kántál; kók;
kyúrbút²; pòk²; t'andàm.

plot (land) *n.* d'bòngnè; d'gárgátà.
grass ~ *n.* wàalà.

plough *n.* hwàakò ;
v. hàbsá; káblá.

hand-~ *n.* d'kàrmà.

ploughed soil *n.* d'kwèirù .

ploughing *vn.* kàná²; m'kùlù⁴ .

pluck *v.* bàkà ; káa¹; kósmò;
kyótmò; kyòtò; rògádsà;
tòkò; zùtásà.

plug *v.* l'èné¹.

plum-like fruit *d'*bàrgá.

plump *ad.* tàmtàtà ;
adj. bìp²; bùgtùm; hòzhòzò;
adv. v'ègtàm;
id. hàrhàrà; yògòòm.

~ face *adj.* mògòm; yògòm.

plunder *n.* d'lòmó.

plunge *adv.* cábát¹;
v. dúvkù; pàa ; t'urùs.

~ weapon *v.* lòkò.

poaching *n phrase.* kácàv d'lòmó, *see:*
káci.

pod *n.* d'kémprà; k'kòkó.

locust bean ~ *n.* kámpàlà.

young ~ *n.* gùdù.

point *n.* v'rómó.

~ out *vt.* w'ègá.

pointed *adj.* révrévé.

pointed-up *id.* g'ingàa.

pointer *v phrase.* ì kwèsákà.

pointlessly *adv.* pàsánkàkálá.

poised *adv.* dwit'rii; z'èbòò.

poison *n.* d'gàgè ; m'làbá¹; rénó.

~ arrow *n.* deeld m'laba.

apply ~ *v.* làbá¹.

poisonous cactus *n.* làlì.

poisonous sap *n.* m'làlì.

poke

poke *v.* **dòrònnó**; **kyù**; **sògmá**;
swàgàp; **tàpá¹** .
poked *id.* **mágmágá** .
pole *n.* **v'kènbè**; **v'pèzá** .
police *n.* **dwàgàgàrì** .
pollen *id.* **pùkàa** ;
n. **ù'kwèré** .
pond *id.* **síndim** ;
n. **k'bàn**; **k'dwà** .
ponder *an.* **hébhébo**;
v. **s'kòonó**; **làna**; **pérámkà**;
vt. **gòtó** .
ponderously *id.* **pìdìdì** .
poof! *id.* **lèp** .
poor condition *id.* **hwèkmèl** .
poorly (ill) *id.* **kwèntèem** .
poor performer *n.* **m'làmbà** .
poor person *n.* **kàlké**; **kòbnòcò**;
m'kwìbí .
poor shooter *n.* **làmbà** .
poorly grown *ad.* **gàtàrnò** .
pop! *adv.* **vác**; **vúc**;
id. **mòt**; **pàrá**; **pàal** ; **pàp** .
porch *n.* **ù'gùbù**; **d'kàbà** .
porcupine *n.* **yùgù** .
porridge *n.* **ù'gòndò**; **d'kwátkà** ;
c'pátpátò; **ù'wàamà** .
portion *n.* **d'pòdè**; **ì'pòdè** .
positioned, well *adj.* **cécép** .
possess *v.* **cì** .
 ~ by evil spirit *id.* **kyòskyòsò** .
not ~ *v.* **zátdá** .
possibly *adv.* **bàrù**;
excl. **hè** .
post *n.* **v'cé** .
postpone *v.* **kùzú**; **kùzásà**, *see:* **kùzú** .
posture *adv.* **róré** .
pot *n.* **ì'dòrò**; **gwab badam en** .
 bake ~ *v.* **zòmà** .
 ~bellied *ad.* **hàd**;
 id. **mòdódò** .
 clay ~ *n.* **ì'gàdù** .
 cooking ~ *n.* **d'sìpkú** .

prepare

potash *n.* **kánwá**; **m'làdé** .
potash ~ *n.* **k'dògsá**; **d'hyágbù²** .
potter *n.* **máagè** .
storage ~ *n.* **k'són** .
unbaked ~ *n.* **k'yòomò** .
water ~ *n.* **k'cidi** .
potash *n.* **ù'hyágbù²** .
 ~ pot *n.* **d'hyágbù²** .
potato *n.* **d'kúnkú** .
potion *n.* **càráké**; **d'gàgè** ; **d'gèdá** .
potsherd *n.* **d'gyógbò** .
pottage *n.* **m'rúné** .
poultice *n.* **c'lèpkò**;
v. **bóokò** .
pounce *id.* **làlàlà** .
pound *v.* **bìdgsí**; **kyùktú**; **lòpò**; **ròpò**;
sòolá; **tèmè**;
vt. **dó¹** .
 ~ again *v.* **dwíklá** .
 ~ corn *v.* **kímá** .
pounding *n.* **s'dò** .
sound of pounding *id.* **dùk** .
pour *adv.* **ródódó**;
v. **hèlksé**; **kèdè**; **kòbò²**;
kwáagà; **pàpàsá**; **pàtà²**; **zèské**;
zùskà .
 ~ out *v.* **kivú**; **séngkà** .
pouring out *id.* **dòkdòk** .
poverty *n.* **c'kòbnòcò** .
powder *n.* **m'kwín** .
power *n.* **m'wèsè** .
praise *n.* **c'bòmò**; **d'hwélsè**;
v. **bòmò²** .
 ~ boaster song *n.* **d'gèdmò** .
prattle *an.* **c'gásrá** .
prayer *n.* **cèpkò** .
 ~ place *n.* **cèpkò** .
pray *v.* **cèpká** .
praying mantis *n.* **dáptá¹** .
precarious *ad.* **pákádknàa** .
precise *adj.* **kìntàm nù'cón** .
 precisely *adv.* **dégdégé** .
pregnant *v.* **ùbàrsì** .
 looking ~ *id.* **hyók** .
pregnancy *n.* **d'ùbú** .
preoccupied *adv.* **kàgàggà** .

prepare *v.* **dàansá**; **gácba**; **gwáabà**;
kàcbá; *c'* **kwètàmsè**; **sàknà** ;
tàdbá; **zègá**;
vt. **màmgsá**.
 ~ mush food *v.* **làktá**.
 ~ poison *v.* **làbá¹**.
 ~ self *v.* **wàlgá**.
 preparing food *n.* **làkcù**.
 prescribed *adj.* **gèbéstè**.
 present *n.* **sákó** .
 preserve *v.* **dédgà** .
 press *v.* **càkà¹**; **dàg²**; **dàagá**; **kyàagá**;
ù'lóu; **pòtánkà**.
 ~ against *v.* **mòdksé**.
 ~ down *v.* **kyà**; **kyù**; **lèpè²**; **lò**; **nà**.
 ~ down deep *v.* **kyàamsà**, *see:* **kyà**.
 ~ in *v.* **úvsi**.
 ~ on *vi.* **hùdú**.
 ~ oneself *v.* **càkésè**.
 pretend *v.* **bàlà**; **gèmgésè** ; *c'* **pàlkà**;
yáagsà.
 pretence *n.* *c'* **gàbèsè**; *m'* **là** .
 prevent *n.* **gàdgò** ;
v. **gédgà**; **hòlà**; **pìtlá**; **wéeksé** .
 prey *n.* **m'sáki**.
 prick *v.* **zòbò**.
 pricked-up *id.* **gìngàa**.
 prickle *n.* **v'còckò**.
 priest *n.* **mágàzí**.
 prison *n.* **kùrkúkù**.
 prize *n.* **k'sàpùlàgò**.
 problem *id.* **kánkàncì**.
 proceed *vi.* **dàngá¹**.
 ~ with *v.* **dàngtá**; **tòosó**.
 processed *id.* **gèmgèmè**.
 proclaim *v.* **bàsá** .
 proclamation *n.* *d'* **bàsà**.
 procrastinate *v.* **évsè**.
 produce (crop) *v.* **ògá**.
 productive *id.* **kwènènè**.
 profanity *n.* **à'dèmlò**.
 proffer and withdraw *id.* **lènk súsú**.
 profligately *adv.* **pàsànkàkálá**.
 profusely *adv.* **hwàsàssà**; **jàdàdà**;
jèjjèjjè; **jwèdèdè**; **yòdòdò**;
id. **hàm¹**; **jèk**; **mèsmèsè**.

progress *n.* **m'hyá**;
v. **mácmà**.
 prolapse of the bowel *n.* **d'gèglé**.
 prolific *id.* **kwènènè**.
 prolifically *adv.* **tùktùkù²**.
 promiscuity *n.* **d'ómò¹**.
 promise *v.* **kìnmàn làlkò**.
 ~-breaker *n.* **bàsá d'kwèrmà**.
 prompted *v.* **gágskà** .
 pronounce *n.* **hòbányànè**.
 prop *n.* **kánk àn sàpà**;
vt. **tàdàsà**.
 ~ against *v.* **còdà**.
 ~ up *v.* **bègá¹** ; **sàpà²**;
vt. **pègá**.
 Prosopis oblonga *n.* **kèrè**.
 prostrate *adj.* **gècmàl**.
 protect *v.* **règdá** .
 protruding *adj.* **cùkkàd**; **yàkàkà**;
adv. **yúdúdí**.
 ~ teeth *id.* **yàzàzà**.
 proud *adj.* **bóngkà**;
n. **lògám d'hí**; *m'* **lògò** .
 be ~ of *v.* **ósskò**.
 prove (test) *v.* **táksè**.
 proverb *n.* **d'gómá** .
 provisions *n.* **d'kìgbù**.
 provoke *n.* **s'tàkà**;
v. **c'dwèvlè**.
 provocation *n.* **d'kwánknà**.
 prudence *n.* **hánkàlí**.
 prune *v.* **ódámkà**.
 psshaw! *id.* **kárát**.
 puberty *n.* **dùkkí**; *c'* **làglù**.
 pubic hair *n.* **v'kòmà**.
 publicity *n.* **d'bàsà**.
 puff *adv.* **mùs**; **pùs²**;
id. **fif**; **fiffiffi**; **fii**.
 ~ adder *n.* **bómó¹**; **òbál-bòmò**, *see:*
òblá; **ùsù²**.
 ~ out *id.* **sùc**.
 ~ up *id.* **bíkím**.
 continuous puffing *adv.* **mùs-mùs**,
see: **mùs**.

- puffed up *ad.* pèkàdknèè;
adj. bóngkà; rédedé;
adv. bóngbóngó; hòkhòkò;
hùndùm; tíndíl;
id. kwígígí.
- pull *v.* fàmki-fàmki; fùmú ; hùkà;
hùkú;
vt. hùmù; nàkà .
— in *v.* sùtù.
— off *v.* pàasá.
— out *v.* fémte; kèdà;
vt. hòlò.
— up *v.* òmgó; vùgù.
be pulled *ad.* tëndèem.
- pullet *n.* ròbó.
- pulp (of gourd) *n.* k'vèró.
- pulsing *adv.* vák.
- pumpkin *n.* d'òbò.
— plant *n.* kètè².
- puncture *n.* s'dò .
- punish *v.* mèkàsà; pòdmò; vèná.
severe punishment *n.* kàhúré.
- pupil *n.* kan laasi, *see:* làasà.
- pure *id.* kálkálá¹.
- puree *id.* hòbhòbò.
- purgative shrub *n.* hézhéze³.
- purlin *n.* d'àrmá.
- Purple Glossy Starling *n.* wéyàwéyà.
- purpose *con.* àz.
with — *adv.* dàin.
- purse lips *v.* bèdè³.

- pursue *v.* dàktá;
vt. vògà.
- pus *n.* àmá¹; m'lèclá;
v. léclà.
blister with — *n.* àm kùutkù, *see:*
kùutù.
- push *v.* hàdgsá; mòdksé; sùlgsú;
vt. cùkú.
— deep *v.* kyáamsà, *see:* kyà.
— down *v.* kyà.
— in *v.* kàtà.
— in/out *v.* gètòsò.
— on *v.* dàktá.
— out *v.* dáskskà.
— over *v.* tasmà.
— up *v.* cúkkà; dáskskà.
pushed out *id.* kógógó.
pushing *id.* hòdhòdò.
pushing through *id.* lúlulú.
pushy *n.* ù'gèzgezè.
- put *v.* dwèdáká; sògò.
— aside or away *vt.* pàgàsá.
— down *v.* cìttá; gígá¹; kígá.
— in *v.* hòpó; tàpá²;
vt. dèlé .
— off *v.* évsè; kùzàsà, *see:* kùzú.
— on *v.* dòdà; sàkàsá¹.
— out *v.* rímsì .
— to one side *v.* kùtkù.
- putrid *n.* m'kóo.
- python *n.* òbál-pée, *see:* òblá.

Q - q

- quaff *v.* hàpàsá.
- quarrel *v.* dàrà²; dùmú.
- question *v.* ìpkù.
— mark *n.* ìpkú.
- quick *n.* gàràmsá;
v. zàgìsí.
—! *id.* fyáin; kákkákkí.
quicker *adj.* kárú.
- quickly *adj.* ròfròfò;
adv. cót; fùt ; mází; tàl;
wèdwèdè ;
id. gàzgàzà ; kákrá-kákrá;
làmplàmpù; párát.
- quiet *adj.* swéen;
adv. dànglí ;
v. dèbá; péerè; rèsésè.
—! *excl.* kàmá².
- become — *v.* ù'dáagó; ì'hyókò.
- quietly *adv.* bódbódó¹; hèreère;
id. bódó; hwèrèrè.

quiver

quiver *n.* v'**dàlà**.
quivering *id.* **dègdègè**; **gìdgidì**².

reconcile

quotation marks *n.* **ù'gwédásá**.

R - r

rabbit *n.* **zòmò**².
race *v.* **bàakú**.
racket *n.* **ù'gùdgdùdù**.
radio *n.* **rédi'ò**.
rafter *n.* v'**kàkcò**; **d'sà**.
rag *v.* **dùmú**.
rail *n.* v'**pèzá**.
rain *id.* **càccàccà**;
n. **mènkè**; **c'póoknò**;
v. **càdà**; **kwìzkwìzì**; **mískà**.
~ sign *n.* **ù'kòkkó**.
rainy season *n.* **ù'gwèsé**; **hwèlá**
nàyóro.
rainy season shrub *n.* **dùuhù**.
warn of ~ *v phrase.* **dwak u'koko**,
see: **ù'kòkkó**.
rainbow *n.* **ròngà**.
raise *v.* **kikàa**.
~ hand/stick *v.* **yàngkà**.
~ up *v.* **zèngà**.
raised doorstep *n.* v'**gòdà**.
raised up *adv.* **zèndèl**.
raised up slowly *id.* **kikàa**.
rake *n.* v'**zàagcò**;
v. **jágrà**; **záagà**.
ram *n.* **rùgmú**.
~ in (often) *v.* **kyùktú**.
~'s long neck hair *n.* v'**lòmò**.
ramparts *n.* **sàlá**.
town ~ *n.* **k'làasà**.
random *id.* **hàdgò**.
randomly *adv.* **d'bìrámbíntù**.
rank *adv.* **hwìcì** ;
n. **bòoyí**.
ransom *v.* **tòssò**; **tòvò**.
rap *v.* **kòdò**.
raphia *n.* **k'òrò**.
~ vinifera *n.* **kènèbè**.
rash *adv.* **hyòorò**.
rat *n.* **làgù**; **nìnmú**.
~ trap *n.* **d'kàtáwà**; **d'kàttáwà**.

black ~ *n.* **làg-rímúní**, *see:* **làgù**.
rather *con.* **álà**¹.
rattle *n.* **k'bágbágo**; **cègé**; **hwècè**;
ì'zàngá.
calabash ~ *n.* **ù'kyáabá**.
children's ~ *n.* **k'zóngá**¹.
rattling *id.* **káram-káram**.
raucous laughter *n.* **c'kèklé** .
ravenous *n.* **tórhógò**.
eat ravenously *v.* **làkàmsù**.
raw *adj.* **iyoré**; **pòtò**;
adv. **ràdbàl**.
~ fruit *n.* **d'gámà**.
razor *n.* **ì'lélà**.
reach *vi.* **cá**¹.
read *v.* **kárantá**.
ready *adv.* **zèbòò**;
an. **à'cègá**;
v. **tàdbá**.
~ to *v.* **lávà**¹.
get ~ *v.* **kàcbá**; **kòpnò**²; **wàlgá**.
really *adv.* **kéyé**¹;
excl. **hòdánbò**;
id. **kéng** .
reap *n.* **kémé**.
reappear *v.* **pèlá**.
rear *n.* **c'baté**.
reason *n.* **d'ètè** .
rebel *v.* **áksè**; **lèpké**; **zwáaskì**.
~ against *v.* **zàngá** .
rebuke *v.* **dèmé**; **kàagá** .
recall *v.* **bàkàsá** .
receive *v.* **cílkà**; **gónkà**; **kàbà** .
receptacle *n.* **d'gúrgù**; **tákrá**.
reckless *adv.* **hyòorò**.
recognition *n.* **d'bò**.
recompense *n.* **sòtòsò**.
reconcile *v.* **màmgó**.
reconciliation *n.* **d'màmgó**.

recover (get better)

recover (get better) *vi.* **cècká**; **hyàaká**;
siká; **zàgádkà**.
 recovering *n.* **síkú**.
 recreation *n.* **d'hètè**; **hwèrè**.
 red *adj.* **gyòzó**; **zá²**;
adv. **yòzòzò**;
n. **ù'kòkkó**.
 ~ ant *n.* **mèsè**.
 ~ locust *n.* **rwànrwànnà**.
 ~ monkey *n.* **dàpt-gyózó²**.
 ~ weed *n.* **m'bàncò**.
 red-bellied Senegal parrot *n.* **kwè²**.
 Red-billed Wood-Dove *n.*
gòràbdàlándá.
 Red-cheeked Cordon-bleu *n.*
hwíndì.
 Red-eyed Turtle Dove *n.* **gòràb**
púsú.
 Red-flanked Deeka *n.* **zòor gyózó**.
 red-flowered weed *n.* **hwèlá nás**
wáalà.
 Red-headed Weaver *n.*
hyáagèngè.
 redeem *v.* **tòssò**; **tòvò**.
 redeemer *n.* **d'gwáamà**.
 redo *v.* **pòolá**.
 reduce *v.* **hàbà²**; **hèbé**; **kwísí**; **mààksí**.
 reed *n.* **v'gwàn**; **pèrèrè**.
 ~-flute *n.* **kwèsè¹**.
 reed-buck *n.* **tàná³**.
 reeling *id.* **lágglágá**.
 reflect (meditate) *an.* **hébhébo**;
v. **kèkbá**.
 reflection *n.* **kèkbò**; **pèrmò**.
 reflection (mirror) *n.* **d'hòràmcó**.
 reflection in water *n.* **d'hórmò**.
 re-form *v.* **ábá**.
 refrain from *vt.* **làgà**.
 refuse *v.* **hálà**; **hàrsá**.
 ~ to recognize *v.* **kùzú**.
 ~ to return *id.* **lèk díyá**.
 refusing *n.* **hàlsánà**.
 `refuse heap *n.* **k'bikì**.
 refute *v.* **bìbá**.
 regardless *adv.* **tásámsà**.
 reign *n.* **c'gòmò**.
 reins *n.* **hàrká**.

repair

reject *v.* **bìbá**.
 rejoice *an.* **c'zántká**;
v. **òbgò**.
 rejoicing *n.* **púsú c'dèbè**.
 relapse *v.* **yàpávkà**.
 relate to *v.* **hádka**.
 relative *n.* **hànù**.
 relax *n.* **d'pàmàskái**;
v. **bàtèsé**; **bàdá**; **mààksí**;
sikásà, *see:* **siká**; **yàgà**.
 relaxed *adj.* **hòzòò**;
adv. **bàtà d'dán**; **bátás**;
id. **bòdò**;
v. **bàtúsù**.
 relaxed *id.* **fèlà**.
 release *v.* **bàtà**; **bùtáskà**; **sètésè**.
 relent *v.* **wàktá**.
 relieve *v.* **d'gwà²**; **hwèràsá**.
 ~ oneself *v.* **bàsá**.
 religion *n.* **d'Lélà**.
 relinquish *vt.* **yèddè**.
 rely *n.* **sákkù cón**.
 ~ on *v.* **gwèzè**.
 remain *v.* **lāsòkò**.
 ~ for a long time *v.* **gòskà**.
 ~ small *v.* **pàràntà**.
 remaining ration *n.* **lávçù**.
 remains *n.* **m'kóò**.
 remark *an.* **c'gásrá**.
 remember *v.* **bàkàsá**.
 remind *v.* **bàkàsá**.
 remonstrate *v.* **sónúndèbè**.
 remove *v.* **àpà**; **àvà¹**; **àkàskà**; **gàsà**;
gécma²; **ìbà**; **kèdà**; **rúti**;
zògáskà;
vi. **nóktè**;
vt. **hòlò**.
 ~ outer skin *v.* **hyállà**.
 rend *v.* **pèlè**.
 renegade *n.* **ù'kúzá**; **à'táaltáalà**.
 renowned farmer *n.* **dánwéré**.
 re-open wound *v.* **tónésè**.
 repair *v.* **dòpá¹**; **màngsá**;
vt. **màmgsá**.
 ~ temporarily *v.* **dáapà**; **dàpká**.
 ~ well *v.* **kwèèdè**.

repeat

repairing *n.* **c'dópó**, *see:* **dòpá¹**.
 repeat *v.* **hyàakská**; **rèrá**; **sìssà**.
 ~ memorably *v.* **illàmsá**.
 repent *v.* **bìtàm c'hwín**.
 replace *v.* **méstà**; **sòtò**; **swègé**.
 replacement *n.* **c'swègé**.
 replete *id.* **kwíng**.
 reply *adv.* **báadé**.
 re-pound *v.* **dwíklá**.
 represent *v.* **làvà²**.
 reprimand *v.* **kàagá**.
 reprove *v.* **kàagá**.
 reptile *n.* **dánkúnyà**.
 ~ skin *n.* **k'sóplá**.
 request *v.* **kóná**.
 required *adv.* **wèdwèdè** ;
n. **wèdwèdánádúut**.
 rescind *v.* **hyà²**.
 rescue *v.* **gwáá**; **gwáámì**.
 rescuer *n.* **ká d'gwáámà**, *see:*
gwáámì.
 resemblance *n.* **m'hyó**.
 reserved *adv.* **róré**.
 reshape *v.* **ábá**.
 residue *n.* **c'bèdé**; **ù'hàbdò**.
 resignation *n.* **c'códó**.
 resisted cooking *adj.* **kàgádkà**.
 resonance *id.* **kàgàt** ; **kògòt**.
 respect *n.* **k'gwìn**.
 disrespectful *n.* **d'gwèn²**.
 disrespectfully *ad.* **zènkrem**.
 respected *adj.* **zìikámzì**.
 rest *n.* **d'hwèrá**; **c'kàlà**;
v. **cìlksá**; **hwèrá**; **rèsésè**;
sìkásà, *see:* **sìkà**.
 allow to ~ *v.* **hwèràsá**.
 resting *id.* **bòdò**; **dwèez**.
 restless child *n.* **s'pákí**.
 restlessness *id.* **wèncè wèncè**;
n. **ù'kècèkéçè**; **rigàlcù**;
ù'sèkséké; **vèntèvèntè**.
 restoring *n.* **síkú**.
 restriction *adj.* **gédán**.
 resume *v.* **yàpávkà**.
 resurface *v.* **pálkà**.

rinse

resuscitating *n.* **síkú**.
 retaliate *v.* **sòtòsò**.
 retch *id.* **hákáp**.
 retreat *v.* **térgà**.
 return (give back) *v.* **dòogtá**; **méstà**;
místà ; **pútti**; **váaktà**.
 return (give-back) *v.* **pùtù**.
 return (go back) *v.* **gìiká**;
vi. **dòogá**; **váakà**.
 ~ home *v.* **yà²**.
 (of illness) *v.* **yàpávkà**.
 returning present *n.* **d'gwà¹**.
 reveal (secret) *v.* **pèèkò**.
 revenge *n.* **sòtòsò**;
v. **sòtòsò**.
 reverse *v.* **térgà**.
 revive *v.* **gápskà**.
 revolve *vi.* **bàlmá**.
 rhinoceros bird *n.* **màgúrwà**.
 rib *n.* **v'kàbó**.
 rice *n.* **bényá**.
 ~ and beans *n.* **bínyànyàlà**.
 ~ cake *n.* **d'àcidàmái**.
 ~ dish *n.* **bózrò**.
 hungry ~ *n.* **pòòcò**.
 sesame and ~ *n.* **hyòkán-bínyá**.
 stalks of hungry ~ *n.* **c'wáalà**.
 rich *adj.* **àyànyànà**;
n. **ù'yàmbásà**.
 become ~ *vi.* **kùmù**, *see:* **kùmá**.
 riddle *n.* **kwírkwíryá**.
 ride *v.* **dèvà**; **sàkà**; **sàkésè**.
 ridge *n.* **v'bèdàà**; **có¹**.
 ~ for planting crops *n.* **v'kyó**.
 right (correct) *i'* **gèbskè**;
ad. **hónhónó** ;
adv. **gèbèskè**; **zìgdìp** ;
id. **kwíng**.
 right (not left) *n.* **kómá s'tò**, *see:*
à'kómá.
 ring *n.* **v'kwàntà**.
 archer's ~ *n.* **d'màkà**.
 jangling rings *n.* **v'kéngní**.
 ring (sound) *id.* **kéng** ; **pángrám**.
 ringworm *n.* **ù'génè**; **ù'kyòksò**.
 rinse *v.* **zòbgó**; **zúgtù**.

rip

- rip *v.* lònónkò; pèlè; sòlàmsà ;
tòkò.
—! *id.* kàu².
rip! *id.* swàràp.
ripping *id.* kyàan.
- ripe *id.* lèblèbè; mù¹.
ripen *v.* hàlgbá; òná ; pòò ; ùlú.
start to ripen *v.* bùtù.
- ripple *n.* d'mózo.
make a ~ *v.* mòzà.
- rise *id.* kùuìn;
v. zàgà² ;
vi. ùnú¹.
— up *v.* gúdgkà; pàpká .
rising ground *n.* m'tàdtàdà.
- risk *n.* d'bàlké;
v. gáa hàngò; kóptkè .
- rite of passage *n.* v'gwé³.
- river *n.* gén; k'kòrò.
— bank *n.* bìlè².
- riveting *n.* c'dópó , *see:* dòpá¹.
- road *n.* k'lèvé.
- roam *vn.* c'kàrbà.
- Roan antelope *n.* gèèvé.
- roar *id.* kyáin;
v. gúdgkà.
— of laughter *id.* hàhàhàa.
— of rain *id.* kàkrà-kàkrà.
- roast *v.* páprà; rádbà; zóo .
- robbery *n.* c'gédó.
- robin *n.* sémbàrè.
- rock *n.* ù'dòkò.
— salt *n.* gùmígyòzìnè.
- rod *n.* k'dàksá; v'mágwírí;
v'sàngàmòoré.
metal — *n.* k'kòmò.
- rodent *n.* làgù.
bachelor — *n.* dìkù .
black — *n.* làg-rímúní, *see:* làgù.
fast kind of — *n.* làgpúsú, *see:* làgù.
kind of — *n.* hyànyán rìsì; kàlfá; kè
d'gwé; kwèdè²; kwintád
zòorè.
loner — *n.* làgmélé, *see:* làgù.
small kind of — *n.* yàawíndá.
- Rogeria adenophylla *n.* k'lòlòlò.
- rogue *n.* hìvì.

round

- roll *v.* nàrgsá .
— along *v.* bìrgsá.
— over *v.* bírgà .
grass — *n.* d'àrmá.
rolling *adv.* wágdá wágdá;
id. gàlgàlè.
- Roller (bird) *n.* àgâu.
- roof *n.* à'bèmé; dèbè; d'sà;
v. bèmé.
— frame *n.* v'kàkò.
— hoop *n.* v'gàdé; ì'gàté.
— of mouth *n.* k'lànkàcì.
part of — *n.* ì'gyòbò.
removable — *n.* d'sìpì.
roofing stalks *n.* kùzgnù.
roofing tool *n.* cùbú.
- room *n.* k'kùrú.
- root *n.* v'gàarù;
v. kàa² .
- rope *n.* k'gàn; v'hwèn; d'tàcò .
— for attacking beehives *n.* tóogò.
— for firewood *n.* ù'gàn .
— game *n.* k'búdu.
— of tobacco *n.* ù'gàn .
hunter's — *n.* rùcú.
tether or hobbling — *n.* k'dàngò.
- rosewood tree *n.* lèmbò.
- rot *v.* céetkà; wágdá ; wáklà¹;
zámkà; zúgkù; zúgtù .
- rotate *v.* rígnà;
vi. bàlmá.
- Rottboellia exaltata *n.* hìlámláká.
- rotten *v.* zúgkù.
— thing *n.* k'zúgtá.
- rough *adj.* hwâu ; sùksùkù;
yàpàrknee;
id. hàgàr-hàgàr; hwàkmàl;
n. hàgè; m'hàgè; sàmbì sàmbì
;
v. dùmú; gáplà².
roughly *adv.* ràbàbà.
roughness *n.* gàgàrgàgrò.
- round *adj.* dògròt;
id. dót; kwirkwírì.
— grave *n.* dòmò².
come — *v.* rìgú.
go — *v.* dáská ; rìgànkà.
go the long way — *v.*
s'kòndòkòndò.

roundabout

sarcasm

not well rounded *ad.* **dúngdúngú.**
 rounded *id.* **gírgírí; líp.**
 turn ~ *ad.* **kákkálá²;**
 vi. **pànká¹.**
 roundabout *n.* **m'álá.**
 rove *v.* **gàagù ;**
 vn. **c'kàrbà.**
 ~-beetle *n.* **màràrú.**
 roving *n.* **rigàlcù.**
 row *n.* **v'lòkò; v'ròngò.**
 ~ of cut corn *n.* **ù'zàgmò.**
 arrange in rows *v.* **édgà.**
 in a ~ *n.* **v'kyòrò.**
 in rows *adv.* **tàdàdà;**
 id. **tàtàtà.**
 rowdy *ad.* **ràkàkà .**
 rub *v.* **kèksé; sèkàmsè; sèdè;**
 sùktú; sùkú¹; tàktá ; ùsá.
 ~ away *v.* **vót.**
 ~ grease on *v.* **lònkó.**
 ~ on poison *v.* **làbá¹.**
 rubber *n.* **m'lón.**
 ~ tree *n.* **dàbà; kàmà.**
 ~ vine *n.* **hyòn².**
 rubbish *n.* **k'bikì; ù'wèré .**
 rubble block *n.* **d'kàglá.**
 rude *v.* **èlávskò.**
 ~ act *n an.* **c'màndrà.**
 rudely *adv.* **ràbàbà.**
 rudeness *n.* **èlàvsò; d'gàntá ;**
 m'jàdà.

ruffled *adj.* **bùzùzù;**
 id. **jèktèl .**
 rumble *adj.* **vògvògò;**
 adv. **jìjìjìjì;**
 id. **còròrò; hàuu; kògògò;**
 kùgùgù; kùu; rùtùtù;
 v. **dùmànkà.**
 rumen *n.* **k'bùcú.**
 rumour *n.* **bànanàkà;**
 v. **zòmò.**
 run *v.* **yàktá;**
 vi. **sòmá¹.**
 ~ away *v.* **àlgá; dàklà; pémkè; tèkté.**
 ~ helter-skelter *v.* **gèlgké.**
 ~ off *v.* **gèlgké; gèlk án kwèèvé.**
 ~ off road *v.* **hàtà.**
 ~ quickly *v.* **zòlksé.**
 eyes running *ad.* **mònmònò.**
 running *id.* **gwèdgwèdè .**
 rung *n.* **v'bèdgcó ; v'lévcò.**
 rush *adv.* **wèdwèdè ;**
 id. **bìbìbì; hàgàt.**
 rush in *v.* **pèté.**
 rushing *adv.* **zòngzòngò;**
 id. **bàbbàbbà; hàuu.**
 rushing in *id.* **kyárbát.**
 rust *n.* **sáasà.**
 rustle *id.* **hwàgàggà; hwèu; kògògò;**
 kwàgràp; sóksókó.
 rustling *id.* **kàgàgà.**

S - s

sack *n.* **k'bàhú; v'rèngé.**
 sacrifice *n.* **d'hòzá; d'pìskù.**
 chicken ~ *n phrase.* **kàcvàn cèpkò,**
 see: **kàcì.**
 sad *v.* **cècàmsé.**
 ~ day *n.* **hwèd yòndé.**
 (of horse/donkey) *id.* **kìdòò.**
 saddle-cloth *n.* **k'káafó .**
 safety pin *n.* **v'pí.**
 saliva *n.* **c'lòonó; c'téi; téicànkwèdé.**
 salt *n.* **m'gùmù.**
 ~ bag *n.* **v'léngé.**

mangul ~ *n.* **gùmí gyòzíné, see:**
 m'gùmù.
 rock ~ *n.* **gùmígyòzìnè.**
 salty *id.* **kánáná ; kwát.**
 salvage *v.* **gwáa.**
 same *ad.* **hónhónó ; hòdán; kàmdán.**
 at the ~ time *adv.* **píprí .**
 sand *n.* **d'búsù; màrà.**
 game played in ~ *n.* **k'búdú.**
 loose ~ *id.* **k'búdbúdù.**
 sandstone *n.* **ù'yàhò.**
 sandy soil *n.* **ù'màmmà.**
 sap (poisonous) *n.* **m'làlì.**

sarcasm

- sarcasm *n.* *c'màakà*.
 be sarcastic *an.* *c'gásrá* .
 Sarcocephalus russegeri *n.* *lègálè*.
 ~ fruit *n.* *d'lègálè*.
 sash *n.* *hàmállà*.
 sat firmly *id.* *kyòm*.
 satisfied *n.* *d'cìgí*.
 be ~ *v.* *cikkà*; *màansá*.
 be dissatisfied *v.* *kèmgte*.
 satisfactory *id.* *kwíng* .
 saucer *n.* *k'dògsá*.
 sauntering *id.* *lèlèlè*.
 save *v.* *gwáá*; *gwáámì*.
 saviour *n.* *ká d'gwáámà*, *see:*
gwáámì.
 saw (tool) *n.* *k'vàná* .
 say *v.* *vàtá*; *zé*.
 scabies *n.* *k'kwèn*.
 scalded *adv.* *ràdbàl*.
 scanty *adj.* *pilàmpilmù*.
 scar *adv.* *s'kèmè*;
n. *v'kùdú*.
 scarce *adj.* *pilàmpilmù*.
 scare *v.* *hàagsá*.
 ~ away *v.* *kwáramse*.
 be scared away *v.* *kwármà*.
 scarf *n.* *ríddàhí*.
 scarlet *adj.* *zá²*.
 ~-breasted Shrike *n.* *úncùb-*
rímúní.
 scatter *v.* *àsá*; *bárgsà*; *bètké* ; *búlkù*;
bùsú; *pàkàmsú*; *swàa*; *vèlgsé*;
vi. *wàskká*.
 ~ seed *v.* *dùkú*.
 scattered *adv.* *càkcàkà²*; *hwàs*;
id. *bàrbàrà*; *lòndlòndò*.
 scatter-brained *adj.* *védvédé*;
id. *kyòmppyòm*.
 scavenge *n.* *bòlgò²*.
 schedule meeting *v.* *gità¹*.
 schism *n.* *ì'hwèdè* .
 school *n.* *mákarántá*.
 scoff (food) *v.* *tórmò*.
 scold *v.* *dèmé*; *dímánà*; *pèpké*.

scum

- scoop *n.* *ì'kwèlçó*;
v. *kóltkò*.
 ~ of mush *n.* *d'kwàagà*.
 ~ out *id.* *kwèlò*;
v. *àvgá*; *kólkò*; *kwáagà*;
kwèbé; *kwédte*; *òlò²* ;
rèssè.
 ~ out water *v.* *sèdá*.
 scoot *v.* *zòlksé*.
 scorpion *n.* *cwècé*; *vègè¹*;
wàlkà-d'hwén.
 scrabble *an.* *c'bètkò*;
v. *bètké* ; *sàssá²*.
 scramble *n.* *m'sásé*;
v. *sàssá²*.
 scrap over *v.* *wàlàmsá*.
 scrape *v.* *hàdá¹*; *hàdgá*; *hàgàná*;
hàgmà; *hòkmá*; *kò²*; *kòò*; *kwà³*
 ; *kwà*; *òlkò* ; *pódmà*; *sà²* ;
sòkà; *vót*;
vt. *àkàlsá*.
 ~ clean *v.* *kòkcò* .
 ~ hard *v.* *kyòktó*.
 ~ hide *v.* *lònò²*; *tòkò*.
 scraper *n.* *kóçò*.
 sound of scraping *id.* *kàgàt* ; *kògòt*.
 scraps *n.* *jógó*.
 scratch *an.* *c'bètkò*;
n. *v'hyùndù* ; *d'kóosè*;
v. *kóosè*; *kwèlé*; *sà²* ; *sèdè*;
sòpàsà.
 ~ an itch *v.* *kwèlçé*.
 scratched *adv.* *sèndsèndò* .
 scratchless *adj.* *mírmírí*.
 scratchy *n.* *m'hàgè*.
 scream *n.* *kán¹*.
 screech *n.* *v'lèlgò*.
 screen wall *n.* *bámá*.
 screened off *adj.* *hwì²*.
 screw (tool) *n.* *v'dèlà*.
 screwed up *adj.* *switàrkniì*.
 scribble *v.* *géndè*.
 scrub *n.* *k'bòbá*;
v. *hità*; *sòkà*; *sòpà* .
 scruffy *adj.* *pìndpìndù*; *sùksùkù*;
zàzgi.
 scum *n.* *ù'wèré* .

scurry

- scurry *id.* làlàlà.
 sea *n.* m'sá.
 seal *v.* làkná; lèné¹; zwèpé.
 search *n.* bòlgò²;
v. báarà; hàbà; hòbà²; hòbgá;
 pèèkò.
 searching *n.* m'hòbà².
 season *n.* v'dà.
 ~ after next *adv.* dānlàiné.
 seat, toilet *n.* v'èdgcó.
 second funeral *n.* s'kóbó.
 secrecy *n.* m'hwèené.
 secret *adj.* hwi²;
n. m'hènné;
v. dèbá.
 ~ doorway *n.* dó².
 no longer be ~ *v.* s'yátkà.
 reveal ~ *v.* pèèkò.
 secretly *adv.* hèreère.
 tell ~ *v.* sòlà.
 secure *id.* kām;
v. bàtúsù; zingskì.
 securely *id.* káp.
 sediment *n.* d'bèn; d'càkà²; ù'hàbdò;
 d'lègè.
 see *v.* hènè; héntè.
 seed *n.* gó¹; v'yàná.
 ~ cake *n.* d'làndà.
 scatter ~ *v.* dūkú.
 seedless *ad.* fótó.
 seeds *n.* v'zóngá.
 stunted ~ *n.* cèzgnè.
 seek *v.* gòtó; hàbà; hòbgá; kwèdé¹.
 see-saw *n.* k'hò.
 segment *d'*geda;
n. d'gúngù; ì'pòdè.
 segregate *an.* c'kèèkò.
 seize *v.* kyo;
vt. sîpá².
 select *v.* kápsà.
 pick selectively *v.* dégálkè.
 self-controlled person *n.* c'bù.
 selfishness *n.* m'kàaknà.
 self-praising *n.* m'lògò.
 self-sown plants *n.* kònkà.

settle

- sell *n.* s'yòpó;
v. bàbbá.
 selling *n.* c'hwàalà.
 semen *n.* bàsámpùsámni.
 semi-conscious *ad.* gādàngādmù.
 send *v.* còmá; cómtè.
 Senegal .
 ~ Coucal *n.* úncùbù.
 ~ hartebeest *n.* dāri.
 ~ Kingfisher *n.* dìmilmílù.
 ~ long-tailed parakeet *n.* kólkólò².
 ~ parrot *n.* kwè².
 ~ Roller *n.* àgāu.
 senior sibling *n.* mágazé.
 sense *n.* hánkàlì;
v. hòngá.
 senseless *adj.* màatàsàlá;
id. kyòmkyòmò.
 senseless talk *an.* c'gásrá.
 sentence *n.* d'gómá.
 separate *v.* dàkàsá; kàakànsi; káasá;
 kè.
 ~ out *v.* kóngò¹.
 separation *n.* m'kàakànsi.
 serious *adj.* gáng;
id. záp;
n. c'kwiri².
 ~ trouble *n.* kàhúré; kàngù.
 be ~ *v.* hòdksé.
 service *c'*yòmko;
n. hòdkàsín.
 serving *n.* ù'kòlòsò.
 sesame *n.* rère.
 ~ and rice *n.* hyòkàn-bínyá.
 ~ seed *n.* hyòkò; hyòk-
 zéegàmzèenè.
 set *v.* còcàbsá.
 ~ about *v.* sàknà.
 ~ aside *v.* gàsà.
 ~ fire *v.* dàpànsá.
 ~ off quickly *v.* kwèkté.
 ~ on *v.* dòdà.
 ~ on fire *v.* dàhàsá.
 ~ out *v.* kèránkà; kòpnò².
 ~ trap *v.* rènà.
 setting fire *n.* c'búdú.

settle

- settle *v.* **cílkà**; **cìlksá**; **gàbàsá**;
hòbósò; **ì'hyókò**; **màḡksí**.
 ~ dispute *v.* **màmḡá**.
 ~ in *v.* **kìmḡsá**.
 settlement *n.* **èssé**; **hèrgè**.
- seven *num.* **tàn íllà**.
- severely *id.* **dàràk**.
- sew *v.* **kòpà**;
vt. **zìlà**.
 sewing *n.* **d'kwàndókò**.
 sewing needle *n.* **v'tàmswá**.
- sex **hávkan wàntá**.
- sexual excitement *n.* **c'rèssè**.
- sexual intercourse *v.* **hòmò**.
- shack *n.* **ù'kàbà**.
- shackles *n.* **d'kàmpàrégè**.
- shade *adj.* **kwì**;
n. **m'lèlè**.
- shadow *n.* **d'hórmò**.
- shady *ad.* **firim**.
- shaft *n.* **bìlòngnò**; **cùbú**.
- shake *adv.* **gàdgàdà**;
id. **zìzìzì**;
v. **dàngdàngù**; **kùknú**; **rùkù**;
tèksè; **zìzgà**; **zóbssà**; **zúzgù**.
 ~ off *v.* **pèzá**; **pézagà**.
 ~ off dust *v.* **pákdá**.
 shaker gourd *n.* **hwècè**.
 shaking *adv.* **nìgnìgì**;
id. **gàzgàzà**; **kàpkàpà**;
tègtègè; **zàadzàad**.
 sound of shaking *id.* **zùzzùzzù**.
- shaker gourd *n.* **ì'zàngá**.
- shaky *ad.* **rògrògò**;
adv. **tàgtàgà**;
id. **lòglògò**.
 shakily *adv.* **páatá páatá**;
id. **dàgdàgà**.
- shallow *adj.* **d'tásá**;
id. **dút**.
- sham *v.* **c'pàlkà**.
- shame *n.* **ém¹**.
 put to ~ *v.* **àdàsá**.
 shameless *adv.* **zéed**.
- shape *v.* **bàtksá**; **sèbè**.
 ~ food *v.* **tàktá**.
 ~ to fit *vt.* **pámtà**.

shin

- shaped mush food *n.* **tàkò**.
- share *n.* **ù'yòbò**;
v. **pàaté¹**; **rògàsà**; **wànká**.
- sharing *n.* **d'kútù**.
- sharp *id.* **dwát**;
v. **révtkà**.
 ~ eyes *ad.* **gwèrgwèrè**;
adj. **kúrkúru**.
 sharpen *v.* **dèklè²**; **kòkó¹**; **révtsà**.
 sharpen grinding stone *n.* **ù'kòdkà**.
 sharpening *n.* **c'dèklò²**.
 sharpness *n.* **m'yá**.
- sharp (taste) *id.* **kánáná**;
n. **m'làlgà**; **m'sidì**; **ì'zàgé**.
- shatter *v.* **càkà¹**; **wázkà**.
- shave *n.* **ù'rigàmsà**; **swàtà**;
v. **kèpè**; **òlá**.
 ~ off all hair *v.* **kwáasà**.
 shaved head *n.* **u'gàmbà**; **d'kòndò**.
 shaver *n.* **ì'lélà**.
 shaving *n.* **ù'géezà**; **c'pàatáabà**.
- she *pro.* **óhò**; **ù**; **ún**; **ùnwá**; **wá**.
 ~ will *pro.* **tú**.
- sheaf *n.* **v'róngà**.
- sheanut *n.* **v'kògò**; **d'rigá¹**.
 ~ residue *n.* **ù'hàbdò**.
 ~ seed *n.* **kògò**.
 ~ tree *n.* **rigá¹**.
 calabash for storing ~ butter *n.*
k'sín.
- sheath *n.* **v'dàlà**; **hyàknò**; **v'làbà**.
- sheen *id.* **hàrhàrà**.
- sheep *n.* **kyógmò**.
 male ~ *n.* **rùgmú**.
- shelf *n.* **d'pùgè**.
- shell *n.* **gèn**; **ì'gèn**; **k'kòkó**;
v. **kèdà**; **pèsé**.
 egg ~ *n.* **k'kòkàrwá**.
 snail's ~ *n.* **bùu kóràndómó**.
- shelter *n.* **k'èté**.
 ~ wall *n.* **ì'kàhè**.
- shepherd *n.* **ká c'bàté**.
- shield *n.* **k'cùmù**.
 ~-back bug *n.* **bìmbì**.
- shift blame *v.* **séksè**.
- shikra *n.* **pà**.

shin

- shin *n.* ènà.
 ~ bone *n.* tɛ̀lkán ènà.
 ~ muscle *n.* d'̀bòckcò.
- shine *adj.* hwàl;
adv. wàlwàlà;
id. hàrhàrà;
n. d'̀yán .
 shining *id.* gèsgèsè; hàrhàrà.
- ship *n.* k'̀búmbù.
- shirt *n.* ì'tágù.
- shiver *adv.* gàdgàdà;
id. bègbègè.
 shivering *id.* kàpkàpà; tɛ̀gtɛ̀gè.
- shock *n.* bùgàm d'̀hórmò.
- shoe *n.* ù'kàatá.
- shoo! *adv.* ás;
excl. ás ás; hâ¹;
id. hás.
- shoot (at) *v.* gèttá; s'tàa; vòdónkò.
 ~ arrow far *n.* s'̀bàkávto.
 poor shot *n.* làmbà.
- shoot (growth) *n.* v'̀súmú;
v. bàngárkà.
 ~ up *id.* kyúrmì.
- shop *n.* bàc'hwáalà, *see:* d'̀bà.
- shore *n.* bilà².
- short *adj.* bắttármà²; gát¹; kègrú.
 ~ buffed nose *id.* gòdròs.
 ~ person *n.* mắkátá.
 ~ time *n.* d'̀vása.
 ~ time ago *adv.* ókskò.
 ~ while *n.* d'̀váasíp.
 ~-cut *adj.* káru.
 ~-necked *id.* mắgmắgá.
 shorten *v.* hàbà².
 take a short-cut *v.* sèpè .
- shoulder *n.* còncò; ù'kápó ; kyòncò.
 ~ of meat *n.* ì'òu.
- shout *v.* hàagsá; pàpársà; pèpké.
 ~ to/at *v.* kànkásá.
 shoutingly *adv.* ùbú.
- shove *v.* tásmà.
 ~ in *v.* mắgàlsá.
- shovel *n.* k'̀dígà.
- show *v.* kwèsákà; nàpásá, *see:* nàpà.
 show-off *n.* lògám d'̀hí.

side

- showering *id.* kwèzkwèzè.
- shrew *n.* cwè².
 Otter ~ *n.* bìcú.
- shriek *n.* kán¹; v'̀lèlgò;
v. kánkà.
- shrike *n.* kàayàlà; kác-hyàamù, *see:*
 káci; kwèetámkwè; sògdá;
 úncùb-rímúní.
- shrill song *n.* s'̀kwèenè.
- shrink *v.* hòpókò.
- shrivel *v.* hóoskè; káméskè;
 kwètámkè; lé; vavà; wèdmèl².
 shrivelled *adj.* gwèzèem;
id. káu¹ .
- shrub *n.* k'̀bòbá; dùuhù; èn;
 vògsíndì.
 (henna) *n.* lállè .
 kind of ~ *n.* bángání; bàr zògrè;
 báhámà; bèbkè; bòokàdhí;
 gágmoló; gáhámà; gànì;
 gòglò hyán; gwèdá gwèlè;
 hézhéze³; kwènaré;
 mágempá; pàrpágù;
 púkpúknàamná; púkpúkù;
 tètèbè¹; weerdaku;
 zánawá; zàu.
 twining ~ *n.* mádàkù.
- shuddering *id.* gàzgàzà .
- shuffle *v.* wátárskà.
 shuffling *id.* sòkàd-sòkàd.
- shut *v.* gwèdá; úbgù.
 ~ completely *adj.* kwì .
 ~ in *v.* gwèdèsé.
 ~ up! *excl.* kàmà².
 shutter *n.* ríkàd gwèdá.
- shuttle to and fro *id.* géekè-géekè.
- shyness *n.* ém¹ .
- sibling *n.* d'̀gàbgná; hànù.
 younger ~ *n.* d'̀gàbgní.
- sick *adj.* zùmzùmù.
 saliva of ~ person *n.* c'̀lòonó.
 sickly *adv.* pèkàdpèkdò;
id. mèmèmè.
 sickness *n.* gàagó; malsè².
- sickle *n.* k'̀làuзі;
v. gwèsé.

side

- side *n.* *m'góngónò*; *v'kàbó*;
kàbván; *pàate*².
— of meat *n.* *nwaak d'batà*.
on both sides *adv.* *pàspàsò*.
on the other — *adv.* *rigtù*.
the other — *n.* *pàsò*.
- sieve *n.* *ì'hyùkcù*; *ì'jò*; *ì'sòotá*;
v. *lèlé*; *lèlé*; *zèkté*.
sieved gruel *n.* *d'lègè*.
- sift *v.* *jà*².
- sigh *id.* *fèu*;
vi. *sìkà*.
- sign *n.* *v'rèndà-rèndà*;
v phrase. *ì kwèsákà*.
- silently *adv.* *bódbódó*¹; *pòlòlò*; *ték*;
*zèkrè*¹; *zúm*;
id. *hwèrèrè*.
- silk cotton tree flower *n.* *rìndì*.
- silkworm *n.* *zómván vùkù*.
- similar *ad.* *hòdán*; *kàmdán*;
adv. *kás ná wádá*.
similarity *n.* *m'hyó*.
- simple *v.* *làsù*.
— play *n.* *dòlò*.
- simultaneously *adv.* *píprí*.
- sin *n.* *c'tòosò*;
v. *kòtò*.
- since *adv.* *bèezó*.
- sinews *n.* *v'lòn*².
- sing *v.* *kyáabò*; *sèpà*.
singing *n.* *ù'gónó*.
- singe *v.* *pòppó*.
- single *ad.* *gálgálá*;
adj. *gárgárá*;
id. *górgóró*.
— step *id.* *dèk*; *lâun*.
— turn *v.* *wád*.
in — file *n.* *v'lòngò*.
(person) *n.* *dìkù*.
- sink *v.* *tàkbá*; *yà*².
- sip *v.* *hùpù*.
- sisal *n.* *làaká*.
- sister *n.* *hànù*; *ù'hànù*.
senior — *n.* *mágazé*.
younger — *n.* *d'gàbgní*.

sleek

- sit *n.* *d'sòocò*;
v. *hwígí*; *jám*;
vi. *sòotá*.
— around *id.* *lòpèe*.
— astride *v.* *kwángà*.
— on *v.* *hwègá*.
— up *v.* *àm-gá*.
sitting firmly or rigidly *adv.* *bòm*;
id. *màm*.
sitting room *n.* *d'kàbà*.
- site *n.* *k'dàabè*.
- six *num.* *cíhìn*.
Sixes (stars) *n.* *Cíhìnì*.
- size *adj.* *dìngriim*;
id. *házházá*.
- sizzle! *id.* *kávává*.
- skim off *v.* *kwà*³.
- skin *n.* *k'sóplá*; *k'wèdé*;
v. *bàkà*; *hyállà*; *lònò*²; *mònà*;
pèsé.
be well skinned *v.* *mènakà*.
dead — *n.* *k'dadè*.
skinning *n.* *c'zàrà*.
- skink lizard *n.* *bàrgámhò*; *gòngd*
gòpè; *màlgámhò*.
- skull *n.* *k'kògò*²; *k'kwágmà*.
back of — *n.* *ì'rèbé*.
- sky *n.* *á'cònà*.
- slacken *v.* *rèzè*; *yàgssá*.
slackly *adv.* *rágdá*.
slackness *n.* *k'lèpè*.
- slag *n.* *m'rúcú*.
- slam! *id.* *kàgàt*.
- slam *id.* *pàgát*.
- slander *vt.* *pàlà*.
- slap *n.* *d'dàkànná*; *d'gònánkànnà*;
v. *càkà*¹; *càkánkà*; *dàkànná*;
gònànnà; *gónmà*; *ràkà*.
- slapdash *n.* *sám-bì sàm-bì*.
- slash *v.* *hyátánkà*; *hyùkdù*; *sèpè*;
sèpènkè.
- slaughter *v.* *hwá*¹; *pàná*.
- slave *n.* *còkó*; *m'còkó*.
— away *v.* *kàkmíi*.
— merchant *n.* *c'kóolò*.
slavery *n.* *m'còkó*.
- sleek *adj.* *pèrpèrè*.

sleep

- sleep *adv.* **sòk**;
n. **m'láwà**;
vi. **lávà** .
 be fast asleep *v.* **ómsè**.
 deep \sim *id.* **síp**.
 sleepy dust *n.* **bèkné**.
- slender *id.* **cévcévé**.
- slice *v.* **hàtànná**; **sèpè** .
 \sim off *v.* **pèsà**.
 \sim up *vt.* **hyàlká** .
- slide *v.* **lwàtà** ; **sóodà**; **swàin**.
 \sim back *v.* **lwàtà** .
 \sim over *vt.* **bédgà**.
 sliding out of sight *id.* **lòc**.
- slimy *id.* **lòdlòdè**.
 \sim saliva *n.* **c'lòonó**.
 sliminess *n.* **ù'lón**.
- sling *n.* **hàmállà**; **ù'hàpó**; **v'làbà**;
v'ràpó; **víndò**;
v. **pàtàrskà**; **pàtrà** ; **sàblá**.
- slink off *v.* **làlèsá**.
 slinking along *id.* **wánkálwánkál** .
 slinking off *id.* **lòc**.
- slip *id.* **pàt**;
v. **sòpskà**.
 \sim away *v.* **lwàtà** .
 \sim out *v.* **bésà**.
 \sim up *n.* **d'lwàdsè**.
 slip-knot *n.* **d'sòlàsà**.
- slippery *n.* **m'lwàdè**.
 slipperiness *n.* **m'lwàdè**.
- slit *v.* **hyùkdù**; **kè**;
vi. **pànká²**.
- slither *id.* **hwèu**;
v. **càkà¹**; **swàin**.
 slithering *id.* **kàdèdè**.
- slog away *v.* **kàkmíi**.
- slope *n.* **d'cìzgcìzgnì**, *see:* **cìzá**;
m'tàttádà.
- sloppy *id.* **bònbonò**.
- sloth *n.* **dàkká d'bàtà**; **k'lèpè**.
- slow *id.* **kák²**.
 \sim -coach *n.* **dàkká d'bàtà**.
 slowly *adv.* **kùkkà kùkkà**; **sássà¹**;
sèèù; **swéev**; **tàgàp**; **tòin**;
tòon;
id. **fàl**.

smell

- slowly opening *adv.* **wàun**.
 slowness *n.* **k'lèpè**.
 walking slowly *adv.*
hyàamú-hyàamú;
id. **lèlèlè**.
- sludge *n.* **ù'hàbdò**.
- sluggish *adv.* **héerè héerè**.
 sluggishly *adv.* **tàgàp**;
id. **tàk** .
- slush *n.* **c'còktò**.
 slushy *adj.* **nònbonò**.
- slut *n.* **tàkkádbàtà**.
- slyly *ad.* **fyàflàam**.
- smack *id.* **cwàdàt**;
v. **kwádámsè**.
 \sim ! *id.* **kántál**.
 \sim lips *an.* **s'gàlmà** ;
v. **dwàtàm sé**; **kwédámsè**.
 (mock) *v.* **dímánà**.
 smacking lips *id.* **cákám cákám**.
 smackingly *id.* **cwákcwák**.
- small *ad.* **èssé**;
adj. **cwèètèrí**; **kàlkà**; **kègrú**;
í'rèké;
id. **kàlkàlà**;
n. **d'kítú**;
v. **kyútúrkù**.
 \sim & round *id.* **kwírkwírí**.
 \sim amount *adj.* **céttú**; **hwi¹**; **kwéttú**.
 \sim ant * anthill *n.* **d'gìgà²**.
 \sim area *n.* **d'gárgátà**.
 \sim fish *n.* **lègè**.
 \sim hand hoe *n.* **d'mènké**.
 \sim hole *n.* **d'kè**.
 smallest *id.* **kwícíci**.
 very \sim *adj.* **kwékwéré**.
- smallpox *n.* **s'gáagò**.
 \sim grave *n.* **v'kògà**.
- smarten up *v.* **kimìsí**.
- smash *id.* **tùs**;
v. **còsò**; **tùsù**.
- smear *v.* **gwàansá**; **làktká**.
 smeared *adv.* **pòkpòkò**.

smell *n.* *m'*dwángrí; ù'kèpè; kòsò;
 ù'pìndù; *m'*púpsù; wáp¹;
*m'*zámà;
v. èpárskè; kòsmá; zámkà.
 ~ of blood *n.* ù'hòsò.
 bad ~ *n.* ì'bìni.
 good ~ *n.* d'bìsá.
 perceive ~ *an.* c'kòsmò.
 pleasant ~ *n.* d'hàngù.
 smelly insect *n.* kántás gwírí.

smile *v.* mógtà.
 smiling *adv.* mògmògò.

smith *n.* zóogè.
 ~ stone *n.* d'hyón².
 smithy *n.* ù'kyòpò.

smoke *adv.* mùs; pùs²;
n. c'hwàakù; d'hyón¹;
*m'*hyón¹;
v. kùutù.
 ~ out *v.* hwà.
 billowing ~ *adv.* mùs-mùs, *see:*
 mùs.
 smoker *n.* sóogè.
 smoking pipe *n.* dòrò.

smooth *adj.* pèrpèrè; pòrpòrò;
 vadvadè;
id. hàgàr-hàgàr; kázkázá;
v. kòkò .
 make ~ *v.* dámtà; hàdá¹.

smother in dust *v.* pùktú¹.

smoulder *v.* kùutù.
 smouldering *adv.* mùkmùkù.

smut *n.* kwàn.

snail *n.* kòrándómó.
 ~ shell *n.* bùu kórándómó.

snake *n.* áyáwágàdè; bómó¹;
*v'*gwàanà¹; hwáac'kò;
 ìnávágàdè; kàaké;
 kwàndókò; kwèmbnè;
 másàngórò; òblá; òbál-bòmò,
see: òblá; rùn; sàawécè;
 sòtyàagcò; ùsù²; yàagcò.
 ~ skin *n.* k'sóplá.
 ~ track *n.* k'húkú.
 African beauty ~ *n.* òbál-gògà, *see:*
 òblá.
 evil poisonous ~ *n.* d'kòmò.
 ~-tongue flicker *n.* s'lèlamsè.
 ~-tongued *id.* mèlèem.
 water-dwelling ~ *n.* àzó.

snap *id.* hyús.
 snap! *id.* pàdàt.
 snap *id.* yáp;
v. jàkánà; lóť; ròsò; twèké;
vi. kàsá.
 ~! *id.* kát; kàu²; kák; kát; kút;
 kyòť; mùdùť.

snare *n.* d'hákò; d'kátàwà;
 d'kàttàwà; *v'*làwàláwá.

snatch *id.* pép;
v. kósmò; kòsò¹; lámbkà;
 rùmú; wàlamsá.
 snatching away *id.* lák.

sneak *adv.* kwigríi;
v. bégò.
 ~ away *v.* hòťò; làlàsá; làlàsá;
 rèrèsé.
 ~ away with *vt.* hòťtè, *see:* hòťò.
 sneakily *id.* gáp.

sneer *v.* cóbtà.

sneeze *n.* háccì.

sniff *v.* fùmú; kòsmá.
 sniffing *vn.* fòdfòdò.

snigger *v.* mógtà.

snip off *v.* kàsànná.

snore *n.* lónó¹;
v. s'lónó.

snort *id.* fèu .

snow *n.* tàndè.

so *adv.* táanló;
conj. káanà.

soak *n.* ú'mú;
v. èskké;
vt. yàamsá.
 ~ seeds *n.* ú'mú .
 soaked *id.* cwèmmè; kwàp; kwèp;
 kwètèp; kwitip.

soar *id.* fàa.

society *n.* m'gìlà¹.

sodden *id.* kwèp; kwètèp; kwitip.

soft *ad.* dògdògò; dùgdùgù;
adj. bòdbòdò; hòzhòzò;
 làťlăťtu; nòbnòbò;
adv. dùmdùmù;
id. dò³; fèlà; lùdlùdù; mù¹.
 ~ & ripe *id.* lèblèbè.
 ~ stone *n.* rògò.

soggy

- soggy *id.* kwèp.
 soil *n.* c'hwín; ù'hyágbù²; c'kàblù; k'ùmù.
 ~ heap *n.* k'bàrmà; d'kwìirù .
 solder *v.* c'bápó, *see:* v'bápcò.
 soldier *n.* sóosè.
 sole *n.* dàksò; c'tà; *pro.* v'dán.
 solid *adj.* hòokkâu; *n.* d'kàgà².
 solidly *id.* kàm; màm.
 some *pro.* mán.
 someone *det.* ka.
 somersault *n.* k'bàgàní; búkkádlúudù; *v.* mútkskú.
 somersaulting *n.* búkk d'lúud.
 sometimes *adv.* á'gwàansà.
 song *n.* dúndù; ù'sèpà; wándá.
 ~ leader *n.* jángò.
 ~ of praise *n.* d'gèdmò .
 bridge ~ *n.* d'gèdmò .
 shrill ~ *n.* s'kwèenè.
 working ~ *n.* d'húmú; lèlgò.
 soon *adv.* ámàmànè; hòràvhwà.
 soot *n.* m'gògàmbèlà.
 soothe *v.* bóokò; làvàsá.
 soothsayer *n.* ù'gòcò ; ká nù'gòcò.
 soothsaying *n.* ù'gòcò .
 sorcerer *n.* mòlò.
 sore *n.* ù'làná; k'tóoká.
 foot ~ *n.* m'hàlá²; d'kàrú ; d'làglá .
 sorghum *n.* gàagàró; ìs górbà; pérmá; yángòrkó.
 sorrel *n.* k'bàrktà; híwèerè; kwá wèerè.
 ~ seed *n.* wèerè.
 ~ stalk *n.* k'wèerè.
 sorry! *excl.* kònlò.
 sort *n.* gó.
 sorted *ad.* hónhónó .
 soul *n.* d'hórmò .
 sound *id.* sóksókó; *n.* s'ón, *see:* ònò².
 ~ of bird's wing through the air *id.* fèu .
 ~ of breaking *id.* dós .

sour

- ~ of bull about to fight *id.* fèu .
 ~ of falling *adj.* kwángràmm ; *adv.* wénkél;
id. bòk; bùk; fàràp; fòf; pítàl; wàgdàp; wáp²; zùgùp.
 ~ of falling cornstalks *id.* kwàgràp.
 ~ of falling fruit *id.* bòkrò bòkrò.
 ~ of festival *id.* jòu.
 ~ of fire *adv.* rùdùdù².
 ~ of flapping *id.* fiffiffi.
 ~ of footsteps *n.* d'ìpcù.
 ~ of metal ringing on ground *id.* kángràmm .
 ~ of pounding *id.* dùk.
 ~ of rain departing *id.* húu .
 ~ of sth heavy falling from a height *id.* pìp.
 ~ of sth large falling *id.* kwàràp.
 ~ of sth passing quickly (close-by) *id.* húu.
 ~ of sth passing quickly (far-off) *id.* húu .
 ~ of sudden parting *id.* pàdàt.
 ~ of water running *id.* bòbòbò.
 ~ of whip *id.* hwíu.
 ~ of wind blowing *id.* fòffòffò.
 chasing ~ *id.* ús.
 flapping ~ *id.* kábát.
 healthy ~ *id.* kázáp.
 knocking ~ *id.* kùk.
 of sth being pulled *id.* pìdìdì.
 piercing ~ *id.* kyòs .
 resonating ~ *id.* kàgàt ; kògòt.
 ringing ~ *id.* pángràmm.
 scratching ~ *id.* wékéd wékéd.
 shaking ~ *id.* zùzzùzzù.
 slithery ~ *id.* kòdkòdò.
 swallowing ~ *id.* gògròt; gòt; gùrùt; gwàgràt; làk; lùc.
 soup *n.* s'tò; m'zàbá.
 ~ ingredient *n.* kyókrónò; tòhò; c'wàndè.
 ~ mixture *n.* kùtùmbò.
 ~ pot *n.* d'òrì stò.
 cook ~ *v.* bó¹; bóo; ròmpso.
 leaf ~ *n.* tòos c'nàamàngèdè.
 mush in ~ *n.* d'hòpésè.
 vegetable ~ *n.* jábjábi.
 sour *n.* ì'zàgé.
 ~ beer *n.* ù'wàamà .
 ~ taste *n.* m'làlgá.

source (of stream)source (of stream) *n.* híd àn gèn.South *adv.* ànámá c'lóbò;
n. ù'kámbarí.sovereignty *n.* c'gòmò.sow *v.* dùkú.
~ crops *n.* d'gó¹.
~ early *an.* c'swègè;
n. c'mègá.space *n.* s'kàrgí; d'kè.
~ out *v.* yáarà.spade *n.* k'dígà.spar *v.* dòkò².spark *id.* kyál; mèel.
sparker *n.* kòmvan hwelá, *see:*
v'kòmò.
sparks *ad.* pàzàzzà;
n. bàtkàbátká.sparrow *n.* hyàarùgù.spasm *id.* hák;
v. gútkà.spatter *v.* làká².spear *n.* sàpó; v'sèn; k'takà; v'záu.
~grass *n.* v'còpà.speckled *adj.* sìdksìdkù ;
id. dàkdakà; kìskìsì;
kyàbkyàbà.Speckled Pigeon *n.* lèpé¹.speech *n.* d'gómá ;
v. ìgmá;
vn. s'làlkò .speed *adj.* hwâu ;
id. hò²;
n. kwèevè.
~ in *v.* hád.speedy rodent *n.* làgpúsú, *see:* làgù.spell *n.* kóofí; kwèrcé.spend days away *vi.* lávà .spend time with *v.* hèvé.sphere *ad.* dúngdúngú.spider *n.* k'ákù ; dàdga mlèndé.spike *n.* v'còckò; lómó.
spiky grass *n.* pìlammáláká.spin *ad.* kálkálá²;
n. à'màtà;
v. páarà; páarà; ríganà.spinach *n.* tòhámhò; tòpámhò; zìtikò.**spot**spindle *n.* d'gìtì.spindly *id.* cávcává.spine *n.* tèlkád cìnà.
spiny plum *n.* mòrmòrò.spirit *n.* d'hórmò .
evil ~ *n.* k'ákù ; gèntàdgá;
rínnaścé.high-spirited *ad.* ràkàkà .
Holy ~ *n.* Hóràmd zèegskèi.
imaginary ~ *n.* dàpàncé.spit *n.* c'téi.
~ out *v.* cìpsá; pìsá .spit (roast) *n.* v'cìré; v'còbrò.spittle *n.* təcànkwèdé.splash *id.* cùmbút; hwàp²;
v. èskké.splat! *adv.* pèktèl;
id. mòt.spleen *n.* k'dèhé.splendid! *excl.* swé.splice *v.* bìlà³; gaa².splint *n.* v'àbà .splinter *n.* v'pètè;
v. lót.splish-splash *id.* hwàp².split *v.* àkànná; bàkà ; bàkànná;
bàkàrkà; bàkrà; càkà¹; héeke;
sàtá.
~ open *v.* bèzè.
~ wood *v.* bàkèsé.'splosh' *id.* pácàl.splurge! *id.* mòt.splutter *id.* pòtòtò.spoil *v.* náasè ;
vt. ná¹.~ soup! *v.* zàbgá.
spoiled fruit *n.* c'làktá .Spondias tree *n.* wàrwàrà.~ fruit *n.* d'wàrwàrà.sponge *n.* d'sòsò; sùusú.spoon *n.* ì'kwèlcó.
~ out *v.* òlkó .sporadically *adj.* kèràmkèrmò.sport *n.* d'hètè .

spot

- spot *n.* cìckî; sàsàmbíndì.
 black ~ *n.* v' r'ègdò.
 spotless *id.* kálkálá¹; pyás.
 spotted *id.* dàkdàkà; dàkrà dàkrà;
 kèbkèbè; kiskisì;
 kyàbkyàbà.
 spotted blind snake *n.* d'kòmò.
 spouse *pro.* wá .
 chosen ~ *n.* gágàgù.
 sprain *n.* d' m'ùtìsì; d' yábksè;
v. m'ùtìsì; yábkskè.
 sprawled out *id.* hwàp.
 spray *id.* pàav;
v. pìsá .
 spread *adv.* byàtata; yàzàzà;
v. àkà; bùsú; dádga; pìsá ;
 yátámkà.
 ~ all * ~ over *v.* bágrà .
 ~ branches *v.* téré.
 ~ everywhere *adv.* hwàs.
 ~ mat *v.* héesá.
 ~ open *vt.* bàtámsá.
 ~ out *adj.* n'èèù;
id. n'òin;
v. hwàská; nàràsá; v'èlgsé;
 yáarà.
 spreading *ad.* firim;
adj. yàtata.
 spring (water) *n.* còpú pélkà, *see:*
 ù' còpó; ù' p'éló.
 sprinkle *v.* bárgà; búlkù; búlú; dwìkíkì;
 géndè; misá; rúrù.
 sprout *adv.* t'ankt'ankù;
v. gwèc-h'èèkké, *see:* v' gwé²;
 d' p'ísú; p'òtá.
 ~ suddenly *id.* kyúrmì.
 spur *n.* v' g'ànè; m' t'adtádà.
 ~-of-the-moment *v.* g'aràmskí.
 ~-winged goose *n.* d'òfò.
 spurt out *v.* c'èelé.
 spurting out *adv.* càlcàlà;
id. yàdyàdà.
 spy *v.* c' r'ígú.
 squabble *n.* m' s'ásé.
 squash *v.* càkà¹; càkésè; kyò; mòdksé;
 nèktè.
 squashed *adv.* t'ée¹.
 squashing food *n.* c' g'èdmò.

stand

- squat *adv.* mò²;
id. z'òob;
v. kwègdé; ù' kwégdó.
 ~ & defecate *n.* d' kwégdò.
 squatting *adv.* b'òm; g'òngrèe;
 jàkrèe;
id. kwéf .
 squeak *id.* cwèècwèè; cwíi cwíi.
 squeeze *v.* kùkdú²; kyò; kyòòkò; mòdò;
 p'èkàdsá; twèplá.
 ~ in *v.* m'agàlsá; swègàlsá.
 ~ in hard *id.* hòdhòdò.
 ~ out *v.* mòtò; v'ìná .
 squint *adv.* èc'èem;
v. kwíntskà.
 squirming *id.* l'ágl'ágá; w'álw'álà.
 squirrel *n.* kwèzè.
 ground ~ *n.* bègà².
 stab *v.* d'òòkò; lòkò; ràkràkà.
 stable *id.* kàm.
 stack *n.* d' g'we²;
v. s'èepè; t'òosè.
 ~ up *v.* d'òdà.
 stacked up *adj.* d'òvd'òvó.
 staff (pole, stick) *n.* céváansòmò, *see:*
 cé; d' kyùrú ; v' r'èrè.
 stage *n.* ù' k'àn .
 stagger *adv.* y'àn; y'àngà y'àngà ;
v. bìitsí; d'ák'arcò.
 staggering *id.* k'áatá k'áatá; kyòòtó
 kyòòtó.
 stagnate *v.* màlá.
 stagnant water *id.* s'índim .
 stake *n.* d' k'àn.
 stalk *n.* b'áknána; k' w'èn; v' y'óngà.
 peeled ~ of hemp *n.* k' m'ègm'ègè .
 stalks *n.* m' y'àngá.
 stall *n.* k' r'ònhá.
 stammer *n.* c' g'amg'amà.
 stamping *id.* k'ímlik'ímli.
 ~ all * ~ over *id.* kyàurà kyàurà.
 ~ foot *n.* s' k'imksì.
 stance *ad.* g'òngrèe; h'èp'òò;
n. d' g'àcbò.

stand *vi.* èsá; ùnú¹.

— apart *v.* yáarà.

— aside *v.* káapá¹.

— firm *v.* tògdá.

— for *v.* làvà².

— in rows *id.* tàtàtá.

— still *id.* gyót.

water pot — *n.* d'bòkà.

standing *n.* d'èsò.

— erect *id.* kèev.

— like hyena *id.* làdòo.

— out *adv.* zéed.

— straight *id.* gévgévé.

— tall *adv.* cwáav.

— with puffed belly *ad.* hẹ̀dgnòo.

star *n.* kébà.

stare *ad.* dāntrām; hōrōng;

adv. régrégé;

v. lèdé; swáan.

— vacantly *ad.* hōróm.

starling *n.* wéyàwéyà.

start *n.* d'ètè; d'tàkà¹;

v. dàansá; tàkèsè; zèbè;

vt. fáarà; hwésà; kámà¹; tàká¹.

— early *v.* àtèsé; gādèsé; kàtèsé.

— golmo *v.* gòlámkò.

— late *v.* nóvkà.

— off *n.* d'hyágbù¹.

— off early *v.* pémkè.

— off suddenly *v.* kwèkté.

— suddenly *id.* hàgàt.

startle *v.* dòosó.

stash *n.* d'kìgbù.

state *n.* d'kàgcò.

bad — *id.* hwèkmèl.

status, lower *an.* c'kwírí¹.

stay *vi.* sòotá.

— hidden *v.* làbèsé.

S.T.D. *n.* kwàanà².

steady *ad.* hónhónó.

— flow *id.* kyòròrò.

steal (thieve) *id.* lék díyá;

v. càkàskà; hìvá.

stealthily *adv.* zék zék;

id. lòc.

go — *v.* débá; làlàsá.

moving — *id.* hwèe.

walking — *n.* m'kwé;

v. rèrèsé.

stealthy *v.* péerè.

steam *adv.* mùs.

steel *n.* k'kòmò.

steep place *n.* m'tàdtádà.

stem join *n.* d'bàsè.

stench *n.* m'dwángrí; ì'gàdù; m'kóo.

— of corpse *id.* kwèng.

step *id.* dèk;

n. v'bèdgcó; v'bèdgcó;

v. bèké²; rásá.

— by step *adv.* gábòn s'gábò.

— on *v.* lèvé.

— sound *id.* dàprà dàprà.

ladder — *n.* v'lévcò.

stepped *n.* s'képò.

sterility *n.* pèsmò.

stick (branch) *n.* k'ce; v'cé; k'gámbá.

— insect *n.* dàngàm-cé.

branching — *n.* ù'gámbá.

buffalo hide — *n.* v'gàatnè.

forked — *n.* d'bùgrù.

hooked — *n.* k'dàpà.

—-like *id.* cévcévé.

stick (join, gum) *v.* dàpà¹; kàglà.

— on *id.* láin; myá;

v. dàrà¹; làkná.

— on hard *v.* dèpékè.

— to *v.* dàpàrskè; làkànsá; zìnkdí.

— to it *v.* kàkmíi.

— together *v.* dàmènsé.

sticking person *n.* v'lákká.

stickingly *ad.* dàprè-dàprè.

sticky *adj.* dàprìdàprì;

adv. dàpdàpà.

stick out *adv.* dónkól.

— lip *id.* gút¹.

sticking out *ad.* gyónónó;

adj. cùkkàd;

adv. jónónó; vávavà.

sticking out (ears) *id.* givlám.

sticking out (eyes) *id.* mòol.

sticking out (load) *adv.* yàzàzà.

sticking out (teeth) *id.* yàzàzà.

stick (thrust) in *v.* kyù; úvsì;

vt. kùlú².

stiff

- stiff *ad.* gándàl; gàngrèe;
id. kàkbàa; kàksàl.
~ brushing *id.* kàgàgà.
~ leather *adj.* kàgàdkà.
be ~ *v.* sélkà.
become ~ *adj.* kàgàdkà;
v. cèlkà; céndà; hòoskè;
kàméskè; ù'kàgdú.
stiffly *adv.* jàdkàl.
still *adj.* swéen;
adv. dànglí;
id. bódo; gyót; kàkbàa;
v. rèsésè.
~ be there *v.* lásòkò.
stilts *n.* dènglèesú.
sting *n.* v'còckò;
v. cèlèlè; còtánkà.
bark ~ *n.* d'hòdè.
stingy *adj.* m'nèkè;
n. kómá sùtù, *see:* à'kómá.
stink *n.* m'kóo;
v. èpàrskè; vírvírí.
~ ant *n.* pìndù.
stir *id.* sóksókó;
v. bòlgó¹; hòbsò; làktá;
nàmàsá; vù;
vt. nàmànsà.
~ mush food *n.* làkcù; pèesò.
~ up *v.* gèmgésè; mòzà; zèrkè.
stirred up *id.* kècèkècè.
stocks *n.* d'kàmpàréegè.
stomach *n.* àbú; d'bàtà; k'bàtà.
~ disease *n.* d'kàn.
~ pains *n.* sámkò.
rumen ~ *n.* k'bùcú.
stomp *id.* bòkbòk;
v. dákàrcò.
stomper *n.* ù'dámó.
stone *n.* hyàgàl; d'rínkù; rògò;
d'tàarè.
~ partridge *n.* òbk wéttàrwé;
òbk-wéttàrwé.
cooking ~ *n.* d'pècò.
glassy ~ *n.* wín pèetè.
kind of ~ *n.* ù'dòkò.
remove ~ *v.* lèlè.
~-throwing *id.* kádáp kádáp.
stony land *n.* kwérgà.
stool *n.* d'cé; d'dòtà.

stretch

- stools (watery) *n.* c'bàsè.
stoop *v.* dèkè; kàgdá; kúdkù; kwidí.
stooped *adv.* kùlā.
stop *v.* címá; éskà; gèdksé; òná.
~! *vt.* làgà.
~ crying *v.* rèsá.
~ dead *adv.* sàad.
~ short *v.* kàlánkà.
~ suddenly *id.* gwàk; títèk; wét.
~ talking *excl.* kàmà².
~ up *v.* lèné¹; zwèpé.
stopped *id.* kàk³.
stopper *n.* d'zòpcò.
~ ring *n.* màkd án cìdkó.
storage bin *n.* d'bìrgà.
store away *v.* mègà.
stork *n.* àngà ángà; dòmbo; kègè².
storm *n.* k'pàl góvgè; v'yàn.
story *n.* mísamí; rigà, *see:* rigà².
stove stones *n.* d'hòbcò.
straight *adj.* vés;
adv. cwáav; dàs; pèèù; rócócó;
rócócó;
id. géev; gyoon; kèev; myá;
zwàlam.
~ in *v.* swàp.
~ up *id.* gwáp.
make ~ *v.* còcàbsá.
strange *ad.* gànèné;
n. d'hàmcè.
strangely *adv.* dètàm dètòmò.
stranger *n.* cílú.
strap *n.* v'ràbó; sàbó;
v. sàbà.
straw *n.* pèrèrè.
~ hat *n.* d'kìkì.
stray *v.* s'yàngò.
~ from *v.* hàtà.
stream *n.* kòorò.
strength *adj.* k'dèbè;
n. m'wèsè.
stretch *v.* hàkàmsí; kègá; nàkànskà.
~ legs *v.* sàdàmsè.
~ out *id.* bàràrà;
v. bàtkásá; nàkàmsí; tàpá¹.
stretched *adv.* tàin.
stretched out *id.* hwàp; zwàlam.

strewn

strewn *id.* lònɔ̀lòndò.
 stride *id.* lâun; lêun.
 strife *id.* kìprikìpì.
 strike *v.* gipá; hòpànná; kìmá; kólká; lòkò.
 ~ flint *v.* kòlá.
 lightning ~ *n.* s'òbò.
 string *n.* v'gágò; v'kwàn .
 strip *id.* fàk;
n. d'páalá;
v. lònónkò; péndè; sòlámàsà ; swàrktàp.
 ~! *id.* swàràp.
 ~ leaves *v.* sèndè.
 (land) *n.* v'kóò; v'pèerè; v'pòdé.
 stripe *n.* v'kèerò.
 strive *v.* tègdé .
 stroke *v.* tàamá.
 strong *adj adv.* cìp²;
adv. rònkóm¹.
 ~ man *n.* àràám gyòzò, *see:* àrmá¹.
 struggle *ad.* pùktí-pùktí;
id. gwèdgwèdè ; kàprè-kàprè;
n. ù'dápkú;
v. kàcè kàcè; kápárskè; pùktú¹
 ~ digging *v.* kyòktó.
 struggling *adv.* yàksà yàksà;
id. kìdkìdì ; kìprikìpì;
 láglágá.
 with a ~ *adv.* sèksèkè.
 strychnos *n.* kúdò.
 stub *v.* pàgìsì.
 stubble *adj.* tükèè;
n. d'kìkà; k'kìkà.
 stubbornness *n.* c'hòngàmzán .
 stuck *adv.* vèd;
id. mágmágá;
v. bàgá; dwèpàrsnè.
 ~ fast *id.* lákée.
 ~ in mud *adv.* kàams cèrè;
an. s'cèrè.
 ~ together *adj.* dák ; dàpì.
 student *n.* kan laasi, *see:* làasà.
 study *v.* kárántá.
 stuff *n.* káyá;
v. kyàagá; sóvò.

suffer

~ food *v.* mùglú.
 ~ full *v.* mèeté.
 ~ in *n.* káksà.
 stuffed *adv.* mák;
id. kwád; kwáktál; mék.
 stuffed out *id.* kógógó.
 stumble *id.* kwèrèp;
n. là³ ;
v. kátrà; pàgìsì.
 ~ across *v.* kyúntù.
 stumbling *n.* tənákí.
 stump *n.* d'kìkà.
 stunted *adj.* cwèmèmè;
adv. pèkàdpèkòdò;
n. d'kítú;
v. kákkà; kyútúrkù.
 ~ seeds *n.* cèzgnè.
 stupid *ad.* yàakí yàakí;
n. à'yàakù.
 ~ person *n.* kyùkrù.
 stupidity *n.* m'kyùkrù.
 sturdy *n.* d'kàgà².
 stutter *n.* c'gàmgamà.
 submerge *v.* lálàmà.
 subside *v.* cídmà; ì'hyókò; kwírámkà.
 subsided *v.* ilátká.
 substitute *v.* sòtò.
 subtle *v.* péerè.
 suck *v.* swàa.
 suckle *v.* ása.
 sudden *adj.* pírit;
id. gáp; wét.
 ~ action *id.* líp.
 ~ darkening *id.* kwìrìp.
 ~ dustiness *id.* kìràa.
 ~ jump *id.* mát.
 ~ meeting *id.* kyósó.
 ~ pounce *ad.* hátáp.
 ~ vomiting *id.* hák.
 suddenly *adv.* cóssó; cót; firktip; gát²;
 hénkcè; kyùu²; vúc;
id. kádás; kákrá-kákrá; pám;
 pít; títék.
 ~ catch fire *id.* làp.
 ~ waking *id.* hàbat.
 suffer *v.* kòkálkò; kòòdkó.
 suffering *n.* d'kòbà , *see:* kòbà¹; yáu
 d'kòbà.

sufficient

sufficient *v.* **máankà**.
 sufficiently big *id.* **lóglogó¹**.
 sugar *n.* **d'òprò**.
 ~ cane *n.* **tákàndá**.
 ~ cane end *n.* **d'twèré**.
 ~ grass *n.* **kàlwà**.
 ~-ant *n.* **sòòcsèn**.
 suit *v.* **hwèpksá**.
 sulk *an.* **d'hwìnsù**.
 summit *n.* **dèbè**; **dwépcè**; **v'hwénké**.
 summon *v.* **dàmsá**.
 sun *n.* **d'hwén**.
 ~ dry *v.* **gàngà**.
 ~ heat *n.* **ì'hwén**.
 ~rise *n.* **ù'pùn**.
 ~set *adv.* **hyòomàdhwén**.
 sunbird *n.* **cwèccwè**.
 sunken *id.* **fàràp**.
 sunset *v.* **ríbgà**.
 superior, be *v.* **pàtà**.
 supernatural *n.* **d'kìnbù**;
v. **mítá**.
 ~ being *n.* **màlmálé**.
 supine *adv.* **tèez**.
 supple *adj.* **lànkànkù**.
 supplement *v.* **tèmèsé**, *see:* **tèmè**.
 supplicant *n.* **kán kóná**.
 support *n.* **kánk àn sàpà**;
v. **dáksè**; **òbgàvsò**; **tàatá**.
 sure *id.* **kéng** ;
v. **cèegsá**.
 surely *excl.* **hòdúngé**, *see:* **hòdánbò**.
 surpass *v.* **pàtà**.
 surprise *excl.* **á²**; **àmbárii**; **háan**;
id. **dógdógó**.
 express ~ *v.* **sèná**.
 surrogacy *n.* **màcúngàgà**.
 surround *v.* **kètékè**.
 suspiciously *id.* **gòlgòlò**.
 swaggering *n.* **m'lògò**.
 swallow (bird) *n.* **bérgé**.
 swallow (gulp) *v.* **ù'pákdó** ; **tòlò**;
vn. **d'tólcò**, *see:* **tòlò**;
vt. **tòlò**.

swing

~ sound *id.* **gògròt**; **gòt**; **gùrùt**;
gwàgràt; **lák**; **lúc**.
 swamp grass *n.* **rùgù**.
 swap *v.* **sésó**.
 swarm *adv.* **sàsàsà**;
v. **sòsòsò**.
 swat *v.* **déklè¹**.
 sway *v.* **biitsí**; **dàngdàngù**.
 ~ body dancing *v.* **kyósmò**.
 swaying *adv.* **dòngdòngò²**;
id. **dànggàm**; **dilòò** ; **kàlfàa**;
wàgwàgà.
 swear *n.* **hòbányànè**;
v. **cònká**; **kwèsbò**.
 swearing *n.* **zémkà m'gilà**.
 sweat *id.* **pàp**;
n. **d'sámkò**;
v. **òsò**.
 sweaty *adv.* **kònkònò**.
 sweating *id.* **òs-òsò**.
 sweep *v.* **jágrà**; **kùtkù**; **pézgà**;
vt. **wáagà**.
 ~ away *v.* **zà³**.
 sweet *n.* **àlgádwà**; **d'kèmnénè**.
 ~ grass *n.* **kàlwà**.
 ~ juice *n.* **m'dóotòró**.
 ~ smell *n.* **d'hàngù**.
 sweetness *n.* **d'kèmé** ; **ù'rèmrémè**.
 swell *id.* **bíkím**;
v. **hwà** ; **rénkà**.
 swelled *id.* **dàgdàgà**.
 swelling *n.* **m'hwá**; **d'pòrò**.
 swell! (great!) *excl.* **swé**.
 sweltering *id.* **kánáná**.
 swept *id.* **kákkálá¹**.
 swerve *v.* **kòntkò**.
 ~ off *v.* **hàtà**.
 swerving *id.* **kyòotó kyòotó**.
 swift *adv.* **fàu**;
id. **fyàu**; **líp**.
 swiftly *id.* **wíp**.
 swim *v.* **hògò**.
 swimming (children) *id.* **lèmbé**
lèmbé.

swing *n.* k'hò;
v. gápàà; gàlám; vintà.
 ~ a stick *v.* náakò.
 swinging *adv.* ràatàa; vīgim;
 wàatàwàatà;
id. dàngàm; kámpál; pátal .
 swishing *id.* lúlulú.
 switch on *v.* màzà.
 swollen *ad.* pèkàdknèe;
adj. bírim;

adv. tíndíl;
id. cémàa; píim; síndim .

swoop *n.* swìrktíp;
v. sùu.
 sword *n.* k'vàná .
 sympathy *excl.* kònló;
n. d'kónlsò.
 sympathise *v.* kónlskò.
 syphilis *n.* kwàanà².

T - t

tack *v.* ròtká.
 ~ together *v.* dámbà.
 tactic *n.* v'èrà; gèdgò; v'kàtà.
 wrestling ~ *n.* bánglájá.
 tadpole *n.* kùgádgúpù; mádì mádì.
 tail *n.* twèré.
 take *v.* gónkà; ónkà; pàntá ; rùmú;
 sèvé; tàkàskà; yòtò; zàkà ;
vi. nòkte;
vt. òmó²; sávà; sòò.
 ~ a little *v.* zòkò.
 ~ a message *v.* háttà.
 ~ a small amount of sth *v.* pùlù.
 ~ across *v.* pástè .
 ~ back *v.* púttì; váaktà.
 ~ care of *v.* dáptè; dédgà ; gèesé.
 ~ down *v.* pàasá.
 ~ enough *v.* màansá.
 ~ home *v.* gíttì;
vi. gítà².
 ~ load *v.* d'gwà².
 ~ off *v.* città; gèlgké; kwàasá;
 sàkàsá; zògàskà.
 ~ out *v.* àvà¹; bésà; gámbkà;
 gèsé; òbó ; rúttì .
 ~ over *v.* sòtò.
 ~ to one's heels *v.* gèlgké; gèlk án
 kwèèvé.
 ~ up *v.* déetè.
 taking advantage of *id.* dìlòò .
 tale *n.* kòlò².
 talk *v.* ìgmá.
 ~ a lot *n.* ù'swánswányé.
 ~ behind sb's back *n.* s'lúklúkù.
 ~ incessantly *v.* dàbgá.
 ~ rubbish *v.* dúsmù.

~ too much *v.* mòokó .
 finish ~ *v.* pyàaksá.
 senseless ~ *an.* c'gásrá .
 talkativeness *n.* d'gúdgù ; ù'lákláká¹.
 talker *id.* lákláká¹.

tall *adj.* sàngàm; tálalá;
adv. rònkóm¹; swàlám;
id. cávcává; gévgévé; kèev;
 téngténgó; tólóló; zwàlám.

be ~ *v.* hòpkò.

talon *n.* v'gàné; v'kùkbù.

tamarind (tree) *n.* làalé.
 ~ dart *n.* d'lón¹.
 ~ fruit *n.* d'laalé.
 ~ leaves *n.* s'laale.

tangle *v.* pátrà .

tanning *v.* lònò².
 ~ creeper *n.* k'lòonó.
 ~ plant *n.* d'góngónò²; hàmbò.

tap *v.* dàa; déklè¹; kíkà.

tapping (drum) *id.* kirkítikàtàp.

tape recorder *n.* tèt.

tapeworm *n.* kàa³.

tassel *n.* d'càgà.

taste *adv.* cèmcèmè;
n. ì'zàgé;
v. lèkè².

tasteless *adj.* càbàt²; còbòt; nòdòt.

tattoo *n.* c'kwàgmà; v'pànà².

taught, be *v.* làasì.

tax *n.* tàlà.

teach *v.* làasà; nàpàsá, *see:* nàpà.
 teacher *n.* máalà; málàmà.

team

team *n.* d'bugù.
 ~ leader *n.* kwèsám vàn gòlmò.
 ~ up *v.* kítíkì.
 tear (rip) *n.* ì'hwèdè ;
v. lònónkò; sàtá; sòlàmsà ;
 tòkò.
 ~ off *v.* pèlè.
 tearing sound *id.* kyàan.
 tears (crying) *n.* c'ísá .
 tease *v.* dòogsó ; dùmú; yáagsà;
vn. sògmò.
 teasing *n.* dòlò.
 teenage years *n.* d'bèbá; c'kèmpá .
 teenager *n.* ròbgò.
 teeth *n.* bákka¹; k'gàgà.
 teething *n.* d'kónó; d'pótó.
 tell *v.* gètkká; vátá;
vt. vècé.
 ~ lie *v.* gèccàm c'kòlò.
 temper *n.* m'dèbè.
 temperament *n.* hálé.
 temporary *adj.* c'dàpkù.
 temporarily *adv.* c'dàapù.
 ten *num.* óopá.
 be about ~ *v.* ópsè .
 count to ~ *v.* ópsè .
 tenacious grip *id.* kèk.
 tend *n.* c'gòcé;
v. dàptè; kècé; páskà.
 tender *ad.* dògdògò;
adj. còròs; làatlàatu; k'tàdi;
id. dàgdàgà; lèblèbè; lùdlùdù.
 growing tenderly *adv.* tãntànkù.
 tenderly *adj.* ròfròfò.
 tendon *n.* k'tàn.
 tense, not *v.* bàtúsù.
 tentacle *n.* v'kàarè.
 tentative offer *v.* màgà.
 termite *n.* hyón¹; órgò; tèktéké¹.
 ~ mound *n.* d'órgò.
 queen ~ *n.* gomvad'dan, *see:*
 d'dàn; gomv d'dan, *see:*
 gòmò.
 soldier ~ *n.* kàpè.
 termitarium *n.* d'bètè.
 terrified *id.* bàngbàngò;
v. ròzòò.

thick

test *adj.* màaká , *see:* mà²;
v. bàakú; cèegsá; táksè.
 testicle *n.* d'nàagò.
 testicles *n.* yàanán nàagò.
 tether *n.* c'dàngò.
 ~ post *n.* d'kàn.
 ~ rope *n.* k'dàngò.
 thank *v.* bómkò.
 thanks *n.* c'bòmò;
v. bòmò².
 'Thanksgiving' *n.* ù'hóla.
 that *con.* àz;
conj. âi ;
pro. kàv; ópúnló.
 ~ is all *excl.* sí ké nán.
 ~ is right *excl.* hòdúnè.
 ~ is so *excl.* hòdánbò.
 ~ one *pro.* tàwànlú.
 ~ size *pro.* kàn.
 (near) *det.* nló;
pro. táwà.
 thatch *n.* d'tàcò ; wèè wé;
v. bèmè.
 ~ grass *n.* k'gwésèvà.
 prepare ~ *v.* tàtá.
 thatching *n.* c'bèmkò.
 ~ grass *n.* d'gwe²; d'tàcò ; wèè wé.
 ~ needle *n.* v'kàndámà.
 the *cm.* ì'-.
 their *pro.* á'nà.
 them *pro.* án¹; càn ; nán; sà.
 only ~ *pro.* án-án, *see:* án¹.
 then *kâ;*
adv. sàa-nàn;
part. àshé; bó²; sái.
 there *adv.* ànlú; táanzò; -v.
 ' ~ is' *v.* èlló.
 right ~ *id.* kwéf .
 these *det.* hnà;
pro. tánà; tásà²; tímì.
 only ~ *pro.* sànsán.
 they *pro.* à⁶; án¹; cà²; càn ; nán.
 ~ are *pro.* ìm.
 ~ will *pro.* tá¹.
 ~ will be *pro.* tí.
 thick *adj.* dák ; kàbrí; k'niiká;
id. tàk .
 become ~ *v.* géndkà; sètásá.
 ~-set *id.* kwáktál; màglí; mòk.

thicket *n.* *c'dáu; d'gèná; k'gèná.*

thief *n.* *hiví.*

thieve *id.* *lék díyá;*
v. *càkàskà ; hivá.*

thigh *n.* *ì'kùtù; tâunìkùtù.*

~bone *n.* *k'hyùrù.*

thin *ad.* *fèlfèlè;*

adj. *jángjángó; pérére;*

id. *hwèkmèl; kwèmbèem;*

mèzèzè; mòdódò; tólóló;

v. *bùnù.*

~ & tight *id.* *mègèem.*

~ face *adj.* *bègtèm.*

~ movement *adv.* *zwèen.*

~-buttocked *n.* *lémsò.*

how ~! *id.* *kyàksàl.*

very ~ *id.* *kwèntèem.*

thin (watery) *id.* *kérére; róbróbó.*

thing *n.* *k'rí; k'rihì.*

thing' *n.* *m'hyàná.*

think *v.* *hèntè; kèkbá; s'kòonó;*
pérámká; zé.

third grinding *n.* *ù'hàdà.*

third year golmo *n.* *gùdàgùdá.*

thirsty *adj.* *ì'sóotè.*

thirty *num.* *d'kwèzàn óopá.*

this *det.* *hnà;*
pro. *sàn.*

~ big one *pro.* *tákà.*

~ one *pro.* *ópúhà; táwà.*

thorn *n.* *k'hilá.*

~ tree *n.* *hilá.*

thorny grass *n.* *hilágòngò, see: hilá;*
illámmáláká.

thorny shrub *n.* *d'gèná.*

thorny tree *n.* *hilákátá, see: hilá; hilá*
kòlilí, see: hilá.

thorough *v.* *sàmánsà.*

those *pro.* *cán; tánànlú.*

thought *n.* *kèkbò; pèrmò.*

thoughtful *adj.* *gáng.*

thoughtfully *adv.* *ték.*

thousand *num.* *zámbar.*

thrash *an.* *s'bí;*

n. *d'dàkànná;*

v. *bú; hòpànná; rádga;*

sòpánnà.

thrashing *n.* *d'bí.*

thread *v.* *còbà.*

cotton ~ *n.* *m'lèndé.*

~making *n.* *à'màtà.*

spin ~ *v.* *páarà.*

three *num.* *táacù.*

thresh *v.* *sòolá.*

~ unripe guinea corn *n.* *pòktò.*

threshing stick *n.* *céd d'bí, see: cé.*

thrifty *adj.* *m'kègá.*

thrill *n.* *yàar yáarnì.*

throat *n.* *v'gòdò; d'gòntò; háru¹;*

k'làkámìakmú; tòró.

~ tissue *n.* *v'lèké.*

throb *n.* *m'sàngá.*

throw *n.* *k'dòkò;*

v. *bònà; kòbtó; pàná ;*

pàkàmsú.

~ back *v.* *gàlúsú.*

~ earth *v.* *bìtàm c'hwín.*

~ into pile *v.* *kwìcí.*

~ off *v.* *dàsà.*

~ water *v.* *èskké.*

thrust *v.* *bùdú; pàa ; sùlgsú.*

thud! *id.* *bòp; bùk; dùk; fòf; kòk;*

kùgdùp; kwèk; kwèrèp; kyák;

pùk².

soft ~ *adv.* *vùd;*
id. *dùs².*

thumb-ring *n.* *d'màkà.*

thump *id.* *kùrùp.*

~! *id.* *fàràp; kántál; kwèk; kyák.*

thunder *id.* *hwàar;*

n. *k'bagágáú; d'dúmú, see:*

dùmámkà; v'rádó; v'ténó;

v. *tèné .*

~ stone *n.* *gyùrí mènké.*

thundering *id.* *kàkrà-kàkrà.*

thwack! *id.* *kárat.*

tick *n.* *òpà.*

tickle *n.* *c'dùgù.*

tidy *adj.* *pézpéze;*

adv. *kwézkwéze;*

v. *àmga ; còcàbsá; sèrpsé.*

tie *adv.* zíp;
n. d'tàcò;
v. gágá; gágèsé; kòpà;
 kwáanà¹.
 ~ firmly *v.* zíngskì.
 ~ knot *v.* dòkná.
 ~ up *v.* d'ángà²; gágánkà.

tiers *n.* v'rùmù.

tigernut *n.* mó¹; yùdú.

tight *adv.* hòdò; kíng; zíp;
id. cwé¹; káp; mègèem.
 ~ grip *adv.* dádò.
 make ~ *v.* gòlkà; zíngà.
 tightened hard (drum) *id.* kwíng .

tilt *v.* hèlksé; kèdè; pàpàsá.
 tilted *ad.* hélknée;
adv. sètép.

timber! *id.* kákáká.

time *n.* v'dà; d'hwímbí; à'ròpròpò.

tin *n.* d'góngó.

tinder steel *n.* v'kèstú.

tiny *adj.* pírit;
id. kwícií.
 ~ piece *n.* ì'kápsá.

tip *v.* pàpàsá.
 ~ out *v.* kèdè.

tiptoe *id.* tévtévé.

tire *vi.* pó;
vt. máatà.
 ~ of *v.* mà².
 ~ of waiting *v.* kwéntè².
 be tired *v.* pòoká.
 tired *id.* dò³; hàrù²; yák yák.
 tiredness *n.* m'pò.

title *n.* k'bará; hwèngàd gòmò;
 ùbándáaké.
 golmo ~ *n.* c'hyàmri; làagáv
 gòmò.

tittering *id.* kítkítí.

to *prep.* à⁵; àn²; nù.
 in order ~ *con.* àz.

toadstool *n.* d'dèbkóbó.

toast *v.* pòppó; ràdá; rádbà.
 ~ meat *v.* kàgàdsá.
 ~ self *v.* hànà.

tobacco *n.* táabà.

~ lump *n.* nwádàn táabà, *see:*
 k'nwá.
 rope of ~ *n.* ù'gàn .

today *adv.* tètè².

toddle *adv.* tadtáda.

toe *n.* d'gòbò.
 ~-crack *n.* m'gèggé .
 ~-nail *n.* v'kùkbù

together *adv.* píprí; rígíp;
adv id. húk;
id. giríp; rìdìdì;
n. d'kútù;
vi. wèrá.

toil *v.* òsò .
 toiling *adv.* yángà yángà .

toilet *n.* dùngú; ù'kàdè.

tomato *n.* d'tùmátù.
 bitter ~ *n.* v'gwèntà; gwèrgwéntà.

tomb *n.* d'sàkà.

tomorrow *n.* bùkbúkú¹; bùkú.

tongs *n.* v'àbà .
 smith's ~ *n.* v'àbà .

tongue *n.* d'rémé .
 ~ flicking *id.* mèlèem;
n. lèlèm.

tonsil *n.* v'lèké.

too *con.* má.
 ~ late *n.* kángòodò.
 ~ much *v.* kèpèskè.

too much *adv.* túska.

tool *n.* rí nà'yòmko, *see:* k'rí.
 handle-less ~ *n.* d'kèzná.

tooth *n.* v'nìná.
 ~ ache *n.* d'gàgà.
 ~ disfigurement *n.* kàtnà.
 canine ~ *n.* zágá¹.
 ~-gap *n.* d'bàbú.
 poorly-grown teeth *ad.* gàtàrnò.
 toothless *ad.* fòtró;
n. báblá.
 toothless person *ká c'bàbú, see:*
 d'bàbú;
n. c'bàbú.

Tooth-billed Barbet *n.* gwiisì.

top

top *n.* á'cònà ; dèbè; dòngcò; dwépcè; v'hwénké.
 ~ rank *adv.* hwìcì .
 ~ up *v.* hyàǎlá.
 topic *n.* d'gómá .
 torch *n.* d'gwèn¹.
 torrent *id.* cècècè; kàkrà-kàkrà.
 torso *n.* d'birgù.
 tortoise *n.* kàarò; sìpsípá.
 tossing *id.* dilòò .
 totally *adv.* káp.
 totter *adv.* tádtádá.
 touch *vt.* dòvò.
 ~ lightly *v.* dàa; zòbò.
 ~ up nicely *v.* kwèèdè.
 tough (be) *v.* tètè.
 town *n.* c'belà; ì'lé.
 toy *n.* k'bagbágò.
 track *an.* m'kékó²;
n. v'dùkù; k'lèvé;
v. pàkà.
 tracking *n.* gèdgò; m'kékó¹.
 trade *n.* c'hwàalà; s'yòpó;
v. cérfá; sèsè .
 itinerant trader *n.* kán paatè.
 trader of many goods *n.* lèvún
 lèvúnè.
 tradition *n.* d'ài; m'gwànà; d'zwé;
np. Bèlèdíngá¹.
 kind of ~ *n.* ù'òlò.
 mourning ~ *n.* d'kwàasà.
 traditional activity *n.* hwèèrámhweè.
 traditional calabash *n.* hòní d'lòmò,
see: hònò.
 traditional festival *n.* d'bítí.
 traditional flour *n.* hyùmá k'bebò.
 traditional practices *n.* d'Lélà.
 traditional reed-flute *n.* kwèsè¹.
 traditional religion *n.* d'Lélà.
 train *v.* vérmà.
 trait *n.* d'máccá.
 trample *vn.* c'kàrbà.
 trampling *v.* bòcèbòcè.
 trampling *id.* kyàurà kyàurà.
 transfer *v.* pástè .
 translate *vt.* pángsá .

tree

translucent *ad.* kárkára¹.
 transparent *ad.* kárkára¹.
 transplant *n.* c'swègé;
v. kàa² .
 trap *n.* d'hákò.
 bird ~ *n.* v'làwàláwá.
 fishing ~ *n.* k'bòngnò; ì'hyòrkò.
 rat ~ *n.* d'kátáwà.
 rodent ~ *n.* d'kàttáwà.
 set a ~ *n.* m'kwé ;
v. pàkò; rènà.
 travel *n.* bàalá;
v. lèvé.
 ~ in dark *adv.* támbitàmbì.
 ~ to unknown *v.* déklè² .
 travelling *n.* m'bàalá.
 travelling present *n.* d'gwà¹.
 treat
 ~ harshly *v.* mòokó .
 ~ well *v.* kwídirki.
 tree *n.* cé.
 ~ frog *n.* kòoncé.
 ~ locust *n.* tàmskwàgari.
 ~ stump *n.* d'kùngù.
 ~-duck *n.* hùgù.
 kind of ~ *n.* ándùrúkù; bàkè; bàkè
 táagnè, *see:* bàkè; bán;
 bágnè; bàrgá;
 v'bázugùtàarè; bègè;
 bòmà¹; búsámtón²; céd-
 wáalà, *see:* cé; k'dàdà;
 déré²; dòngdóngó¹;
 dwéerè; èlbè; èn; gèn;
 gèzèngènnè; gògà;
 góngówáali; góogó¹; gúrò;
 gwèngwèrimà; gwígí; hilá
 ; hilákátá, *see:* hilá; hú;
 hwàhwàhwà; hwíryà;
 hyáabàbbà; hyà; hyàamù;
 hyò²; illànkànnà;
 kángyùmù; kèmpá hèlkò;
 kèrè; kíkèlè; kòoká; kòlílí;
 kwàalà; kwàgari¹; lánkò;
 lòglògò²; mòrmòrò; óndò;
 ògò²; pákpàkò; pòndò;
 rèzèngènnè; rwà²; rwàn;
 sèmbàriitò; sèrgnè;
 tàndèmòlò; tànbà; váawà;
 vògákù; vògdàabè; vùkù¹;
 zàgzágé; zàgrá.
 meeting ~ *n.* d'sàkà.

tremble

- tremble *adj.* zàpzàpà² ;
adv. gàdgàdà.
trembling *adj.* zàgzàgà; zàpzàpà² ;
id. gàzgàzà ; gidgidi² ;
n. s'zàpà.
tribal mark *n.* kwèlè; v'pàrà².
tribe *n.* d'réme .
trick *n.* c'lèemsè.
wrestling ~ *n.* k'àlbà;
v. àrà.
trickling *adv.* bàdgbàdgò.
tricky, be *v.* révkà; tètè.
trill *n.* rèrgò.
trim *v.* bàtksá ; kàsànná; kèpè ;
kùkàbsá; kùpù; kwà³ ;
ódámkà; pyàa.
trip *vi.* hyá¹.
~ up *v.* hétè; kàtrà; d'pàktà.
troop *adv.* sàssàsà;
v. sòsòsò.
trooping in *id.* kyòròrò .
trotting *id.* kyòotó kyóotó.
trouble *n.* kàngù d'òsskè, *see:* òsó.
get into ~ *v.* mèkàsà.
make ~ *n.* c'kàtà , *see:* d'kàtà²;
v. lèpké.
serious ~ *n.* kàhúré.
troublesome *n.* d'dàamké;
n phrase. àlám c'kàtà;
v. tètè.
truck *n.* d'pándá.
true *ad.* hòdán;
adv. kégé¹.
truly *excl.* hòdánbó.
trunk *n.* d'bìrgù.
truss *n.* v'kàkcò;
v. bèzè; gètòsò.
trussed *adj.* bèzèm, *see:* bèzè.
truth *n.* m'gâu.
truthfully *adv.* gèbéské.
try *n.* d'hángá;
v. màgà.
~ it and see! *excl.* màak yó!
tsetse fly *n.* ràrà; sàrmà.
tuber *n.* dòdgò; òg-nú'còpò;
d'róngáncé; sòmò.
tuberous grass *n.* nàagád zòmò.

twinkle

- tuck *ad.* d'yàasà;
v. kwáaná¹.
~ in *v.* hàpká.
tuft *n.* d'kwècé.
tummy *n.* d'bàtà.
~ button *n.* d'gòndó .
turban *n.* fúuì.
turbid *n.* c'gùdtù.
turn *v.* d'áskà ; géngè¹; hwàktá¹;
hwànká; vú; wàlà;
vi. bàlmá.
~ a deaf ear *v.* bóngà.
~ away *v.* hèlkè.
~ back *v.* bèlèdíngá²; wàktá.
~ head *vi.* bèlvè.
~ inside out *v.* kìckílnì; mùtksú.
~ on *v.* dàansá; màzà; mèzè.
~ over *v.* kùbgù;
vi. pànká¹;
vt. pànkásá .
~ round *ad.* kálkálá²;
v. bèlé;
vi. pànká¹.
~ up lip *id.* gút¹.
~ upside down *v.* pèèkò ; vìlksá;
vìrksá.
(soil) *v.* hàbsá.
take one's ~ *v.* òdó.
turned upside down *id.* kívíví.
turns *n.* kàbèkábénè; m'sèèkànté.
turtle *n.* kàar bámbá; sìpsípá.
tut-tut! *excl.* wádàn.
tuwo *n.* d'gá;
v. géplà .
twang! *id.* kyòt; pát .
tweezers *n.* v'àbà ; v'àmcékè.
twenty *n.* d'kwèzè.
twice *adv.* a'ìlā, *see:* ìllā.
twig *n.* m'kòlgò; v'kòlgò.
twilight *n.* ì'yáatkà.
twin *n.* wàarúsù.
twiner (plant) *n.* bìbì; dàkkè;
d'góngónò²; hàlsá ;
kínd-dàptà; pèktè; ràngè;
zínzínýá.
~ shrub *n.* mádàkù.
twinkle *id.* kyál; mèèl.
twinkling *id.* myàaz; pyàaz.

twirl

- twirl *ad.* kálkálá²;
v. géngè¹.
- twist *adv.* rógdórógdó;
n. d'yábksè;
v. alá²; gálà; hwànká; kóntkò;
mìgà; wád; wàlà; yábkskè.
— together *v.* pátrà.
twistingly *id.* géngè-géngè.
- twitch *v.* gòmngòmò.
- two *num.* ìllà.

unexpected

- days ago *adv.* hwéd dèhánd nè.
- hundred *num.* c'kwèz óopá.
- peas in a pod *adv.* kás ná wádá.
- years *adv.* hónúnè.
- type *det.* -nè;
n. gó; gón.
- tyre *n.* k'taya.
—-track *n.* jwékè.

U - u

- udder *n.* dàgnô.
- ugly *adj.* yògdò;
np. dómk à rímkà.
— look *id.* dìpròm.
— woman *n.* bòtà¹.
- ulcer *n.* ù'làná.
- ultimate *n.* c'tà;
v. dáatà.
- ululation *n.* s'kwèenè; rèrgò.
- umbilical cord *n.* d'gón dó .
calabash umbilical cord *n.* d'bàsè.
- unable *v.* pitlá.
- unbalanced *ad.* pákádknáa;
adv. dágráa; kódnóo;
n. m'kàlènkànnà.
- unbefitting *adj.* zázgì.
- uncared-for *id.* kàkálá.
- uncertain *an.* hébhébo.
be — *v.* tètè.
uncertainly *adv.* d'bìrámbíntù.
- uncle *n.* bàabá².
- unclean *n.* k'bècè.
uncleanness *n.* k'kimà.
- unclear *adv.* bùutàa; pùutàa.
- unconscious *ad.* gádámgádmù .
being — *n.* c'vìlú.
- uncooked *adj.* iyòré;
n. d'dúutú.
- uncooperative *n.* hàlsánà.
—ness *n.* hàlsá .
- uncover *v.* àbàsá.
uncovered *id.* mòs.
- uncultivated land *n.* k'lòbnè.
- undercook *v.* ù'kágdú.
- underground drain *n.* bílòngnò.
- undergrowth *n.* k'bòbá; gàgmánkà.
- underneath *mìn* c'hí, *see:* c'hí;
n. m'hàkrò;
prep. pàrásnè.
- under-perform *n.* m'làmbà.
- undersized *adj.* gát¹; kálkà;
id. kàlkàlà.
- understand *idiom.* gwa d'nwaa, *see:*
gwà¹;
v. gwaam d'nwá; kéesè;
pámá¹.
no understanding *n.* d'bùmbù.
- underwear *n.* d'bákè; d'gètti;
d'kémpé.
- undisciplined *v.* gálà .
- undoubtedly *id.* kèng .
- undulating *id.* dìlòò .
- unearthly *n.* d'kìnbù.
- uneasy *ad.* rèngrèngò.
- unequally *id.* gàtàrgàtrù.
- uneven *ad.* gyónónó;
adj. sòmòmò;
adv. vávàvà;
id. gàtàrgàtrù; gòtàrgòtrò.
- unevenly *adv.* nòvànòvrò.

unexpected

- unexpected *id.* **dógdógó**;
n. **gàràmsá**.
~ elevation *id.* **kíkàa**.
~ good fortune *v.* **zàamskà**.
unexpectedly *adv.* **cóssó**; **cúnksì**;
firktip.
unfavourite *n.* **k'dá**.
unfold *vt.* **bàtàmsá**.
unfortunate person *n.* **v'lón¹**.
ungenerous *adj.* **m'nèkè**.
ungrateful *v.* **gìná**.
unhafted *n.* **d'kèzá**.
~ tool *n.* **d'kyòró**.
unhappy *ad.* **kyàkòò**;
adj. **nàam c'dèbè**.
unhappily *adv.* **zúm**.
uniform *ad.* **kàmdán**.
unimportant *n.* **c'hàzà**.
uninterested *v.* **làmasá**.
unique *adj.* **wátwátá¹**;
v. **dáatà**.
unlit *adj.* **cíp¹**.
unlucky so-and-so *n.* **v'lón¹**.
unmarried man/girl *n.* **yàadàató**.
unmixed *adj.* **wàtàrwàtrò**.
unmoved *adv.* **zìgdìp**.
unnaturally *adv.* **dòtàm dòmò**.
unnoticed *id.* **gáp**.
unobstructed *id.* **kyárá**.
unplanned *n.* **gàràmsá**;
v. **gàràmsà**.
unpopularity *n.* **ù'gyózò**.
unprepared *ad phrase.* **à sàpsàpà**.
unravel *vt.* **bàtàmsá**.
unripe *adj.* **pòtò**; **pyòtò**;
n. **d'gámà**; **m'gámà**.
unruly *v.* **gàlà**.
unseeing *ad.* **dàntràm**.
unsmiling *id.* **záp**.
unstable *id.* **gálámpáa**;
v. **révtkà**.
unsteady *adv.* **páatá páatá**;
id. **lòglògò**.
unsteadily *adv.* **wàtàwàatà**.

used to (be accustomed to)

- unsuspicious *v.* **làsù**.
untidy *id.* **gòmàa**; **gòzòm**;
v. **kyòmpskò**.
untidily *adv.* **rwáf**.
untidily cut *adj.* **bèzèm**, *see:* **bèzè**.
untie *v.* **bùtá**; **bùtáskà**;
vi. **kàsá**.
untroubled *adv.* **bàtà d'dán**.
untucked *n.* **d'làasà**.
unusual *n.* **d'hàmcè**.
unwell *id.* **làlùu**.
unwilling *v.* **hàrsá**.
unwind *vt.* **bàtàmsá**.
up *adv.* **já¹**; **kònkád yáakì**;
id. **wérwéré**;
n. **á'cònà**.
~ and down *id.* **dìlòò**.
~ high *adv.* **zèngám**.
~lands *n.* **ù'tàasà**.
~right *ad.* **rádádá¹**;
adj. **péréré**;
adv. **gáav**; **hwáng hwángó**;
hyòngré; **jàktàl**;
id. **gávgává**; **gèev**; **gwáp**;
jèktèl.
~town *n.* **c'belà**.
~ward *adv.* **távtává**.
upheaval *id.* **kánkáncì**.
upper grinding stone *n.* **d'nàacò**.
uproar *id.* **kyúu¹**;
n. **d'gúdgù**.
uproot *an.* **c'tàbà**;
v. **òbò**; **òmgó**; **vùgù**.
upset *adv.* **rikàa**.
upside down *id.* **kívíví**;
v. **vírksà**.
urge *excl.* **hába¹**;
v. **dòogsó**; **kàmksá**; **òbgàvsò**.
urine *n.* **m'bàsá**.
urinate *v.* **bàsá**.
us *pro.* **cò²**; **cwán**.
use *n.* **d'vètké**, *see:* **vètá**;
v. **mòomsé**.
used *adj.* **ùtù**.
used tool *n.* **d'kyòró**.
used to (be accustomed to) *v.*
vètàsà, *see:* **vètá**.

used to (did once) *v.* **lákà¹**.useless *adv.* **bàp**;
n. **wàklà²**.uselessly *adv.* **rwáf**.uselessness *n.* **ù'kàkálá**.usually *adv.* **bòró**; **málsè¹**.utmost *n.* **d'hángá**.utterly *id.* **lébét**.uvula *n.* **v'lèké**.

V - v

vacant *adj.* **pyángás**.— look *ad.* **hòróng**.vagina *n.* **d'gàdá**; **d'kónkó**; **d'yà**.vain *id.* **hwìlì hwìlì**.hope in — *v.* **kwéntè²**.valley *n.* **zìn**.vampire bat *n.* **gìvgíví**; **kúntòm-kwèngó**.vanish *v.* **làlàsá**; **mírámsì**; **mitá**;
rèrèsé.vanished *adv.* **pídù**;*id.* **lèp**.vapour *adv.* **mùs**;*n.* **hùrùndùmnù**; *c.* **hwàakù**.various *id.* **s'gó s'gó**, *see:* **gó**.vegetable *n.* **jònàjò**; **k'wárwá**; **zàu**.— chunks (dried) *n.* **s'càkà²**.— soup *n.* **jábjábi**.kind of — *n.* **gyòonàgyó**.vegetation *n.* **gàgmánkà**.vein *n.* **v'lòn²**.(of leaf or feather) *n.* **v'hyànsù**.verb *n.* **à'émkò**, *see:* **èrà²**.verbosity *n.* **d'gántá**.verify *v.* **cèegsá**; **hèrgsá**; **vèdsá**.vertically *adv.* **rócócó**; **távtává**.—challenged *n.* **mákátá**.very *adv.* **sòsái**.— good *n.* **d'kémé**.— much *adj.* **kémád'páskà**.— slimy *id.* **lòdlòdè**.— soft *id.* **dòm**.vibration *id.* **zàdzàd**.vibrating *id.* **dègdègè**.vicinity *n.* **d'víví**.vicious, be *v.* **zàngá**.vigilant *ad.* **hèròhèrò**.village *n.* **hèrgè**.Village Weaver *n.* **càkcáké**.vine *n.* **gwèdè**; **ròtòtò**.violet tree *n.* **gàni**.violin *n.* **k'móoló**.viper *n.* **kwècnà**; **òbál-kwècnà**, *see:*
òblá.virgin *n.* **v'swáa**; **yàadàató**.— soil *n.* **k'lòbnè**.virginity test *v.* **tápá¹**.virility *n.* **àrmâ²**.visible *v.* **pèlá**.vision *an.* **u'vátò**;
n. **c'hètè**.visit *n.* **rìgà**, *see:* **rìgà²**;
v. **cúnkù**; **hèvé**; **rìgà²**.— excessively *v.* **gwèzè**.visitation *an.* **u'vátò**.visitor *n.* **hàmchè**.vivacious *adv.* **kézép**.voice *n.* **v'gòdò**.vomit *id.* **hák**; **pàav**;
n. **ù'cògnò**; *c'* **gò**;
v. **góokò**.vow *n.* **bòpàm d'bà**.vulnerable *n.* **ù'gyózò**.vulture *n.* **hàagùlá**.

W - w

- wadi *n.* *k'gèvà*.
- wag *v.* *bìitsí*.
- waist band *n.* *v'dágá* ; *k'zìgdá*.
- wait *n.* *s'làmà* ;
v. *kòòdkó* ; *règdá* ; *vàlá*.
~ expectantly *n.* *k'kwèdé* .
~ in vain *v.* *kwéntè*² .
- waiting *n.* *m'sákí* ;
vn. *làgsì*.
- wake *v.* *zàgà*² .
~ fully *v.* *gázábkà* .
~ up *v.* *gápskà* ;
vi. *pàdká* .
- walk *adv.* *tádtádá* ;
v. *gèttá* ; *hágçà* ; *sàksàkà* .
~ about *v.* *gàgù* .
~ away *v.* *tó*¹ .
~ carefully *v.* *jákrà* .
~ stealthily *n.* *m'kwé* .
~ towards *v.* *tón* .
~ with heavy steps *id.* *bòkbòk* .
dog-style ~ *adv.* *jókjókó*¹ .
dove ~ *adv.* *wigrì wigrì* .
heavy ~ *id.* *lòlòlò* .
hyena ~ *id.* *làdò làdò* .
painful ~ *adv.* *zébél* .
sickly ~ *id.* *mèmèmè* .
walking to and fro *adv.* *rìgrèrigrè* .
- walker attacker *n.* *hàrká* .
- wall *n.* *ù'gùbù* ; *k'sàlá* ; *ùrú* .
log ~ *n.* *sà*¹ .
screen ~ *n.* *bámá* .
town ~ *n.* *k'làasà* ; *sàlá* .
windbreak ~ *n.* *ì'kàhè* .
- wallop! *id.* *kyàs* .
- wan *ad.* *hyúnkhyúnkù* ;
adj. *hùlbèè* .
- wander *v.* *bàarbàari* ; *gàgù* ;
swáaliswáali .
~ aimlessly *v.* *káalcù* .
~ off *v.* *táglà* .
wandering *id.* *wánkálwánkál* ;
n. *rìgàlcù* ; *ù'swánswányé* .
- wander (speech) *v.* *èmèmè* .
- want *n.* *k'dísì* ;
v. *kwéetkè* ;
vt. *tònò* .
- war *n.* *d'gàago* .
- warbler (bird) *n.* *cògcògò* ; *kólkólò*² ;
úncùvù .
crested ~ *n.* *kác-hyàamù* , *see:* *káci* .
- warm *v.* *dàngà* .
~ self *v.* *hàná* .
warmly *id.* *cùdcùdù* .
warmth *n.* *m'dàngà* ; *hùrùndùmnù* .
- warn *v.* *dèmé* ; *kánskè* ; *sàaadrià* ;
vt. *vècé* .
~ with a frown) *v.* *lèdé* .
- warp *v.* *bèzè* ; *ópka* .
- warrior *n.* *c'koolò* .
brave ~ *n.* *àram gyòzó* , *see:* *àrmá*¹ .
- wart *n.* *v'ormá* .
- warthog *n.* *dèké* .
- wash *v.* *gùzú* ; *gwizì* ; *lèlé* .
~ body *vt.* *sáptà* .
~ thoroughly *v.* *kòbsá* .
washed away *n.* *c'hùgà-hùgá* , *see:*
hùgà .
washed clean *id.* *kálcálá*¹ ; *pyás* .
- wasp *n.* *áyá* ; *pòlà* ; *vónvó* .
~ larvae *n.* *m'hàlá*¹ .
- waste *n.* *k'bikì* ;
v. *náasè* .
~ away *v.* *bùnù* .
~ time *v.* *évsè* ; *kyùulsí* ; *nàbá* ;
tòolsá .
wasted time *n.* *à'ròpròpò* .
- wastrel *n.* *wàklà*² .
- watch *vt.* *gòtó* .
watch out! *id.* *kákáká* .
watchful *ad.* *hèròhèrò* .
- watch (wrist-watch) *n.* *à'gógógó* .

water

- water *id.* **bàbbàbbà**;
n. **m'hò**;
v. **nèbé**.
 ~ beetle *n.* **gèrègèré**; **kùgrú**;
ómvan dwà.
 ~ lettuce *n.* **káabòodó**.
 ~ play *id.* **lèmbé lèmbé**.
 ~ pot *n.* **k'cidi**.
 ~ pot stand *n.* **d'bòká**.
 ~ shortage *n.* **m'sèdá**.
 be watery *v.* **ógó¹**.
 ~-fall *n.* **k'cúúúú**.
 hot ~ *n.* **hòmán hwèlà**, *see:* **m'hò**.
 ~-lily *n.* **k'gwídbí**.
 pure ~ *n.* **m'rèsá**.
 scoop out ~ *v.* **sèdá**.
 sound of drop into ~ *id.* **tàndàm**.
 sound of running ~ *id.* **bòbòbò**.
 watery *ad.* **ròm-póm**;
adj. **càdcàdà**; **nòbnòbò**;
adv. **kùnkùnù**;
id. **kéréré**; **ròbróbó**.
 watery eyes *ad.* **mònmònò**.
 waters (giving birth) *n.* **ríknù màcò**.
 wattle *n.* **c'làmlàmà**; **m'ràgdá**.
 wave *v.* **gèmgsé**; **kàptá**; **tàamá**.
 wax *v.* **pèlà**.
 ~ entrance *n.* **v'lòngò**.
 way *n.* **k'lèvé**.
 we *pro.* **cìn¹**; **cwán**; **mà³**; **nà²**.
 ~ will *pro.* **nán¹**.
 weak *id.* **lèdòò**;
v. **rèzè**.
 ~ person *n.* **gyòbó**.
 weaken *v.* **wáklá¹**.
 weakness *n.* **zòzó**.
 weal *adv.* **s'kèmmè**;
n. **v'hyùndù**.
 wealthy *n.* **ù'yàmbásà**.
 wear *v.* **tòpó²**; **zùksá**.
 weather *n.* **v'dà**.
 weave *n.* **à'màtà**;
v. **cà²**; **càasé**.
 weaver *n.* **cáagè**.
 weaver (bird) *n.* **càkcáké**.
 wedge *n.* **d'bégcò**.
 weed *an.* **c'tàbà**;
v. **gòvó**; **kècé**; **zàgà²**.

whenever

- ~ again *v.* **místà**.
 (final) *v.* **kèmgé**.
 red ~ *n.* **m'bàncò**.
 second weeding *n.* **ù'místà**.
 weeding (final) *n.* **c'kèmgò**.
 weeding (punishment) *vn.* **m'kùlù⁴**.
 weedy *n.* **ù'mùutà**.
 weevil *n.* **bòbà**; **pí**; **vàlùdbé**.
 weigh down *v.* **dèvà**; **òtà¹**.
 weighed down *id.* **dìgmèè**.
 weird hole *n.* **Wàakíbò**.
 welding *n.* **c'dópó**, *see:* **dòpá¹**.
 'well done!' *greeting.* **pòosbàadé**.
 well (good) *adj.* **bòzbòzò**;
adv. **báadé**;
excl. **hà**;
id. **górgóró**;
n. **d'kèmnènnè**.
 ~-being *n.* **m'hòknò**.
 cooked ~ *id.* **lèbèè**.
 see ~ *id.* **kyárat**.
 ~-washed *adv.* **swàp**.
 well (indecision)... *excl.* **hèè**.
 well (water) *n.* **còpú pélkà**, *see:*
ù'còpó; **d'dwà**; **d'gòogá**.
 ~ bucket *n.* **gùugá**; **k'sàkò**.
 well-fed *ad.* **mócó**.
 west *adv.* **àpàlà**.
 West African Crowned Crane *n.*
hòrángá.
 West African hartebeest *n.* **sìpá¹**.
 wet *id.* **cès**.
 ~ land *n.* **gyóocò**.
 wet season *n.* **hwèlá nàyòrò**.
 ~ disease *n.* **ù'mágyózò**.
 whack *v.* **hàpànká**; **hòpànná**.
 what *excl.* **íyè**;
pro. **yè**.
 ~?! *excl.* **háan**; **hwéd cèké**.
 ~? *excl.* **wédwèdée**.
 ~ is it? *excl.* **háanyú**, *see:* **háan**.
 ~ is it? what * ~? *excl.* **àzlé**.
 wheeze *n.* **lónó¹**.
 when *con.* **á¹**;
pro. **nàmà²**.
 whenever *adv.* **kóyè dàvà**, *see:* **kóyè**.

where

- where *adv.* **pè²**;
pro. **ípè**; **pèhá**.
- whether *conj.* **âi**.
- which *excl.* **íyè**;
pro. **cán**; **kàv**; **yà¹**.
- whiff *id.* **fii**.
- while *n.* **d'hwímbí**.
a ~ ago *adv.* **ókskò**.
- whinging *n.* **s'rèmrémè**.
- whip *id.* **hwíu**;
n. **v'làkó**;
v. **sòpánnà**.
~ sound *id.* **swáp**.
- whirl *v.* **géngè¹**.
~wind *n.* **ì'gìpí**.
- whisk *v.* **géngè¹**.
- whisper *v.* **zòmò**.
- whistling *n.* **hwèndò**.
- white *adj.* **í'pùsì**.
~ dove *n.* **gòràb púsú**.
~ Oryx *n.* **gò²**.
~ silk cotton tree *n.* **kòmgnò**.
be ~ *v.* **pùsúkù**.
make ~ *v.* **pùsàsá**.
off-~ *adj.* **páad**; **pùspùsù**.
poisonous ~ sap *n.* **m'làlì**.
very ~ *ad.* **pádpádá¹**.
~wash *n.* **lòbúpùsùní**.
White-bellied Crombee *n.* **tèè²**.
White-faced Owl *n.* **hwàgàrì**.
whitener *n.* **lòbúpùsùní**.
White-thighed Hornbill *n.* **dúnkù**.
- whitlow *n.* **ì'pòpè**.
- whiz *id.* **hwízz**.
- who *pro.* **nán²**.
- whole *id.* **lébét**;
n. **d'birí**.
- whoops! *excl.* **é**.
- whoosh *v.* **sùt**.
~! *id.* **fée**; **féf**; **fif**; **kárát**; **kìràa**.
~! just like that! *id.* **làmplàmpù**.
- whop *v.* **hàpànká**.
- why *adv.* **ànìè**;
pro (question). **yén**.
- wicked *n.* **v'dúmú**; **kùngávyònvá**.
wickedness *n.* **c'gámá**.

wish

- wide *adj.* **yàtàtà**;
adv. **wâun**.
~ eyes *adv.* **hòol**; **vát**.
~ open *adv.* **vát**.
made ~ *vt.* **bàtàmsá**.
make ~ *v.* **hàrábsì**; **tàsàbsá**; **yàtàsá**.
with ~ eyes *ad.* **dòntdòntò**;
id. **gyórot**.
- widow *n.* **zàmsà**.
(or widower) *n.* **bòmésé**.
- wife *n.* **nètà**.
- wiggling *adv.* **wágdá wágdá**.
- wild
~ cat *n.* **làngò**.
~ custard apple *n.* **lándá**; **d'wèckè**;
yàdúdu.
~ lily *n.* **lègè**.
~ plants *n.* **kònkà**.
~ sorrel *n.* **híwèerè**.
wilderness *n.* **d'kádè**.
- will *n.* **s'nwá**.
- wilted *id.* **fèlà**.
- wind *id.* **bàbbàbbà**;
v. **kóndkò**; **sùt**.
~ sound *id.* **fòffòffò**; **pèpèpè**.
~break wall *n.* **ì'kàhè**.
~pipe *n.* **v'gòdò**.
strong ~ *n.* **ém¹**.
winding *id.* **géngè-géngè**.
- window *n.* **d'windò**.
- wing *n.* **ù'kàpó**.
chicken's ~ *n.* **d'bùgú**.
wingless grasshopper *n.* **bòkkàdkwá**.
- wink *n.* **làpká**;
v. **lédé**; **lédkè**.
- winnow *v.* **gèlé**; **gèlgé**; **ù'pákdó**; **ràktá**;
siktá.
winnowing dust *n.* **m'kwéetè**.
winnowing floor *n.* **ù'bàlá**.
winnowing fork *n.* **v'zàagcò**.
- wipe *v.* **hòkmá**; **pílá¹**; **pínkà**; **sùkú¹**.
~ up *v.* **píndà**.
- wire *n.* **v'kòmò**; **v'weya**.
- wisdom *n.* **m'là**; **s'verè**.
wise *adj.* **verànvé**.
wise up *v.* **kìmisì**.
- wish *n.* **d'tònké**.

wisps

wisps *id.* **kàmpàl**.
 witchcraft *n.* **sàbgù**.
 with *post.* **-n²**;
prep. **á⁴**.
 ~ a start *id.* **hàbàt**.
 withdraw *v.* **hàná**; **sútù**; **térgà**.
 ~ statement *v.* **hyà²**.
 wither *v.* **lèéké**.
 without cause *adv.* **ì'hòì**.
 witticism *an.* **c'gásrá**.
 wives *n.* **hyùbù**.
 wobbling *adv.* **mògòl mògòl**; **zòdbòl**
zòdbòl;
id. **dákác-dákácé**.
 wobbly *adv.* **dágráa**;
id. **lòglògò**.
 wolf *n.* **bánkàlá**.
 wolf down (food) *id.* **làklàkki**;
v. **làkàmsù**.
 woman *n.* **nètà**.
 loincloth for a ~ *n.* **d'gétti**.
 womb *n.* **yòn³**.
 wonder *n.* **c'hètè**;
v. **làná**; **màmmáakì**.
 wood nail *n.* **v'mòklò**.
 wood-cutter insect *n.* **gyògró**.
 woodpecker *n.* **kánká**.
 woodworm *n.* **òdàncé**.
 'woof' *id.* **hâu³**; **wâu**.
 wool *n.* **k'kènè**.
 word *n.* **d'gómá**.
 work *n.* **à'yòmko**.
 ~ hard *v.* **kùdkú**.
 ~ in golmo *vi.* **gòlmó**.
 ~ on *vt.* **gàbà**.
 ~ song *n.* **d'húmú**; **lèlgò**.
 communal ~ *n.* **d'swée**.
 community ~ *n.* **bòsà²**.
 menial ~ *n.* **s'bikí**.
 slapdash ~ *n.* **sàmbì sàmbì**.
 workshop *n.* **ù'kyòpò**.
 world *n.* **d'yán**.
 worm *n.* **dàká-rùmù**; **gìgnì**; **twèkrè**;
zómò¹.
 kind of ~ *n.* **màjòzò**.
 woodworm *n.* **òdàncé**.

writhing

worn *ad.* **réngréngó**.
 worry *id.* **hássà**;
n. **d'vergá**.
 be worried *adv.* **kàgàggà**.
 worries *n.* **wétrí wétrí**.
 worrying **táp s'nwá**.
 worsen *v.* **èlávka**.
 would have been *id.* **lálábè**.
 wound *n.* **d'gàgè**; **d'hwéssè**;
d'lónésè; **d'òvésè**; **m'sònò**;
v. **émánkà**; **hwéssè**.
 woven *adj.* **cécép**.
 wrap *v.* **álà²**; **dàmàrsí**; **gàgá**; **hàmtá**;
pù²; **ròbánkà**; **yáapà**.
 ~ up (self) *v.* **bìtisi**.
 wrapper *n.* **k'kusu¹**.
 wreck *v.* **kyómpso**.
 wrench *v.* **wád**.
 wrenching away *id.* **lák**.
 wrestle *an.* **c'mùlgù**;
v. **dòkò²**; **gácbá**; **sèè**; **sipínkì**;
see: **sipà²**;
vt. **sè**.
 good wrestler *n.* **séegè**.
 wrestler's epithet *n.* **lèlmò**.
 wrestling *n.* **màdí**.
 ~ charm *n.* **v'gùdù**.
 ~ garment *n.* **k'sógcò**.
 ~ knee lock *n.* **v'kwà**.
 ~ lift *n.* **v'òmò**.
 ~ loincloth *n.* **dàkkáarè**.
 ~ move *n.* **bànglá**; **v'bùzù**; **k'dòkò**;
v'èrà; **v'hyà**; **v'kàtà**;
k'pàntà;
v. **àlà**.
 ~ stance *n.* **d'gàcbò**.
 ~ trick *n.* **k'àlbà**;
v. **àrà**.
 ~ victory cry *id.* **hàmàmà**.
 wriggling *adv.* **míglá-míglá**;
mìndimìndì; **rógdórogdó**;
id. **gàcgàcà**; **lágglágá**.
 wrinkled *adj.* **wàdmàl**.
 wrist *n.* **d'kòzó**.
 write *v.* **géndè**; **gèné²**.
 ~ will *n.* **s'nwá**.
 writhing *id.* **lágglágá**; **wàlwàlà**; **wèncè**
wèncè.

wrong

wrong *v.* émskè.

?

Y - y

yam *n.* gwèdè; d'lòn²; d'róngáncé.
~ heap *n.* d'kwìirù .

yard *n.* v'yaadi.

yawn *n.* hà^m².

year *n.* wè; wèè.

~ after next *adv.* dānlàiné.

~ -group of golmo *n.* hwèngàd
gàadè^{mà}; hwèngàd gòmò;
hyámkálá.

yellow *n.* c'gòlçgóló, *see:* góló.

~ fever *n.* gyóntì.

Yellow-fronted Canary *n.* kàlmá.

Yellow-fronted Tinker-bird *n.*
hóótùhórù.

yellowish *id.* hànhà^{nà}.

Yellow-throated Long-Claw *n.*
dèngè.

yes *excl.* á; hà; tò²; úu; yò.

yesterday *n.* dèèdè.

yield *v.* hèsé.

~ well *v.* ògá.

yikes! *id.* kákáká.

yippee! *id.* hà^mà^{mà}.

you *pro.* dán; vò.

~ and me *pro.* cìn¹.

(pl) *pro.* nwá; tán.

young *n.* c'wà.

~ man *n.* kèmpá; wà ármà, *see:*
wà³; wà kèmpà, *see:* wà³.

~ woman *n.* ròbgò; wà wántá, *see:*
wà³.

the youngest *n.* bèsètè.

younger sibling *n.* d'gàbgná;
d'gàbgní.

yours *pro.* rívò.

youth *n.* c'wà; yàadàató.

Z - z

zana mat grass *n.* k'kàmplà.

zoom *id.* fée .

zebra *n.* jánkáv d'kàdè.

zigzag *adv.* swàiswài.

Punctuation

, *n.* ù'círksá; ù'hóbósó.

? *n.* ìpkú.